राजश्व सुधार कार्ययोजना

२०७८/७९-२०८१/८२

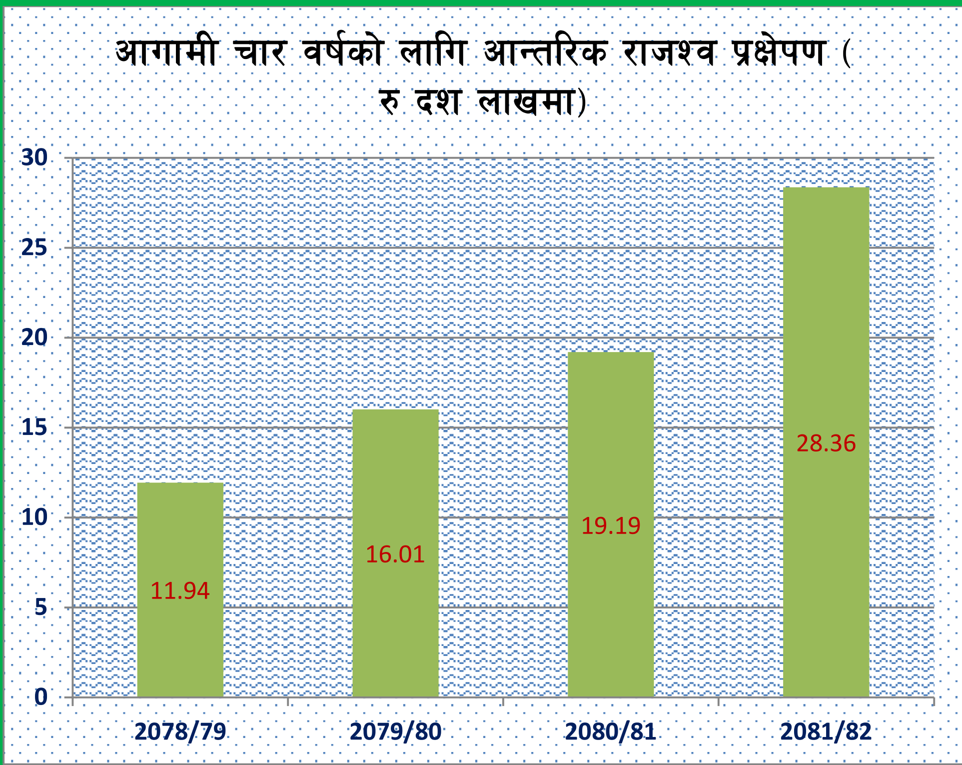

दंगीशरण गाउँपालिका

दाङ

लुम्बिनी प्रदेश

२०७८

कृतज्ञता ज्ञापन

दंगीशरण गाउँपालिकाको निर्णय वमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना दंगीशरण गाउँपालिका र युएसएआइडी साझेदारी–सङ्घीयता सहयोग कार्यक्रमको सहकार्यमा तयार पारिएको हो । यो कार्ययोजना संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७६ मा उल्लेखित सहभागितात्मक विधिबाट विभिन्न विश्लेषणका औजारहरु तयार गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

कार्ययोजना तयारी कार्यमा सघाउनु हुने गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री भागीराम चौधरी, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत चन्द्रकान्त पौडेल, राजश्व शाखा प्रमुख श्री किरण पोखरेल, लेखा शाखा प्रमुख श्री सोमबहादुर डाँगी, लगायत सबै जननिर्वाचित पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छौं ।

प्रस्तुत कार्ययोजना तर्जुमाका क्रममा प्रारम्भदेखि नै संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट महत्वपूर्ण सल्लाह, सुझाव तथा मार्गदर्शन निरन्तर प्रदान गर्नुहुने सहसचिव श्री बिष्णुदत्त गौतम, उप सचिव श्री प्रल्हाद कार्की प्रति आभार व्यक्त गर्दछौं ।

यस कार्यका लागि हामीलाई छनौट गरि प्राबिधिक सहयोग, समन्वय र सहजिकरण मार्फत योगदान पुऱ्याउनु हुने साझेदारी संघीयता सहयोग परियोजना लाई विशेष धन्यवाद व्यक्त गर्दछौं ।

प्रस्तुत कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्वमा अपेक्षा अनुरुप स्रोत परिचालन र व्यवस्थापन क्षमतामा अभिवृद्धि भई स्थानीय सेवा प्रवाहमा सुधार हुने विश्वास गरिएको छ ।

श्री पिमा कुमारी वली
उपाध्यक्ष
तथा राजस्व परामर्श समिति संयोजक
भाद्र, २०७८

विषय सूची

परिच्छेद – एक : परिचय **2**
१.१ पृष्ठभूमि 2
१.२ स्थानीय राजश्व परिचालनको सैद्धान्तिक मान्यता 3
१.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य 3
१.४ कार्ययोजनाले राखेका उद्देश्यहरु 4
१.५ योजना तर्जुमा पद्धति, विधि र प्रक्रिया 4
१.६ कार्ययोजनाका सीमाहरु 7
परिच्छेद – दुई : दंगीशरण गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय **8**
२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय 8
२.२ गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण 9
२.३ गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्था 10
२.४ गाउँपालिकाको सामाजिक अवस्था 11
२.५ वन वातावरण तथा बातावरणीय स्थिति 12
२.६ भौतिक विकासको अवस्था 13
२.७ सम्भावना र अवसरहरु 13
२.८ दंगीशरण गाउँपालिकाको संगठन संरचना र मानव संसाधनको अवस्था 14
२.९ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था . 14
परिच्छेद – तीन : गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता **15**
३.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था . 15
३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था 15
३.१.२ कानूनी व्यवस्था 15
३.२ स्थानीय तहको आन्तरिक आय 18
राजश्व परिचालन चक्र र प्रक्रिया 18
३.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था 19
३.३ आन्तरिक राजश्व सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण 21
३.३.१ कर राजश्व 21
३.३.२ गैर कर राजश्व 33
परिच्छेद – चार : आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था **44**
४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति 44
४.२ आन्तरिक राजश्व सङ्कलनका लागि संस्थागत क्षमता 44
४.२.१ स्थानीय राजश्व परामर्श समिति 44
४.२.२ गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासन 45
४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको अवस्था 46
४.४ राजश्व परिचालनमा रहेका केही विषयहरु (सवालहरू) 47
परिच्छेद – पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना **51**
५.१ रणनीति तथा कार्यनीति 51
५.१.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना 53
परिच्छेद – छ : आगामी तीन बर्षको आय प्रक्षेपण **57**
परिच्छेद – सातः अपेक्षित नतिजा **60**
परिच्छेद – आठः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन **61**
अनुसूची **63**
अनुसूची १: राजश्व सम्भावना विश्लेषणका आधारहरु 63
अनुसूची २: तथ्याङ्क/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सूची 71
अनुसूचि ४: मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुति कार्यशालाका सहभागीहरुको विवरण 111

परिच्छेद – एक : परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले राज्य शक्तिको प्रयोग संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले गर्ने गरी तीनवटै तहका सरकारको कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरेको छ । संविधानले तीन तहका सरकारहरु बीच अधिकार बाडफाँट गरी उक्त अधिकारको कार्यान्वयनका लागि वित्तीय स्रोतको व्यवस्था समेत गरेको छ । यसै व्यवस्था बमोजिम स्थानीय तहलाई अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण, राजश्व वाँडफाँड, र ऋण लिने अधिकार सहित आन्तरिक स्रोत समेत परिचालनको अधिकार समेत प्रदान गरिएको छ । राजश्व अधिकार प्रदान गर्दा स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता र उपलब्ध स्रोतका बीचको फासला कम गर्ने र सन्निकटताको सिद्धान्त अनुसार स्थानीय तहबाट प्रभावकारी रुपमा परिचालन हुन सक्ने राजश्व परिचालनको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गर्ने विश्वव्यापी मान्यतालाई समेत आत्मसात गर्न खोजिएको छ ।

राजश्व अधिकार अन्तरगत स्थानीय तहले परिचालन गर्न सक्ने आन्तरिक आयले मात्र स्थानीय तहको कार्य जिम्मेवारी पुरा गर्न सम्भव नभएको हुँदा स्थानीय तहको स्रोत आवश्यकता पूरा गर्न अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण आवश्यक हुन्छ । नेपालको संवैधानिक व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहले वित्तीय हस्तान्तरण स्वरुप संघ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तीय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान प्राप्त गर्दछन् ।

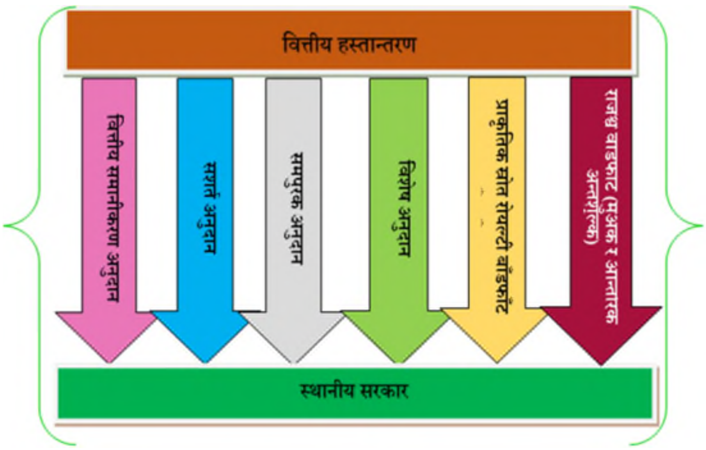

नेपालको संविधानमा नेपाल सरकारले उठाएको राजश्वको बाँडफाँट तीनवटै तहका सरकारहरुबीच न्यायोचित रुपमा गरिने उल्लेख छ । यसै मान्यता अनुरुप संविधानमा नेपाल सरकारबाट असुल हुने आन्तरिक उत्पादन तर्फको अन्तशुल्क र मूल्य अभिबृद्धि करबाट प्राप्त हुने राजश्व तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रोयल्टी रकमको निश्चित प्रतिशत स्थानीय सरकारलाई बाँडफाँड हुने प्रावधान रहेको छ ।

तहगत सरकारलाई तोकिएको कार्य जिम्मेवारी पुरा गर्न उपलब्ध राजश्व अधिकार र वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत प्राप्त हुने स्रोत पर्याप्त नहुने हुँदा भविष्यमा परिचालन हुने राजश्वबाट तिर्ने गरी ऋण परिचालन गर्न सक्ने अधिकार समेत प्रदान गरिएको हुन्छ । नेपालको विद्यमान संवैधानिक र कानूनी व्यवस्था अनुरुप स्थानीय तहलेनेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा मात्र ऋण लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था गरिएको छ ।

माथि उल्लिखित स्रोतहरु बाहेक जनसहभागिताबाट पनि स्थानीय तहले ठूलो स्रोत परिचालन गर्ने गरेका छन् भने अन्तर स्थानीय तह सहयोग पनि यदाकदा अभ्यासमा आउने गरेको छ । स्थानीय तह आर्थिक रुपमा जति बढी आत्मनिर्भर हुन सक्यो त्यति बढी स्वशासन पद्धति बलियो हुने, संघीय सरकारलाई वित्तीय भार कम हुने र स्थानीय तहमा जनताप्रतिको जवाफदेहिता समेत बृद्धि हुने हुँदा स्थानीय तहमा आन्तरिक स्रोत परिचालनको ठूलो महत्व रहेको छ ।

१.२ स्थानीय राजश्व परिचालनको सैद्धान्तिक मान्यता

स्थानीय राजश्वका स्रोतहरु स्थिर, विचलन नहुने, प्रशासन गर्न सहज हुने र निरन्तर रुपमा आम्दानी प्राप्त हुने किसिमको हुनुपर्ने सैद्धान्तिक मान्यता रहेको छ । स्थानीय राजश्व परिचालन गर्दा करदाताको तिर्नसक्ने क्षमता (Ability to Pay), करदाता मैत्री (Tax Payer Friendly), सवै करदातालाई समता अर्थात न्यायोचित व्यवहार हुने, पारदर्शिता सुनिश्चितता रहेको, विनियोजन दक्षता र खर्चमा प्रभावकारितालाई प्रोत्साहन गर्ने, पर्याप्त स्रोत परिचालन हुने तथा मितव्ययिता जस्ता पक्षहरुलाई पनि ध्यान दिनु पर्छ ।

जनताको माग र आवश्यकता बमोजिम शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पशुस्वास्थ्य, स्थानीय पूर्वाधार विकास, खानेपानी तथा सरसफाई, फोहरमैला व्यवस्थापन, विपद् व्यवस्थापन,स्थानीय आर्थिक विकास र रोजगारी प्रवर्द्धन जस्ता क्षेत्रमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने जनताको सबैभन्दा नजिक रहेको सरकारको रुपमा स्थानीय सरकारको परिकल्पना गरिएको हुन्छ । यसका लागि स्थानीय जनप्रतिनिधिले आफ्नो राजनैतिक आकांक्षा र जनतासँग गरिएको प्रतिवद्धता पुरा गर्न तथा जनताले महसुस गर्नेगरी सेवा प्रबाहमा सुधार गर्न साधन स्रोतको आवश्यकता हुन्छ र चुस्त, राम्रो एवम् प्रभावकारी प्रशासन चाहिन्छ । त्यसबाहेक स्थानीय सरकारले चाहेको स्थान वा विषयमा लगानी गर्न सक्ने स्वायत्तता समेत आवश्यक हुन्छ । आफ्नो खर्चको लागि आवश्यक रकमको व्यवस्था आफैले लगाएको करबाट गर्ने पद्धति नै स्थानीय स्वायत्तता उपयोग गर्ने सर्वोत्कृष्ट उपाय हो । तसर्थ स्थानीय तहमा आन्तरिक आय परिचालन अपरिहार्य छ र यस्तो राजश्वको परिचालन दिगो, व्यवसायिक, कुशल र प्रभावकारी हुन पनि उत्तिकै जरुरी छ ।

१.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

स्थानीय तहको आन्तरिक आय परिचालनबाट स्थानीय तहको खर्च आवश्यकता पुरा गर्न सहयोग पुग्ने मात्र नभई स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय वासिन्दाले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस बिषयमा नियमित रुपमा आफ्नो गाउँपालिकासँग प्रश्न सोध्ने हुनाले स्थानीय सरकारलाई जनताप्रति उत्तरदायी हुने वातावरण समेत सिर्जना हुन्छ । यसबाट स्थानीय सेवा प्रवाहमा सुधार हुने र जनताको सन्तुष्टिको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । साथै आन्तरिक स्रोतबाट परिचालित राजश्व खर्च गर्दा बाह्य शर्त नहुने र आफ्नो कानून वमोजिम खर्च गर्न सकिने हुँदा यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढीमात्रामा स्थानीय तहले स्वायत्तता अनुभूति गर्दछन् । यसरी सरकारका तहले जति बढी स्वायत्ततापूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै संघीयताको अभ्यास सफल र सुदृढ हुँदै स्थानीय माग र आवश्यकता वमोजिम विकास हुने विश्वास गरिन्छ ।

स्थानीय तहको राजश्व सुधार कार्ययोजना किन?

- राजश्वका सम्भावना, नागरिकको कर तिर्न सक्ने क्षमता र राजश्व प्रशासनको विश्लेषण गरी सुधारका उपायहरु पहिचान गर्न ।
- आन्तरिक आयका आधार, दायरा र दरको सम्भाव्यता विश्लेषण गरी राजस्व प्रक्षेपण गर्न ।
- व्यवसायमैत्री कर प्रशासनबाट स्थानीय उद्यम, व्यवसाय लगायतका आर्थिक विकासका क्रियाकलापहरु लाई करको दायरामा ल्याउन आवश्यक मार्गदर्शन प्रदान गर्न ।
- स्थानीय तहले अपनाउनु पर्ने आय सुधारको कार्ययोजना तयार गरी आन्तरिक राजस्वमा सुधार गर्न ।
- आवधिक योजना अन्तरगतका योजनाहरुको कार्यान्वयन गर्नको निमित्त स्रोत सुनिश्चित गर्न ।
- बार्षिक बजेटलाई वढी यथार्थपरक, प्रभावकारी र उद्देश्यमूलक बनाउन ।
- स्थानीय तहको काम कार्यवाहीलाई अझै वढी पारदर्शी तथा नागरिक प्रति जिम्मेवार बनाउन ।

स्थानीय तहको आन्तरिक स्रोत परिचालनको सन्दर्भमा ती निकायको क्षमता अभिबृद्धि अहिलेको प्रमुख र अपरिहार्य आवश्यकता हो । यस अन्तरगत संस्थागत क्षमता विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन, नीतिगत र कानूनी सुधारका साथै सूचना तथा तथ्याङ्कीय प्रणालीमा समेत सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ । त्यसबाहेक अधिकार क्षेत्रभित्रका उपलब्ध सबै आन्तरिक आयका संभाव्य स्रोतको विश्लेषण गरी राजश्व परिचालन गर्ने वाताबरण सिर्जना गर्न पनिउत्तिकै अनिवार्य छ । त्यसैले राजश्व परिचालनका लागि सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजश्वको प्रक्षेपण गर्न राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिन्छ । यसबाट गाउँपालिकालाई आफ्नो आन्तरिक आयमा सुधार गर्दै राजश्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई वजेट तर्जुमा प्रकृयालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्दछ ।

१.४ कार्ययोजनाले राखेका उद्देश्यहरु

यस राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्नुको प्रमुख उद्देश्य नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, अन्तरसरकारी वित्तीय व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र गाउँपालिकाका बार्षिक आर्थिक ऐनहरु र अन्य सम्बन्धित कानून बमोजिम गाउँपालिकाको राजश्व परिचालन क्षमताका आधारमा स्रोतहरुको सम्भाव्यता, जनताको कर तिर्नसक्ने क्षमता र गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासनको विश्लेषण गरी आवश्यक सुधारका उपायहरु पहिचान गर्दै राजश्व अभिबृद्धि गर्न कार्यान्वयनयोग्य कार्ययोजना तयार गर्ने रहेको छ । अन्य उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

(१) राजश्व परिचालनका सन्दर्भमा गाउँपालिकाको विद्यमान नीति, संस्थागत संरचना तथा विगतको आय परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
(२) गाउँपालिकाको राजश्व संभाव्यता, वर्तमान आन्तरिक आयका आधार, दर र प्रशासकीय संरचनाको विश्लेषणको आधारमा राजश्व सुधारका कृयाकलाप, समयसीमा र जिम्मेवारी समेत स्पष्ट हुने गरी राजश्व सुधारको कार्ययोजना तयार गर्ने ।
(३) राजश्व सुधार कार्य योजनाको कार्यान्वनबाट गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभावको आंकलन गरी आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गर्ने ।

१.५ योजना तर्जुमा पद्धति, विधि र प्रक्रिया

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी भएको स्थानीय तहको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ लाई यस दंगीशरण गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको मार्गदर्शकका रुपमा लिइएको छ । यस कार्ययोजना तर्जुमामा गाउँपालिकाका सबै पक्षको अपनत्व, दिगोपना, निरन्तरता, प्रभावकारी कार्यान्वयनलाई मध्यनजर गरी उपयुक्त पद्धति अवलम्बन गरिएको छ । यसका लागि सहभागितामूलक विधिमा जोड, प्रयोगकर्ता मैत्री औजारको प्रयोग, प्रक्रियामा संलग्न जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मैत्री नीतिमा जोड, समसामयिक कोभिड महामारी जस्ता विपद् न्यूनीकरण र अनुकूलन तथा नवप्रवर्तनमा उचित ध्यान दिइएको छ ।

कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियामा गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरु, सरोकारवाला तथा नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरुलाई आवश्यक सूचना तथा सुझाव सङ्कलन स्रोतका रुपमा लिइएको थियो । दिग्दर्शनमा उपलब्ध सूचना सङ्कलन औजारलाई स्थानीय आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरिएको थियो । साथै गाउँपालिकाका प्रगति प्रतिवेदन, प्रकाशन, प्रोफाइल लगायतबाट राजश्व सम्बन्धी द्वितीय स्रोतका तथ्याङ्क र

गाउँपालिकाको आर्थिक प्रशासन तथा राजश्व शाखाबाट विभिन्न सूचनाहरु सङ्कलन गरी विश्लेषण गरिएको थियो । उक्त प्रथम तथा द्वितीय स्रोतका तथ्याङ्कका आधारमा जनप्रतिनिधि, कर्मचारी तथा सरोकारवालाहरुसँग अन्तर्क्रिया गरी अन्तिम निष्कर्षमा पुगिएको थियो । दिग्दर्शनमा राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा देहायका चरणहरु अवलम्बन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छः

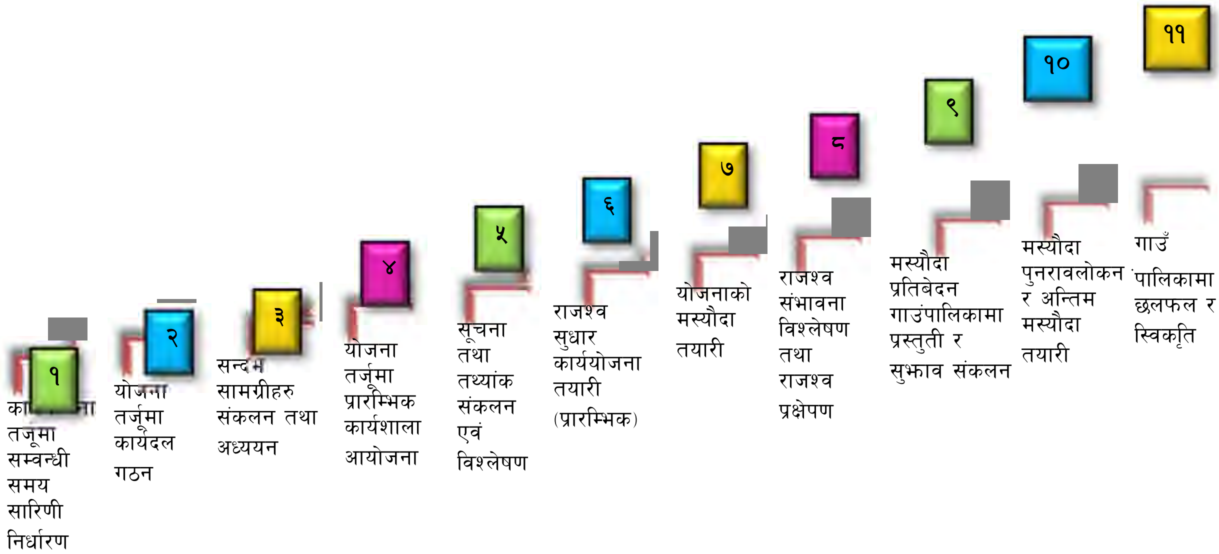

गाउँपालिकाले राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम तय भएपछि कोभिड १९ का कारण निषेधाज्ञा जारी भएकाले स्थलगत अन्तर्क्रिया सम्भव नभएको हुँदा भर्चुअल माध्यमबाट २०७८ जेठ १३ मा परिचयात्मक अन्तर्क्रिया सम्पन्न भएको थियो । उक्त अन्तर्क्रियामा कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया, सरोकारवालाको भूमिका र आवश्यक सूचना वारे स्पष्ट भएको थियो । कोभिड १९ बाट सिर्जना भएको असाधारण परिस्थितीलाई समेत ध्यानमा राखी दिग्दर्शनले निर्धारण गरेका चरण र कृयाकलापहरु निम्नानुसार सम्पादन गरिएको छः

(१) **सन्दर्भ सामग्रीको सङ्कलन तथा अध्ययनः** यस चरणमा राजश्व सुधार कार्ययोजनासंग सान्दर्भिक सामग्रीहरुको सङ्कलन तथा अध्ययन गरियो । यस अन्तर्गतका सामग्रीहरुमा Fiscal federalism in Nepal : Challenges and Opportunities (RK Shah), Explaining Property Tax in Developing Countries (Sepulveda and Vazquez), Federalism in Nepal (LBFC),नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ (संशोधन सहित), अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४, आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन २०७६, औद्योगिक व्यवसाय ऐन २०७३, प्राइभेट फर्म दर्ता ऐन, २०१४ तथा नियमावली, २०३४, साझेदारी ऐन, २०२०, कम्पनी ऐन, २०६३, उपभोक्ता हित संरक्षण ऐन, २०७५, वन ऐन २०७६, सहकारी ऐन २०७५, राष्ट्रिय परिचय पत्र तथा पञ्जीकरण ऐन, २०७६, पन्ध्रौं योजना, नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रम लगायतका सङ्घीय नीति, ऐन, निमावली, योजना आदि रहेका छन् । यसैगरी लुम्विनी प्रदेश सरकार अन्तर्गतका सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरु तथा दंगीशरण गाउँपालिकले विगतका वर्षहरुमा अवलम्वन गरेको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, आर्थिक ऐन, विनियोजन ऐन, गाउँपालिकाको निर्माणाधिन पार्श्वचित्र (प्रोफाईल), साथै सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी भएका नमूना कानूनहरु समेत अध्ययन गरिएको थियो ।

(२) **गाउँपालिका सँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारणः** गाउँपालिकाका प्रमुख श्री भागिराम चौधरी, उपप्रमुख श्री पिमा कुमारी खड्का, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री चन्द्रकान्त पौडेल, सोमराज डाँगी, लेखा अधिकृत किरण पोखेल, शाखा अधिकृत, राजश्व परामर्श समितिका सदस्यहरु, लेखा शाखा र राजश्व

शाखाका अन्य कर्मचारीहरुसँग भर्चुअल विधिबाट छलफल गरी गाउँपालिकाले परिचालन गरिआएका कराधारहरु, राजश्व परिचालनको अवस्था, सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, राजश्व प्रशासनको बर्तमान संरचना र यसमा सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका सवालहरु, राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारी प्रक्रियाका बारेमा जानकारी गराई गाउँपालिकाको भूमिका स्पष्ट गरिएको थियो । यसवाट राजश्व सुधार कार्ययोजनाका लागि कार्यतालिका निर्धारण तथा कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गर्ने र आवश्यक सूचना सङ्कलन फाराम अनुसारका सूचनाहरु गाउँपालिकाका विभिन्न शाखाहरुवाट प्राप्त गरी प्राप्त सूचनाका आधारमा राजश्वको स्थानीय अवस्थावारे जानकारी हासिल हुनुका साथै मुख्य सवालहरु पहिचान गर्न मद्दत पुगेको थियो ।

(३) तथ्याङ्क तथा सूचना विश्लेषण: गाउँपालिका बाट सङ्कलित विगतका आय तथा व्यय, आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन, नीति तथा कानूनहरु र पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा गाउँपालिका र वडास्तरका प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु विश्लेषण गरियो । तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु विश्लेषण गर्दा सामान्य तथ्यांकीय विधिहरु अवलम्वन गरिएको छ। जसबाट कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अपुग सूचना, विद्यमान नीतिगत अस्पष्टता र मुख्य सवाल सम्बन्धी जानकारी भयो ।

यी विषयमा थप प्रष्टताका लागि गाउँपालिका पदाधिकारी, कर्मचारीहरु र सरोकारवालाहरुसँग जुम विधिवाट गरिएको अन्तर्क्रियामा एक आपसमा प्रष्ट हुनुपर्ने विषय, गाउँपालिकाले भोगिरहेका चुनौतिहरु, अपेक्षा र आवश्यकता बारेमा जानकारी आदान प्रदान भयो । सोही आधारमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रथम मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरी गाउँपालिकालाई उपलब्ध गराइयो । साथै उक्त मस्यौदा गाउँपालिकालाई उपलब्ध गराई त्यस्मा दफावार छलफल गर्ने र गाउँपालिकालाई राजश्वका देहाय विषयमा अभिमुखीकरण गर्ने कार्य गरिएको थियो:

(क) स्थानीय करको सिद्धान्त, गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्थाहरु, राजश्व परिचालन सम्बन्धमा नेपालका गाउँपालिका तथा गाउँपालिकाहरुले गरेका असल अभ्यासहरुका विषयमा अभिमुखीकरण तथा अन्तर्क्रिया ।

(ख) करको दर र दायरा बृद्धिमा गाउँपालिकाको भूमिका एवम् राजश्व प्रशासन र राजश्व परिचालनमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशिता सम्बन्धी जानकारी अभिवृद्धि ।

(ग) गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्वको वर्तमान अवस्थाको लोखाजोखा र सुधारका लागि आगामी दिनमा अवलम्बन गरिनु पर्ने सुधारका प्रमुख विषयहरु वारे छलफल ।

(४) राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजश्व प्रक्षेपण: प्राप्त सूचनाको विश्लेषण र छलफल तथा अन्तरकृयाका आधारमा राजश्व परिचालनका संभावना र विद्यमान अवस्थाको विश्लेषणका आधारमा राजश्व सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गरिएको थियो । साथै यी कृयाकलापहरको कार्यान्वयनलाई सुनिश्चित गर्न समयसीमा र जिम्मेवारी समेत निर्धारण गरी राजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार गरिएको थियो । यसरी तयार गरिएको राजश्व सुधारको कार्ययोजना कार्यान्वयनबाट राजश्वमा पर्नसक्ने प्रभावका आधारमा गाउँपालिकालाई आगामी तीन आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुनसक्ने राजश्वको प्रक्षेपण गरिएको थियो । यसरी तर्जुमा भएको मस्यौदालाई गाउँपालिका मार्फत साझेदारी परियोजना र सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा आवश्यक पुनरावलोकन तथा सुझावका लागि प्रस्तुत गरी प्राप्त भएका सुझावलाई समावेश गरेर अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको थियो ।

(५) राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुसरण: यसरी तयार भएको मस्यौदालाई गाउँपालिकाले कार्यपालिकाको वैठकमा आवश्यक छलफल गरी स्वीकृत गरिने र यसलाई कार्यौन्वयन गरिनेछ । साथै

कार्ययोजना बमोजिम कार्य भए नभएको भन्ने बारेमा समय समयमा छलफल तथा समीक्षा गर्ने र आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै जाने व्यवस्था मिलाउन आवश्यक छ।

यस कार्ययोजनको कार्यान्वयन गर्दा चाल्नुपर्ने रणनीति र क्रियाकलाप तथा राजश्व परिचालनका सम्वन्धमा गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई प्रशिक्षण गर्ने कार्य अन्तरगत दंगीशरण गाउँपालिकाको कार्यालयमा २०७८ साउन ०८ गते छलफल कार्यक्रमको समेत आयोजना गरिएको थियो।

१.६ कार्ययोजनाका सीमाहरु

प्रस्तुत राजश्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छः

(१) प्रस्तुत अध्ययन गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरु र सरोकारवालाहरु सँग गरिएको अन्तर्क्रिया तथा कार्यशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो।

(२) संघ तथा प्रदेश सरकारबाट गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने राजश्व बाँडफाँट र समानीकरण अनुदानको रकम प्रक्षेपण गर्दा हालको अभिलेख लाई आधार मानि वार्षिक १०% ले बृद्धि हुने अनुमान गरी आय प्रक्षेपण गरिएको छ।

(३) राजश्व प्रक्षेपण गर्ने क्रममा आधिकारिक एबम् प्रमाणिक तथ्याङ्क भएको अवस्थामा सहभागीहरु सँगको अन्तर्क्रियाबाट सम्पुष्टी गरिएको छ।

परिच्छेद – दुई : दंगीशरण गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

यस दंगीशरण गाउँपालिकाको राजश्वको सम्भाव्यता पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति, सम्पत्ति तथा पेशा, व्यवसायमा संलग्नको विवरण जस्ता आर्थिक गतिविधि,मानवीय संशाधन तथा भौतिक पूर्वाधार एबम् स्रोत साधन लगायतको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संशाधनको अवस्था, स्थानीय आर्थिक गतिविधि र गाउँपालिका तथा सार्वजनिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

दंगीशरण गाउँपालिका नेपालको लुम्बिनी प्रदेश स्थित दाङ जिल्लामा पर्दछ । जिल्लामा रहेका १० स्थानीय तहमध्ये यस गाउँपालिकाको केन्द्र उप-पश्चिम दिशामा अवस्थित छ । यस गाउँपालिकाले आफ्नो वस्तुस्थिति वारे यथार्थ तथा बस्तुनिष्ट जानकारी तयार गरी तथ्याङ्कमा आधारित योजना तर्जुमा तथा नीति निर्माण गर्नका लागि गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र २०७८ तयार गरेको छ । उक्त पार्श्वचित्र घरधुरी सर्भेक्षण, संस्थागत सूचना तथा अन्य द्वितीय स्रोतका सूचनाका आधारमा तयार गरिएको देखिन्छ । उक्त पार्श्वचित्रका साथसाथै अन्य स्रोतबाट समेत तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन गरी यस गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति, एतिहासिक चिनारी, राजनीतिक अवस्थिति, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक उत्कृष्टता आदिका सहित संक्षिप्त जानकारी प्रस्तुत गरिएको छ ।

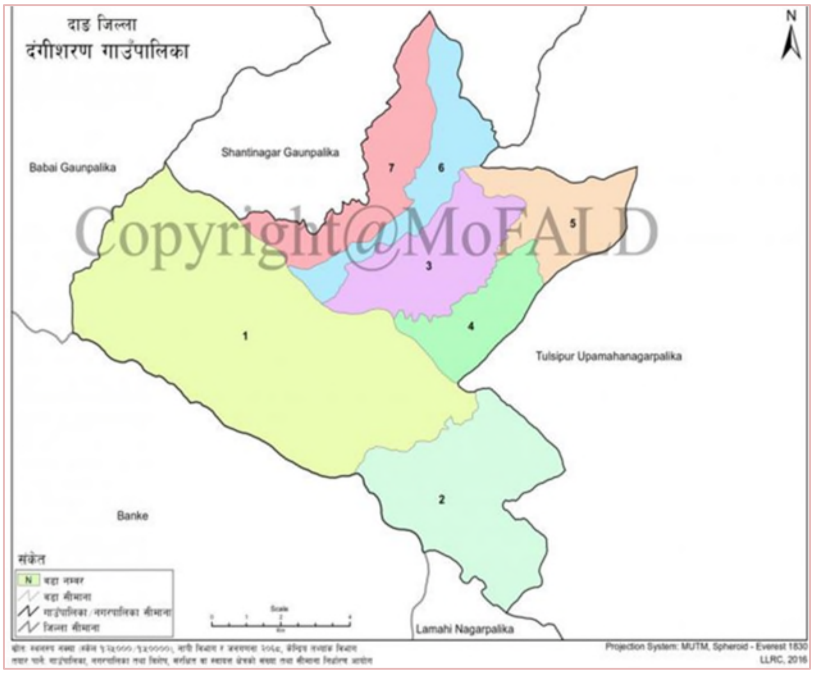

२.१.१ भौगोलिक अवस्थितिः दंगीशरण गाउँपालिका भौगोलिक हिसाबले ८२ डिग्री ६ मिनेट देखि ८२ डिग्री १४ मिनेट पूर्वी देशान्तरसम्म र २८ डिग्री २ मिनेट देखि २८ डिग्री १० मिनेट उत्तरी अक्षांशमा फैलिएर अवस्थित रहेको छ । यसको क्षेत्रफल ११०.७ व.कि.मी. रहेको छ । समथर तराई र पहाडी क्षेत्रमा पर्ने यस गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्र खेतियोग्य अति उर्वर जमीनले ओगटेको भए पनि पछिल्ला वर्षहरूमा सहरीकरणको प्रभावले जग्गा टुक्रिने क्रम बढेको छ । जङ्गल तथा जलाधार क्षेत्रको कमि नभएको यस गाउँपालिका भएर सानाठूला खोला तथा नदीहरूबग्ने गर्दछन् । यस गाउँपालिकाको पूर्वमा तुलसीपुर उप-महानगरपालिका पर्दछ भने पश्चिममा बबई गाउँपालिका पर्दछ । त्यसैगरी उत्तरमा शान्तिनगर गाउँपालिका र दक्षिण तर्फको पूर्विभागमा लमही नगरपालिका र पश्चिमी भागमा बाँके जिल्लाको राप्ति सोनारी गाउँपालिका पर्दछ ।

२.१.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामकरणः दंगीशरण गाउँपालिका दाङ्ग जिल्लाका साविकका हेकुली, गोल्टाकुरी र श्रीगाँउ गाउँ विकास समितिहरु समावेश गरी निर्माण भएको हो । यस गाउँपालिकाको नजिकै पर्ने स्थान हालको तुलसीपुर उपमहानगरपालिका वडा नः ११ स्थित सुकौरा भन्ने ठाउँमा थारु राजा दंगीशरणको दरबारको भाग्नावशेष रहेको छ । उनले त्यहाँबाट आजभन्दा करिब ५०० वर्ष अघि दाङ जिल्लामा राज्य गरेको मानिन्छ । दंगीशरण राजाको दरबार यस गाउँपालिकाबाट नजिकै रहेको छ । उनी थारु जातिका भएको र यस गाउँपालिकाको केन्द्र रहेको साविक हेकुली गाउँ विकास समितिमा थारु जातिको बस्ति बाक्लो भएकोले यस गाउँपालिकाको नाम दंगीशरण गाउँपालिका भनि नामाकरण गरिएको मानिन्छ ।

२.१.३ राजनीतिक अवस्थिति: दंगीशरण गाउँपालिका नेपालको संविधानको धारा २९५ को उपधारा (३) बमोजिम गठन भएको र दाङ जिल्लाको उत्तर क्षेत्रमा अवस्थित रहेको छ । यस गाउँपालिकामा हाल ७ वटा वडाहरू रहेका छन् । गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नम्बर ३, हेकुलीमा रहेको छ ।

२.१.४ धरातलीय अवस्था: धारातलीय हिसावले दंगीशरण गाउँपालिका नेपालको दाङ उपत्यकाको पश्चिमी भागमा पर्दछ । यो गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्र खेतियोग्य अति उर्वर जमीनले ओगटेको भए पनि पछिल्ला वर्षहरूमा सहरीकरणको प्रभावले जग्गा टुक्रिने क्रम बढेको छ । जङ्गल तथा जलाधार क्षेत्रको कमी नभएको यस गाउँपालिका भएर सानाठूला खोला तथा नदीहरू बग्ने गर्दछन् ।.

२.१.५ प्राकृतिक सम्पदा:प्राकृतिक स्रोतका हिसाबले यस गाउँपालिकामा बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज नजिक रहेको, सीमसार क्षेत्र, उत्तरतर्फ पहाडी भू-भाग तथा पूर्व-दक्षिणतर्फ समथर भू-भागले जोडिएको छ । यस गाउँपालिकामा पातुखोला, कलङ, अम्बापुर, हेकुली, कालाखोला, तिलकन्या खोला लगाएतका थुप्रै खोलानालाहरू रहेका छन् भने गाउँपालिकामा बनहरिया, सुजनियाँ, बुट्टिपुरताल र अन्य पोखरीहरू समेत रहेका छन् ।

२.१.६ भाषा तथा सँस्कृति: यस गाउँपालिका संस्कृति, कला, भाषा, तथा साहित्यको हिसाबले धनी रहेको छ । यहाँ थारु तथा ब्राम्हण/क्षेत्री समुदायको बाहुल्यता रहेको छ । भाषको दृष्टिले मुख्य रुपमा थारु तथा खस भाषा तथा संस्कृतिको सम्मिश्रण रहेको छ । धार्मिक रुपमा थारु तथा ब्राह्मण/क्षेत्रीहरुको वाहुल्यता रहेको कारण हिन्दु धर्मावलम्बीहरुले मान्ने चाडपर्वहरु दशै, तिहार, कृष्णाष्टमी, तिज, जनै पूर्णिमा, चैते दशैं, माघी आदि पर्व मुख्य रुपमा मनाउँने गरिन्छ । थारु समुदाय एक्लै बस्न रुचाउने हुँदा थारु वस्तीहरुमा प्राय: जसो गुज्मुज्ज परेको भूइतले घरहरू रहेको हुन्छ । तसर्थ यस्ता वस्तीलाई थारु समुदायको वस्ती भनेर सहजै अनुमान गर्न सकिन्छ । थारु समुदायमा महतौं, गुरुवा प्रथा हालसम्म पनि कायम छ ।

२.२ गाउँपालिकाको जनसंख्या विवरण

२.२.१ घरधुरी तथा जनसंख्या: यस दंगीशरण गाउँपालिकामा जम्मा घरधुरी ५,३११ र जनसंख्या २६,२१९ रहेको छ, । यसमध्ये १२,८४७ महिला र १३,३७२ पुरुष रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको वडा अनुसारको विवरण हेर्दा सबैभन्दा धेरै घरधुरी वडा नं. ६ रहेको देखिन्छ जहाँ ९१४ घरधुरी रहेका छन् भने सबै भन्दा कम वडा नं. १ मा ५७२ घरधुरी रहेका छन् । जनसंख्याको आधारमा वडा नं. ६ मा सबैभन्दा बढी ४,५३० जनसंख्या छ भने वडा नं. १ मा सबैभन्दा कम २७६५ जनसंख्या रहेको छ । जनसंख्या सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ:

तालिका २.१: घरधुरी तथा जनसंख्या

वडा नं.	वस्तीको नाम	घरपरिवार को संख्या	जनसंख्या		
			महिला	पुरुष	जम्मा
१	कालितारा, हाउरे, ठाँटी, मलै, बुर्केसाल, रहरपुर, बाँकी, रामपुर, गोल्टाकुरी, छर्कट्वा, गनारी	५७२	१३४१	१४२४	२७६५
२	गोल्टाकुरी, नारायणपुर, मधपुर, सरवाडाँडा, कामीटोल, सिमलकुना, बंगालपुर, सार्कीटोल, कौवाघारी, सिमतारा, सातटाकुरा, कलङ्ग खोला	७११	१७०३	१७८०	३४८३
३	चितानपुर, पदमपुर, एकली, विजुलीपुर, रावतगाँउ, चखौरा	७७७	१९९०	२०१२	४००२
४	सुकदेवा, बालुवा, बैबाङ, सरैया, मौली	६१०	१५३७	१६२९	३१६६
५	सलौरा, लौवस्ता, खलुवाचिस, देवीगंज, डाँडाचिस, बालापुर, नन्दा गाँउ, कुर्री, कुमालगढी, पोटली	८२२	१९२१	१९७७	३८९८
६	लेटार, बागर, राजपुर, प्रसड्वा, थापगाँउ	९१४	२२१२	२३१८	४५३०
७	सिमठानी, बुटनिया, बुद्धिपुर, वोकही, बाँका, रचपहल, श्रीगाँउ	९०५	२१४३	२२३२	४३७५
	जम्मा	**५३११**	**१२८४७**	**१३३७२**	**२६२१९**

लैङ्गिकताको आधारमा घरमुलीको स्थिति हेर्दा कूल ५३११ घरपरिवारमध्ये पुरुष घरमुली हुने घरपरिवार संख्या ४६४८ (८७.५२ प्रतिशत) र महिला घरमुली हुने घरपरिवार संख्या ६६३ (१२.४८ प्रतिशत) रहेका छन् । गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या २६,२१९ मध्ये २०.३२% जनताको मुख्य पेशा कृषि तथा पशुपालन, नोकरीमा रहेका २०.३२% व्यापार व्यवसायमा संलग्न १.८६%, बैदेशिक रोजगारमा रहेका ४.८६%, ज्याला मजदुरी गर्ने ४.४७%, गृहणी २२.३९% र बेरोजगार ६.२७% रहेको छ । १० वर्ष देखि ६० वर्ष उमेर समूहको आर्थिक क्षेत्रमा संलग्न जनसंख्या ४१३० रहेको देखिन्छ जस्मा महिला ५८८ र पुरुष ३,७८४ रहेको छ ।

२.३ गाउँपालिकाको आर्थिक अवस्था

यस गाँउपालिकाको अर्थतन्त्रको मुल आधार कृषिक्षेत्र नै हो भने सहायक रुपमा बैदेशिक रोजगार रहेको छ । यहाँ पर्यटन व्यवसायको पनि उत्तिकै सम्भावना रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकाको २०.३२ प्रतिशत मानिसहरु प्रत्यक्ष कृषि पेशामा संलग्न रहेका छन् । गाउँपालिका निवासीहरुले कृषि बाहेक ज्यालादारी तथा मौसमी रोजगार, व्यापार व्यवसाय, जागिर तथा अन्य आम्दानीबाट जीविकोपार्जन गर्ने गरेको पाईएको छ । यो गाँउपालिका अन्न बाली र तेलबाली उत्पादनको रुपमा अब्बल रहेको छ । तोरी बालीको व्यवसायिक उत्पादनमा जोड दिएर आय आर्जन गर्न सकिने सम्भावना छ । यहाँ लोपोन्मुख परम्परागत बालीहरुको उत्पादन प्रवर्द्धन पनि गर्न सकिने देखिन्छ । यो गाउँपालिका भित्री मधेशको जिल्ला भएकोले र यस क्षेत्रमा क्रमिक रुपमा विस्तार भईरहेको रणनीतिक तथा शहरी सडक सञ्जालका कारण यहाँ कृषि व्यवसायको बजारीकारणमा सहयोग पुग्न गएको देखिन्छ । यसैगरी पर्यटनतर्फ थारु संग्राहलय तथा थारु संस्कृति लगायत अन्य सम्भावित पर्यटकीय वस्तु पहिचान तथा प्रचार प्रसार गरी आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटक भित्र्याउन सकिने देखिएको छ ।

२.३.१ औसत आम्दानी तथा खर्च विवरण: यस दंगीशरण गाँउपालिकामा बसोवास गर्ने ५३११ घरधुरीको औसत आम्दानीको विश्लेषण गर्दा एक तिहाई भन्दा धेरै अर्थात ३५.६६ प्रतिशत (१,८९४) घरधुरीको वार्षिक आम्दानी ५० हजार देखि १ लाख ५० हजार सम्म रहको देखिन्छ । दोश्रोमा १९.५४ प्रतिशत (१,०३८) घरधुरीको वार्षिक आम्दानी ५० हजार भन्दा कम देखिन्छ । वार्षिक २ लाख ५० हजार देखि ५ लाखसम्म आम्दानी हुने घरधुरी १८.४५ प्रतिशत (९८०), १ लाख ५० हजार देखि २ लाख ५० हजारसम्म आम्दानी हुने घरधुरी १७.२ प्रतिशत (९१४) तथा वार्षिक ५ लाखभन्दा बढी आम्दानी हुने घरधुरी जम्मा ३८ रहको छ भने ४४७ घरधुरीको तथ्याङ्क उपलब्ध छैन ।

कृषि पेशामा संलग्न २६४१ घरधुरीमध्ये बार्षिक ५० हजारभन्दा कम आम्दानी गर्ने घरधुरी १८७३, ५० हजार देखि १ लाख १५० हजार सम्म आम्दानी गर्ने घरधुरी ६५३, १ लाख ५० हजार देखि २ लाख ५० हजारसम्म आम्दानी गर्ने घरधुरी ६७, २ लाख ५० हजार देखि ५ लाखसम्म आम्दानी गर्ने ४५ र ५ लाख वा सोभन्दा बढी आम्दानी गर्ने घरधुरीहरु ३ रहेका छन् । आफैंले कृषि पेशा नगर्ने घरधुरीको संख्या २६७० रहेको छ ।

२.३.२ औधोगिक कच्चा पदार्थ उत्पादनको अवस्था: यहाँको वन जङ्गलमा आधारित प्रमुख कच्चा पदार्थहरुमा साल, सिसौ, खयर र बाँस पर्दछन् । साल, सिसौका काठहरू गाउँपालिकाका साथै अन्य छिमेकी जिल्लाहरूबाट आयात गर्ने गरेको पाइन्छ । गाउँपालिकामा उत्पादित बाँसको प्रयोग उद्योगको रुपमा भएको पाइँदैन । तर कृषकहरूले आफ्नो घरायसी प्रयोगमा अत्यधिक रुपमा बाँसको प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । गाउँपालिकामा अवस्थित नदी खोलाबाट सामान्य रुपमा गिट्टी, बालुवाको उत्खनन् हुने गरेको पाईएको छ ।

२.३.३ प्राबिधिक, सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएको मानव संशाधन: यस गाँउपालिकामा प्राविधिक सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएको मानव श्रोतहरुको संख्या जम्मा ३५२ जना रहेको छ । यिनीहरुले कुनै न कुनै तालिम वा सीप सिकेका छन् र गाँउपालिकाको विकासमा महत्वपूण योगदान गर्न सक्ने देखिन्छ । ३५२ जनामध्ये सबैभन्दा धेरैले सिलाई, बुनाई, बुटिक, श्रृङ्गगार, पार्लर आदिको सीप सिकेका छन् भने, सूचना प्रविधि सम्वन्धी सीप भएका ४२ जना, इलेक्ट्रिसियन र निर्माण सम्वन्धी सीप भएका १७/१७ जना र पशु स्वास्थ्य सम्वन्धी सीप भएका १६ जना जनशक्ति रहेका छन् । यसैगरी कृषि प्रविधिक तालिम तथा अध्ययन गरेका १५ जना, जनस्वास्थ्य सम्वन्धी

११ जना, होटल सम्वन्धी १० जना, इन्जिनियरिङ, अटो मोवाइल र मेकानिक्स तथा प्लम्बर ६/६ जना रहेका छन् भने विपद व्यवस्थापन, कला, पर्यटन, टुर गाईड, ट्राभल र सत्कार सम्वन्धी सीप भएका कुनै पनि दक्ष जनशक्ति यस गाँउपालिका भित्र रहेका छैनन् ।

२.३.४ गाउँपालिकाको भू-उपयोग तथा स्वमित्वः नापी कार्यालयले उपलब्ध गराएको तथ्याङ्क अनुसार यस गाँउपालिका भित्र जम्मा ११०.६५ वर्ग कि.मि. जमिन रहेको देखिन्छ । जसमध्ये आधाभन्दा धेरै अर्थात् ६०.४६ वर्ग कि.मि. (५४.६३ प्रतिशत) वन क्षेत्रले ओगटेको छ । कृषि क्षेत्रले ओगटेको जमिन ४३.३९ वर्ग कि.मि. (३९.२३ प्रतिशत) रहेको छ । सार्वजनिक र औद्योगिक क्षेत्रले ओगटेको जमिन नगन्य मात्रामा रहको छ ।

२.३.५ सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालनः यस गाँउपालिका भित्र ३ वटा निजी र ४ वटा सार्वजनिक गरी ८ वटा पोखरीमा ५५ कट्ठामा माछा पालन गरिएको छ । माछा उत्पादनको हिसाबले ५ कट्ठाको पोखरीबाट औषतमा वार्षिक ६००० के.जी. का दरले उत्पादन हुने गरेको छ ।त्यसैगरी यस गाँउपालिकाको १४९५ हेक्टर जमिनमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भएको देखिन्छ भने मौसमी सिंचाइको भरबाट सिंचित हुने जमिनको क्षेत्रफल ९२२ हेक्टर रहको छ ।

२.३.६ कृषिजन्य उत्पादन तथा विक्रीः यस गाँउपालिकाको ५३११ घरधुरीमध्ये आफ्नो कृषि उत्पादन बिक्रि गर्ने घरधुरी ३९८३ अर्थात् ७४.१५ प्रतिशत रहेको छ भने बाँकि २५.८५ प्रतिशत घरधुरीले आफ्नो कृषिबाली उत्पादन तथा विक्रिवितरण गर्ने गरेका छैनन् । यस गाँउपालिकामा जम्मा १४६७ विघा क्षेत्रफलमा अन्नबाली, ६९ विघामा दलहन, ४६ विघामा तरकारी खेती र तेलहन, ३४६ विघामा अन्य खेती हुने गरेको छ । यस गाँउपालिकामा आँप, अनार, अम्बा, नासपाती, सुन्तला/जुनार/कागती जस्ता फलफूलको पनि उत्पादन र विक्रिवितरण हुने गरेका देखिन्छ ।

२.३.७ पशुपंछीजन्य उत्पादन तथा विक्रीः यस गाँउपालिकामा कूल ५३११ घरधुरीमध्ये ६६.६७% ले पशु मात्र, १.५८% ले पन्छीमात्र, १२.०७% ले पशु र पन्छी दुबै पाल्ने गरेका छन् भने १९.६८% घरधुरीले कुनै पनि पशुपन्छी पाल्ने गरेको देखिदैन । पशुपालनको स्थिती विश्लेषण गर्दा खसी, बोका तथा बाखा र सुंगुर बंगुर पालेर मासु उत्पादन गर्ने र गाइ भैंसी पालेर दुध उत्पादन र विक्री वितरण गर्ने गरिन्छ । यस गाँउपालिका भित्र जम्मा ४२ वटा व्यावसायिक कृषि फर्महरु सञ्चालन भएको पाइएको छ जसमा ५७ जनाले प्रत्यक्ष रोजगारी प्राप्त गरेका छन् । जसमध्ये व्यवसायिक पशुपालन गर्ने फर्महरु १२ वटा रहेका छन् । गाउँपालिकाको ८ नं. वडा बगरमा रहेको एकमात्र कृषि हाटबजार हाल आंशिक रुपमा सञ्चालनमा रहेको छ ।

२.३.८ पर्यटन विकासः यस गाउँपालिकाको मुख्य पर्यटकीय क्षेत्रको रुपमा वडा नं. ३ चखौरामा रहेको थारु संग्रहालय हो जहां दुईवटा होमस्टेमा ९ वटा कोठा उपलब्ध रहेका छन् । यसका साथसाथै दंगीशरण गाउँपलिकाका प्रमुख पुरातात्विक, ऐतिहासिक तथा धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरूमा वाह्रवर्डिउन्हक लट्ठा, बुलबुल्या हेकुली, सिद्धभवन्तनाथ समाधी र अन्य ८ वटा मन्दिर र एक वटा चर्च रहेको देखिन्छ ।

२.३.९ उद्योग व्यापारः यस गाउँपालिकाका हेकुली, श्रीगाउँ, पोटली, बाँकी र बालापुर आदि स्थानीय बजार क्षेत्र हुन् । यस गाँउपालिका भित्र जम्मा १०२६ वटा उत्पादन तथा सेवामूलक उद्योग व्यवसायहरु देखिन्छ, जसमा किराना पसल, मासु पसल, कुटानी पिसानी उद्योग, निर्माणसेवा, कंकिट उद्योगहरु रहेका छन् । गाँउपालिका भित्र ५ वटा लघुवित्त र एउटा बैंक गरी ६ वटा वित्तीय संस्थाहरु रहेका छन् । यी मध्ये ११ वटा सहकारी संस्थाहरुमा १४६४ महिला र १४३ पुरुष गरी जम्मा १६०७ जना सदस्यहरु रहेको र ५ महिला र ४ पुरुष गरी जम्मा ९ जनाले प्रत्यक्ष रोजगारी पाएको देखिन्छ भने संस्थाको बचत रकम रु.६,८२,८३,०४१ रहेको देखिएको छ ।

२.४ गाउँपालिकाको सामाजिक अवस्था

यस गाँउपालिकाको कुल जनसंख्याको ११.३३% निरक्षर रहेको छ । ४ वर्ष भन्दा माथीको जनसंख्या मध्ये सबै भन्दा धेरै ३५.५२% आधारभूत तह, २८.६५% जनसंख्या माध्यमिक तह र स्नातक तह उत्तीर्ण २.२४ प्रतिशत रहेका छन् । साधारण लेखपढ गर्ने जनसंख्या ९% र बाल विकास कक्षा पढ्ने जनसंख्या ४.९८% रहेको छ । यस गाँउपालिका भित्र जम्मा ८ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरु रहेका छन् । जम्मा ५३११ घरधुरी मध्ये ५३.७५% को

घरआँगनमै खानेपानी सुविधा उपलब्ध भएको छ भने ३०.५७% लाई १० मिनेटको दुरीमा, आधा घण्टा समय लाग्ने घरधुरी १३.७८% र एक घण्टा वा सोभन्दा बढी समय लाग्ने घरधुरीको संख्या १.८९% रहेको छ ।

गाँउपालिका क्षेत्रभित्र सरकारी स्वामित्वको जग्गामा तीनवटा खेल मैदान र एउट पिकनिक स्थल रहेका छन् । गाँउपालिका क्षेत्रमा विभिन्न आमा समूह, कृषि समूह, तथा परम्परागत समूहहरु रहेका छन् । आमा समूहको जम्मा संख्या ११ वटा रहेको छ भने कृषि समूह ६ वटा र परम्परागत समूह एउटा रहेको छ । गाँउपालिका भित्र जम्मा २५ वटा विभिन्न विषयगत समूह तथा संस्थाहरु रहेका छन् । जसमा ३७९ महिला र १०८ पुरुष गरी जम्मा ४८७ जना सदस्यहरु रहेका छन् ।

२.५ वन वातावरण तथा बातावरणीय स्थिति

२.५.१ वनको स्थितिः यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ११०.७ वर्ग कि.मि मध्ये ४९.७१ प्रतिशत वन क्षेत्रको रुपमा रही आएको छ । जुन राष्ट्रिय वन र सामुदायिक वन क्षेत्रको रुपमा रहेको छ । यस गाँउपालिकामा २२ वटा सामुदायिक वन समूहहरु रहेका छन् । यी वनहरु मध्ये सबैभन्दा ठूलो १,३३२ हेक्टरको राजाकोट सामुदायिक वन र सबैभन्दा सानो २८ हेक्टर क्षेत्रफलको चिराघाट बबई दोभान सामुदायिक वन रहेको छ । सामुदायिक वनहरुको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका २.२: सामुदायिक वन सम्वन्धी विवरण

क्र.स.	समादायिक वनको नाम	ठेगाना	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	रानी जरुवा	वडा नं. ३, रावतगाउं	१७१
२	धैरहवा	वडा नं. ३, चखोटो	८०
३	विजुलीपुर	वडा नं. ३, विजुलीपुर	५२
४	रानीवन	वडा नं. ३,	६९७
५	बैवांग	वडा नं. ३, बैवांग	१८०
६	विजलीपुर मैनहवा	वडा नं. ३, एकली	५६
७	चिराघाट बबई दोभान	वडा नं. ३, एकली	२८
८	सरस्वती महिला	वडा नं. ३,	१०४
९	नाइके डांडा	वडा नं. ३, मिरौली	१०६
१०	लौवस्ता	वडा नं. ३, पदमपुर	७१
११	बबई	वडा नं. ३, पदमपुर	५२
१२	बार बर्दिया	वडा नं. ३,	२९०
१३	राजाकोट	वडा नं. २, केरावारी	१३३२
१४	तिलकन्या	वडा नं. १,	१४१
१५	बबई	वडा नं. १, छरकट्टा	१२८
१६	पाथीभरे	वडा नं. २, सिम्तारा	२९७
१७	बेलतडी	वडा नं. १,	८३१
१८	कनरिया	वडा नं. १, बाँकिबेटारपुर	६१६
१९	जनकल्याण	वडा नं. १, बाँकिबेटारपुर	८४
२०	महालक्ष्मि	वडा नं. १, बाँकि	१४८
२१	झुलुंगे	वडा नं. १, गोलटाकुरी	४२
२२	सरजु	वडा नं. १, रामुपर	७२
	जम्मा		**५,५७८**

स्रोतः जिल्ला वन कार्यालय, दाङ

२.५.२ जडिबुटीको उत्पादन, सङ्कलन तथा निकासीः यस गाउँपालिकाको वन क्षेत्रमा पाइने जडिबुटीहरूमा पिपला, चानमडुवा, रुदिलो, तितेपाती, असुरो, चावो, गुर्जो, आँक, वलुभ्मार, कुरीलो, घोडताप्रे, खिर्रो, हाडजोर, धुसुरे,

भोगटे, पानी, अमला, अर्चल, गुजरगाँनो, दुवो, आइटीनभ्कार, तुलसी, पारीजात, टोटलो, घ्युँकुमारी, निम, बोभ्को, वाकलपाते, सुतानी लहरो, हाडेलसुन आदि जडिबुटीहरू सङ्कलन तथा बिक्री हुने प्रसस्त सम्भावना रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा काठ/दाउरा खपत मुख्य वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूमा हुने गर्दछ। यस अलावा यहाँको बढ्दो जनसंख्या र बसाई सराई तथा शहरीकरणले आवश्यक पर्ने काठ/दाउरा तथा विकास निर्माणमा काठको माग बढ्दै गएको छ। यस गाँउपालिकाको वडा नं. १ लाई बाँके राष्ट्रिय निकुञ्जले छोएको र मध्यवर्ती क्षेत्र भित्र पर्दछ। यस क्षेत्रमा जम्मा १४५ घरधुरीहरु रहेका छन् भने मध्यवर्ती क्षेत्रको क्षेत्रफल जम्मा १४५८.४१ हेक्टर रहेको छ।

२.६ भौतिक विकासको अवस्था

यस गाँउपालिकामा ६४.९% घरधुरीमा जस्तापाताको छानो, १५.४५% मा खवडाको छानो, १०.७८% घर आरसीसी ढलान भएका र बाँकीमा फुस, टायल र काठको छानो रहेको देखिन्छ। गाँउपालिकामा रहेका जम्मा ५३११ घरधुरीमध्ये एउटा मात्र घर हुने ४८३०, दुइवटा घर हुने ४४९ र तीनवटा वा सोभन्दा बढी हुने ३२ घर रहेका छन्। यस गाउँपालिकामा कुल घरधुरीमध्ये ९२ घरधुरीले आफ्नो घर वा कोठा भाडाको प्रयोजनको लागि दिएको देखिन्छ। जम्मा कूल घरधुरी मध्ये कालोपत्रे सडकसँग जोडिएका घरधुरीको संख्या ४२२, ग्राभेल सडकसँग जोडिएका घरधुरीको संख्या १९९९ वटा, धुले सडकसँग जोडिएका घरधुरीको संख्या २२३७ वटा रहेको छ। मोटर बाटोसँग नजोडिएका घरको संख्या ६५३ रहेको छ। यी घरहरुसम्म पुग्नको लागि गोरेटोबाटो मात्र उपलब्ध रहेको छ।

गाँउपालिका भित्र जम्मा ९४.८३ किलोमिटर सडक रहेको छ। जसमध्ये कालोपत्रे सडक ४३.७ कि.मि., ग्राभेल २१.६३ किलोमिटर र कच्ची सडक २९.५ कि.मि. रहेको छ। यहाँ बसोबास गर्ने जनसंख्याको खाना बनाउने इन्धनको प्रमुख श्रोत दाउरा र एल.पी. ग्यास रहेको छ। कूल परिवार मध्ये ४८.८१% ले इन्धनको रुपमा दाउरा र ४७.८३% ले एल.पी.ग्यास र बाँकीले वायोग्यास, गुँइठा, विद्युत तथा सौर्य उर्जा प्रयोग गर्दछन्। ४९९५ घरधुरीमा विद्युत सेवा पुगेको र ३१६ घरमा मा विद्युत सेवा पुगेको छैन। सवारी साधनको हिसाबले यस गाउँपालिका भित्र जिप/अटो ६७ वटा, टेम्पो २४ वटा, कार ६ वटा, ट्रक २ वटा, ट्याक्टर ६० वटा, र डोजर ९ वटा रहेका छन्।

२.६.१ सरकारी स्वामित्वको जग्गाको विवरणः गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय भवन रहेको दंगीशरण -३, हेकुली स्थित रहेको कित्ता नं. ५ ज ६२ को जम्मा क्षेत्रफल ७२८.०५४५ बर्ग मिटर तथा ऐ.ऐं स्थानमा रहेको कित्ता नं. ५ ज ६३ को २६५८.२४५५ बर्ग मिटर गरी जम्मा ३३८६.३ बर्ग मिटर अर्थात १० कठ्ठा जमिन गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेको छ। साथै कतिपय वडा कार्यालय स्थापनाका लागि स्थानीय दाताहरुबाट दान स्वरुप प्राप्त भएको जग्गा सम्बन्धी एकिन तथ्याङ्क प्राप्त हुन सकेको छैन।

२.७ सम्भावना र अवसरहरु

गाउँपालिकाको प्रमुख सम्भाव्यताको क्षेत्र भनेको कृषि हो। परम्परागत रुपमा रहेको कृषिलाई आधुनिकीकरण गर्न सकेको खण्डमा यसले रोजगारी तथा आर्थिक उन्नतिमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउन सक्ने देखिन्छ। पर्यटन व्यवसाय यहाँको अर्को अवसरको क्षेत्र हो। गाउँपालिकामा रहेको थारु समुदायको संस्कृतिलाई प्रवर्द्धन गर्न सके आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकलाई भित्र्याउन सकिने प्रशस्त सम्भावना रहेको देखिन्छ। यातायात सेवा, शैक्षिक प्रशिक्षण केन्द्र, निर्माण सम्बन्धी उद्योग, वित्तीय सेवा, बैदेशिक रोजगार, बन पैदावारमा आधारित उद्योग जस्ता क्षेत्र आर्थिक विकासका थप सम्भाव्य क्षेत्रहरू हुन्।

२.८ दंगीशरण गाउँपालिकाको संगठन संरचना र मानव संसाधनको अवस्था

यस गाउँपालिकाको संगठन संरचना अनुसार ५ वटा शाखा, १० उपशाखा, र एक आन्तरिक लेखापरीक्षण ईकाइ रहेका छन् । सेवा प्रवाहका लागि ७ वटा वडा कार्यालय, ८ वटा स्वास्थ्य चौकि/ स्वास्थ्य केन्द्र, कृषि तथा पशु सेवाकेन्द्र र विद्यालयहरु रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको संगठनात्मक संरचना यसप्रकार रहेको छ:

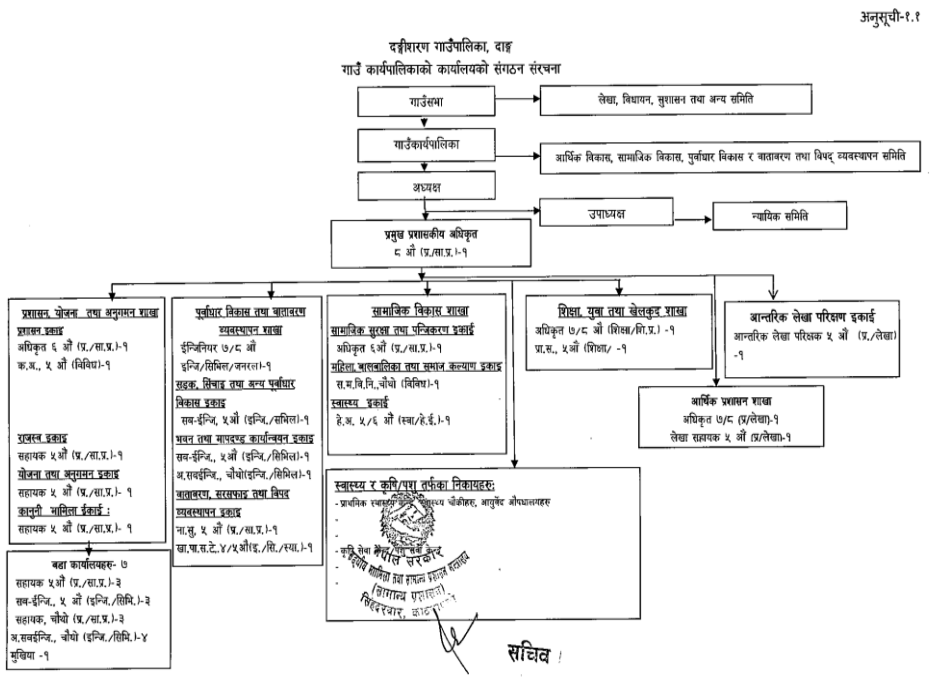

गाउँपालिकाको कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयतर्फ गरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको नेतृत्वमा प्रशासन, प्राविधिक, शिक्षा र लेखा गरी ५ जना अधिकृत र सहायक कर्मचारी १३ जना गरी जम्मा १९ जना कर्मचारीको दरबन्दी रहेको र हाल पदपूर्ति समेत भएको छ । यसैगरी वडा कार्यालयतर्फ १४ जना सहायक कर्मचारीको दरबन्दी रहेकोमा (७ जना अप्राविधिक र ७ जना प्राविधिक) सबै ७ वटै वडाहरुमा सहायक स्तर पांचौ तहका वडा सचिवहरु कार्यरत छन् भने एक वडासचिवले एकभन्दा बढी वडाको जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुपर्ने अवस्था छैन । यस गाउँपालिकाको सङ्गठन संरचना अनुसार प्रशासन योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत राजश्व उपशाखा रहेको छ । यस शाखामा छैठौं तह अधिकृत स्तर १, ना.सु. १ र सहायक स्तर पाँचौं तहका १ जना गरी जम्मा ३ जना कर्मचारीको दरवन्दी रहेकोमा हाल छैठौं तह अधिकृत स्तरका एक जना कर्मचारी मात्र कार्यरत रहेका छन् । पर्याप्त जनशक्ति नरहेता पनि यस शाखाको साथै सबै वडा कार्यालयबाट समेत राजश्व असुलीको व्यवस्था मिलाइएको छ ।

२.९ गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था .

यस गाउँपालिकाको कार्यालय वडा नं. ३ हेकुली बजार स्थित आफ्नै भवनमा रहेको छ । कुल ७ मध्ये १ वटा वडा कार्यालयको मात्रै आफ्नै भवन रहेको र बाँकि ६ वटाले भाडाको कार्यालयबाट सेवा प्रदान गरिरहेका रहेका छन् । गाउँपालिका कार्यालय तथा सबै वडाहरूमा अति आवश्यक फर्निचर तथा औजार उपकरणहरु (कम्प्युटर, प्रिन्टर) र इन्टरनेट सुविधा रहेको छ । गाउँपालिकाको स्वामित्वमा जीप १, मोटरसाइकल १६, स्कुटर २, ट्याक्टर १, लोडर १ रहेका छन् । यस गाउँपालिका क्षेत्रमा सार्वजनिक, ऐलानी पर्ती जग्गाहरू रहेका छन् तर त्यस्तो जग्गाहरुको लगत उपलब्ध हुन सकेन ।

परिच्छेद – तीन : गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व सम्बन्धी अधिकार र सोको कार्यान्वयनका लागि गाउँपालिकाबाट तर्जुमा गरिएका कानून र त्यस्तो कानूनको कार्यान्वयनबाट परिचालन भएको आन्तरिक आय सङ्कलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतिहरु शीर्षकगत रुपमा यस परिच्छेदमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था .

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहको राजश्व अधिकार अन्तरगत स्थानीय तहले सम्पत्ति कर, घरवहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर लगाउन सक्दछन् । त्यसैगरी गैरकर अन्तरगत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना सङ्कलन गर्न सक्दछन् । राजश्व अधिकार सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३.१: तहगत सरकारको राजश्व अधिकार

संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	साझा
• भन्सार • अन्तःशुल्क • मूल्य अभिवृद्धि कर • संस्थागत आयकर • व्यक्तिगत आयकर • पारिश्रमिक कर • राहदानी शुल्क • भिसा शुल्क • पर्यटन दस्तुर • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिबाना	• घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, • सवारी साधन कर • मनोरञ्जन कर • विज्ञापन कर • पर्यटन • कृषि आयमा कर • सेवा शुल्क दस्तुर • दण्ड जरिवाना	• सम्पत्ति कर • घर बहाल कर • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क • सवारी साधन कर • सेवा शुल्क दस्तुर • पर्यटन शुल्क • विज्ञापन कर • व्यवसाय कर • भूमिकर (मालपोत) • मनोरञ्जन कर • मालपोत संकलन • दण्ड जरिवाना	• सेवा शुल्क, • दस्तुर, • दण्ड जरिवाना • प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी, • पर्यटन शुल्क

स्रोत : नेपालको संविधान, २०७२

३.१.२ कानूनी व्यवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को व्यवस्थाः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म स्थानीय तहको राजश्व अधिकारका सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यसमा करतर्फ सम्पत्ति कर, भूमीकर (मालपोत), व्यवसाय कर, घरजग्गा बहाल कर, जडीबुटी कबाडी र जीवजन्तु कर पर्दछन् । गैह्रकरतर्फ विभिन्न किसिमका सेवाशुल्क, दस्तुर तथा आफ्नो क्षेत्रभित्र संक्षिप्त वातावरणीय परीक्षण, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनबाट तोकिएको परिमाणमा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री र सामुदायिक वनको आय आदि रहेका छन् ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को व्यवस्थाः अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ मा स्थानीय तहको कर र गैरकर सम्बन्धी अधिकार र राजश्व बाँडफाँट र प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी विस्तृत व्यवस्था गरिएको छ । यस अनुसार गाउँपालिकाको आयका विभिन्न स्रोतहरुलाई तलको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छः

यस ऐनमा प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारमा समावेश भएको सवारी साधन कर एकल कर प्रशासनको अवधारणा अनुसार प्रदेश सरकारले कर उठाई स्थानीय तहसँग बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यसैगरी मनोरञ्जन करको दर प्रदेश सरकारले तोके बमोजिम स्थानीय तहले सङ्कलन गर्ने र विज्ञापन करको दर निर्धारण तथा सङ्कलन स्थानीय तहले नै गरी उठेको राजश्व बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ । घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेश सरकारले तोक्ने र स्थानीय तहले सङ्कलन गर्ने प्रावधान रहेको भएपनि हाललाई नेपाल सरकारले तोकेबमोजिम मालपोत कार्यालयबाटै सङ्कलन गरी प्रदेश र स्थानीय तहबीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था गरिएको छ । यसरी साझा अधिकारकार क्षेत्रबाट उठेको राजश्व विभाज्य कोषमा राखी बाँडफाँट गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । एकल कर प्रशासनबाट उठेको रकम बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था तल प्रस्तुत छ:

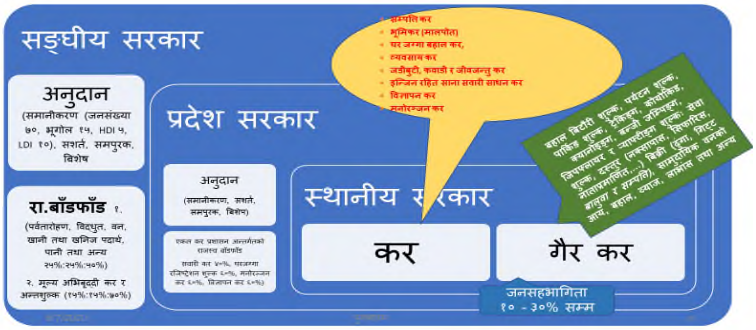

तालिका ३.२: एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजश्व बाँडफाँड सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

करका क्षेत्रहरु	दर र सङ्कलनको तारिका निर्धारण गर्ने	सङ्कलन गर्ने तह	राजश्व बाँडफाँड (प्रतिशतमा)	
			प्रदेश	स्थानीय तह
सवारी साधन कर	प्रदेश	प्रदेश	६०	४०
रजिष्ट्रेशन शुल्क	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
मनोरञ्जन कर	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ (आर्थिक ऐन २०७५ द्वारा संशोधित दफा ५ र ६)

साथै यस ऐनले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले गैर करको दर निर्धारण गर्दा वस्तु तथा सेवाको लागत, सञ्चालन र सम्भार खर्चको आधारमा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । त्यसबाहेकयस ऐनले प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड अन्तरगत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक श्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँड सम्बन्धमा निम्न व्यवस्था गरेको छ:

तालिका ३.३: प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँड सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था (प्रतिशतमा)

रोयल्टीका श्रोतहरु	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
पर्वतारोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
बन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्था ऐन २०७४, अनुसूची ४

यस्तो रोयल्टी रकम मध्ये स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने २५ प्रतिशत हिस्सा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित परियोजना वा उपयोगबाट प्रभावित क्षेत्र र जनसंख्याको पहिचान गरी समन्यायिक रुपमा वितरण गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । त्यसैगरी मूल्य अभिबृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त शुल्क रकममध्येबाट उठेको रकमलाई संघीय विभाज्य कोषमा राखी सोबाट उठेको रकममध्ये संघीय सरकारले ७०%, प्रदेशले १५% र स्थानीय सरकारले १५% प्राप्त गर्ने गरी बाडँफाँड गर्ने व्यवस्था यस ऐनमा रहेको छ। यस सम्बन्धी व्यवस्थालाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका ३.४: कर राजश्वको बाँडफाँड सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था

श्रोतहरु	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
मूल्य अभिबृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, परिच्छेद ३ (६)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४: यस ऐन बमोजिम आयोगले विभिन्न तहका सरकारबीच अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरु, राजश्वको बाँडफाँड गर्दा लिईने आधारहरु र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिईने आधार र मापदण्डहरु तयार गरी कार्यान्वयनका लागि सहजीकरण गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँड सम्बन्धी विषयमा सङ्घ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरू बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरी त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रूपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरुलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था समेत रहेको छ। राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँड गर्दा सोसँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा आवश्यक अध्ययन र अनुसन्धान गरी नेपाल सरकारलाई सिफारिस समेत गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले २०७६/११/२९ को निर्णयानुसार आगामी ५ बर्षको लागि जनसंख्या, क्षेत्रफल, मानव विकास सूचकाङ्क, खर्चको आवश्यकता, राजश्व सङ्कलनका लागि गरेको प्रयाश, पूर्वाधार विकास तथा विशेष अवस्था जस्ता देहायका आधारमा प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई राजश्व बाँडफाँड गर्ने गरेको छः

तालिका ३.५: राजश्व बाँडफाँड सिफारिसका आधारहरु (प्रतिशतमा)

सि.नं.	आधार (सूचक)	आन्तरिक ढाँचा (उपसूचकको भार प्रतिशतमा)	ढाँचा (भार प्रतिशतमा)
१	जनसंख्या र जनसाङ्ख्यिक विवरण कूल जनसंख्या आश्रित जनसंख्या	 ७० ३०	६०
२	क्षेत्रफल (भुगोल)		१५
३	मानव विकास सूचकाङ्क		५
४	खर्चको आवश्यकता		५
५	राजश्व सङ्कलनका लागि गरेको प्रयाश		३
६	पूर्वाधार विकास क. सडकको घनत्व (सडकमा पहूँच) ख. विद्युतको सुविधा (विद्युतमा पहूँच)	 ६० १०	१०

सि.नं.	आधार (सूचक)	आन्तरिक ढाँचा (उपसूचकको भार प्रतिशतमा)	ढाँचा (भार प्रतिशतमा)
	ग. सूचना प्रविधिको सुविधा (सूचना प्रविधिमा पहूँच) घ. खानेपानीको सुविधा (खानेपानीमा पहूँच) ङ. सरसफाई (शौचालयको उपलब्धता)	१० १० १०	
७	विशेष अवस्था क. अपाङ्गता भएको जनसंख्या ख. आर्थिक सामाजिक असमानता	 २० ८०	२
	जम्मा	१००	१००

यस सूत्रबाट आएको रकममा ठूलो फरक देखिने र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनको दफा २१ ले प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो प्रशासनिक खर्च आन्तरिक राजश्व तथा राजश्व बाँडफाँडबाट पुऱ्याउनु पर्ने हुनाले वित्त आयोगले प्रत्येक स्थानीय तहलाई न्यूनतम रकम र त्यसमा सुत्र अनुसार रकम बाँडफाँड गर्ने गरेको छ। यस अनुसार आयोगले प्रत्येक स्थानीय तहलाई गत आ.ब. २०७७/७८ मा न्यूनतम रु ३ करोड ५० लाख प्रदान गर्ने गरी नेपाल सरकारलाई राजश्व बाँडफाँड गर्न सिफारिस गरेको थियो।

३.२ स्थानीय तहको आन्तरिक आय

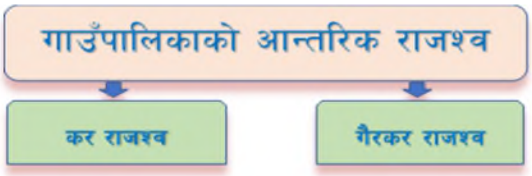

स्थानीय तहका सरकार अर्थात गाउँपालिकालाई कानूनले कर, सेवाशुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवानाबाट राजश्व प्राप्त गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ। यी राजश्वका स्रोतहरु सम्वन्धित व्यक्तिले प्रत्यक्ष रुपमा भुक्तानी गर्नुपर्ने किसिमका छन्। यसैले हरेक नागरिकले आफूले तिरेको करको उपयोग स्थानीय सरकारले कसरी गरेको छ भन्ने बिषयमा स्वभाविक रुपमा चासो र सरोकार राख्ने गर्दछन् र स्थानीय सरकारले यसको सही उपयोग गर्ने दायित्व निर्वाह गर्नु पर्दछ।

राजश्व परिचालन चक्र र प्रक्रिया

स्थानीय तहमा राजश्व परिचालनलाई सुदृढ बनाउन देहाय बमोजिमको राजश्व प्रशासन चक्र र प्रकृया पुरा गर्न आवश्यक हुन्छ:

माथि उल्लिखित विषयहरुलाई देहाय बमोजिम विश्लेषण गर्न सकिन्छ:

(क) नीति तथा कार्यविधिहरुको निर्माण र संस्थागत व्यवस्था: यस अन्तर्गत ऐन, कानून, कार्यविधिहरुको तर्जुमा, नियमावली, निर्णयहरुको निर्माण तथा पुराना काम नलाग्ने निर्णयहरु खारेजी, करको ढाँचा र दरको निर्धारण तथा सभाबाट अनुमोदन र सशक्त र प्रभावकारी राजश्व शाखाको स्थापना गरी कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने जस्ता कामहरु समेत पर्दछन् ।

(ख) करदाताहरुको गणना र दर्ता:राजश्वको नक्साङ्कन, करदाताहरुको पहिचान तथा लगत तयारी, फारामको उपलब्धता र सो फाराममा आम्दानीको स्रोतको अभिलेखीकरण जस्ता कामहरु यसमा पर्दछन् ।

(ग) राजश्वको बारेमा जानकारी, प्रचार प्रसार र करको अनुमान: करयोग्य स्रोत निर्धारण र यस सम्वन्धमा सार्वजनिक छलफल गर्ने तथा चेतनामुलक गोष्ठीहरुको आयोजना गर्ने विषयहरु यसमा समावेश हुन्छन् ।

(घ) कर सङ्कलन तथा करदाताहरुसँग सम्बन्ध निर्माण: करदाताले तिरेको करको बिल बनाई वितरण गर्ने र करचुक्ता विधि तथा प्रणालीका बारेमा आम संचारका माध्यमबाट प्रचार प्रसार गरी समय समयमा छलफल कार्यक्रमको आयोजना गर्ने विषय यसमा पर्दछन् ।

(ङ) कार्यान्वयन, अनुगमन तथा आन्तरिक नियन्त्रण: बिल र रसिद काटेको तथा कर सङ्कलन भए नभएको बारे सुनिश्चित गर्ने, समयमा आर्थिक प्रशासन शाखामा कर रकम दाखिला तथा आम्दानी बाँधिएको सुनिश्चितता र आन्तरिक लेखापरीक्षण, समयमा कर नतिर्ने करदातालाई दण्ड जरिवाना भए नभएको अनुगमन र कानूनी कारबाही तथा अन्तिम लेखापरीक्षण बारे पनि जाँच गर्ने विषयहरु यसमा समावेश हुन्छन् ।

(च) अभिलेखीकरण, प्रतिवेदन तथा उत्तरदायित्व वहन: यसमा गाउँपालिकाको सेवा र राजश्वको आबद्धता, राजश्व सङ्कलन तथा यसको उपयोगको सार्वजनिकिकरण, करको किसिम र स्थानको आधारमा राजश्वको प्रतिवेदन र नियमित रुपमा राजश्व सम्बन्धी प्रतिवेदन प्रकाशन गर्ने कार्यहरु पर्दछन् । यो चक्रका प्रत्येक खुडकिलामा गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासन र अन्य प्रशासकीय व्यवस्थाका कर्मचारी, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले कार्यको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने हुन्छ । नगरप्रमुख, निर्वाचित पदाधिकारी तथा समग्र कार्यपालिकाको सहयोग, समन्वय, सहजीकरण र निगरानी आवश्यक पर्छ ।

३.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

दंगीशरण गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका प्रमुख स्रोतहरुमा सम्पत्ति कर, मालपोत, व्यवसाय कर, सिफारिस, दस्तुर तथा अन्य सेवा शुल्क तथा दस्तुरहरु रहेका छन् । पछिल्ला तीन आर्थिक वर्षको आन्तरिक राजश्वको प्रस्तावित तथा यथार्थ आयबीचको तुलनात्मक अवस्थालाई तल प्रस्तुत गरिएको स्तम्भ चित्रमा देखाइएको छ:

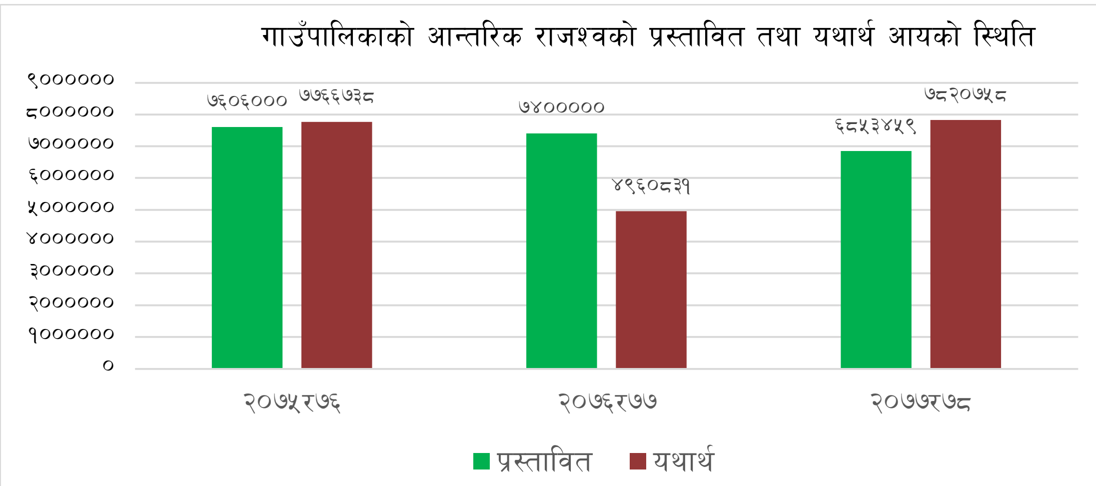

स्रोत: दंगीशरण गाउंपालिका

मथिको तालिका अनुसार आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ मा गाउँपालिकामा आन्तरिक राजश्व ६८ लाख ५३ हजार ४ सय ५९ (गत बर्षको मौज्दात बाहेक) प्रस्ताव गरिएकोमा रु. ७८ लाख २० हजार ७ सय ५८ मात्र राजश्व प्राप्त भएको छ । यसरी अनुमान भन्दा करिव १० लाख बढी राजश्व प्राप्तीको मुख्य कारण भूमिकर, दस्तुर अनुमान भन्दा बढी उठ्नु देखिन्छ । साथै ब्यावसाय कर र खासगरी नदीजन्य पदार्थ (वालुवा, ढुंगा, गिट्टी) को ठेक्का लाग्न नसकी उक्त शिर्षकमा अनुमान भन्दा कम राजश्व उठेको देखिन्छ । प्रगतीशिल सिद्धान्तको आधारमा करको दर कायम तथा असुली गरेको कारण भूमिकरको आय वढ्न गएको देखियो । घरजग्गा रजिष्ट्रेशनको बढ्दो क्रमले पनि उक्त शिर्षकमा अनुमानभन्दा निकै बढी (तिन गुणा भन्दा बढी) राजश्व प्राप्ति भएको छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्व बढोत्तरी भएता पनि जति प्रभावकारी रुपमा राजश्व उठ्नुपर्ने हो सो हुन सकेको छैन । यसको अर्थ गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासन अझै पनि प्रभावकारी हुन नसकेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकाले राजश्व प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्नुमा गाउँपालिकास्तरमा जनशक्ति न्यून हुनु, राजश्व शाखाको संस्थागत विकासको अभावमा प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन हुन नसक्नु र वडास्तरमा काम गर्ने कर्मचारीको कमी भएकाले वडाबाट प्रभावकारी सेवा प्रवाह र राजश्व सङ्कलन कार्य संचालन गर्न नसक्नु जस्ता प्रमुख कारण देखिएका छन् । साथै गाउँपालिकाको राजश्व सुधार सम्वन्धी कार्ययोजना नहुनु पनि आन्तरिक राजश्व न्यून हुनुको अर्को मुख्य कारण हो । मालपोतको लगत अध्यावधिक नहुनु, करदाताहरुको पहिचान र विवरण सङ्कलन नहुनु, गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकार भित्रका कर लगाउन सकिने सम्भाव्य क्षेत्रहरु जस्तैः सार्वजनिक तथा ऐलानी पर्ती जग्गा उपभोग गरेवापत कुनै किसिमको कर नउठाउनु, आवादी जग्गाको पनि लगत अद्यावधिक नभई सबै करदाताहरुको पहिचान हुन नसक्नु, पर्यटकीय क्षेत्रहरुको पहिचान, प्रचार प्रसार र विकास नहुनु, सामुदायिक वनलाई करको दायरामा ल्याउन नसक्नु पनि अन्य कारणको रुपमा रहेका छन् । गाउँपालिकाको राजश्वका स्रोतका आधारमा आन्तरिक आयको विगत तीन आ.व.को प्रस्तावित तथा यथार्थ विवरण देहायको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ३.६: आन्तरिक आयको बर्तमान अवस्था

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	आ.ब. २०७५/७६यथार्थ	आ.ब. २०७६/७७ यथार्थ	आ.ब. २०७७/७८ यथार्थ
क.	**कर राजश्व**			
११३१३	सम्पति कर	१,०८,०३५	६८,६३०	८३,८००
११३१४	मालपोत (भूमि कर)	१८,१६,८२२	१४,१४,९८०	२३,८९,००२
११३२१	घर जग्गा बहाल कर	४३,६४६	५७,७४६	१,८४,३५७
११४५६	सवारी साधन कर (प्रदेशबाट बाँडफाँड भइ प्राप्त भएको)	-	-	-
	अन्य कर	९,०७,०१२	-	-
	कर राजश्वको जम्मा	**२८७५५१५**	**१५,४१,३५६**	**२६५७२५९**
ख.	**गैरकर राजश्व**			
१४२१३	अन्य विक्रीबाट प्राप्त (प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तु)	-	१७,५३,६६४	१३,३०,४६३
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	-	-	-
१४२४२	नक्सा पास दस्तुर	-	-	६८,६०५
१४२५३	व्यवसाय दर्ता/नवीकरण शुल्क	-	५९००	११६७००
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	१६,७०,७०३	१५,९१,७६१	३१,०३,९१९
१४२४९	अन्य दस्तुर	३२,१५,८२०*	-	८००
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्व शुल्क	-	६३,१५०	१,२४,६५०
१४१९१	पर्यटन शुल्क	-	-	१,५९,०६२

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	आ.ब. २०७५/७६यथार्थ	आ.ब. २०७६/७७ यथार्थ	आ.ब. २०७७/७८ यथार्थ
	दण्ड जरिवाना	४,७००	५,०००	२५,५०००
१४५२९	अन्य क्षेत्रको आय	-	-	४,४००
	गैरकर राजश्वको जम्मा	४८,९१,२२३	३४,१९,४७५	५१,६३,५९९
	कुल जम्मा	७७,६६,७३८	४९,६०,८३१	७८,२०,७५८

स्रोत : दंगीशरण गाउँपालिका

** दूई आ.व. २०७४/७५ र २०७५/७६ को घरजग्गा रजिष्ट्रेसन दस्तुरको आम्दानी आ.व. २०७५/७६ मा एकमुष्ट अन्य दस्तुर शिर्षकमा आम्दानी बांधिएको देखिन्छ ।*

प्रस्तुत विवरण विश्लेषण गर्दा नक्सापासको कार्य कमजोर रहेको, व्यवसाय दर्ता नविकरण उत्साहजन रुपमा बढदै गएको र सिफारिस दस्तुर अति तलमाथी भएको देखियो । सिफारिश दस्तुर अघिल्ला बर्षहरुमा भन्दा कम हुनु र चालु बर्षको अनुमान पनि कमजोर देखिनुको कारण खोजी गरी सुधारको रणनीति लिनु पर्ने देखिन्छ ।

३.३ आन्तरिक राजश्व सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

यस गाउँपालिकामा धान, गहुँ, मकै जस्ता विभिन्न खाद्यान्न, अरहर, मसुरो, चना, भटमास, केराउ जस्ता दलहन, तोरी, आलस, सूर्यमूखी, भुसेतिल, तिल जस्ता तेलहन तथा अदुवा, बेसार जस्तो नगदेवालीको ठूलो सम्भावना छ । फलफूलहरुमा आँप, लिचि, अम्वा, नासपाती, कटहर, मेवा जस्ता फलफूल आदि उत्पादन हुने गर्दछ । यहाँ गाई, भैसी, भेडाबाखा, सुँगुर, बँगुर, हाँस कुखुरा, जस्ता पशु तथा पन्क्षी पालन अधिकांश घरधुरीमा पाइन्छ । धेरै जसो घरधुरीहरु कृषि तथा पशु उद्यम सञ्चालनमा आएका छन् । त्यसैगरी करिब ४५ वटा जति व्यावसायिक कृषि फार्म रहेको यस गाउँपालिकामा उद्योग, दाना तथा ह्याचरी उद्योग, तेल तथा खाद्यान्न सम्वन्धी उद्योग सञ्चालनमा छन् । यस गाउँपालिकामा व्यापार, उद्यम, व्यवसाय तथा उद्योगको सम्भावना र अवसरहरु छन् । विद्यमान सडक सञ्जालले यहाँका व्यवसायिक कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनलाई बजारसम्म पुऱ्याउन सहज भएको छ ।

३.३.१ कर राजश्व

गाउँपालिकाको राजश्वका स्रोतहरु मध्ये कर राजश्व अन्तर्गत हाल परिचालन भइरहेको अवस्था, सम्भाव्य स्रोत र सोको परिचालनका लागि गर्नुपर्ने सुधारहरु यसप्रकार रहेका छन् :

क. सम्पति कर

सम्पत्ति कर सम्वन्धी कानूनी व्यवस्था : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ५५ मा सम्पत्ति कर सम्बन्धी प्रावधान रहेको छ । उक्त दफा अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र सो घरले चर्चेको क्षेत्रफल वरावरको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाएर वाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्नेछ । (स्पष्टीकरण: घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले घरले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा र अधिकतम सो बरावरको थप जग्गा सम्झनु पर्दछ) । यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा देहायबमोजिमका विषयलाई आधार लिनु पर्ने व्यवस्था छ :

(क) घर र जग्गाको आकार प्रकार र बनौट

(ख) घर र जग्गाको प्रचलिन बजार मूल्य तथा घरको हकमा ह्रासमूल्य

(ग) घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

सम्पत्ति करका सम्वन्धमा गाउँपालिकाको हालको अवस्थाको विश्लेषण

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था

यस गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरणमा उल्लेख भए अनुसार कच्ची घरहरु (पराल तथा छ्वालीका छानायुक्त) ३३५ वटा, अर्धकच्ची घरहरु (टायल, खपडा, टिन तथा जस्ताको छाना भएका) ४४९३, पक्की घर (ढलानको छाना भएका) ५७२ र अन्य घरहरु ११ गरी जम्मा ५३११ घरहरु रहेका छन् । यी घरहरुले ओगटेको औसतमा १ कठ्ठा जग्गा सम्पत्ति करको दायरामा आउँछ भन्ने अनुमानको आधारमा सम्पत्ति कर लगाएको देखिन्छ । आ.व.२०७७/७८ मा सम्पत्ति कर शीर्षकमारु. २ लाख १९ हजार ७ सय २२ रुपैयां प्राप्त हुने अनुमान गरेकोमा रु ८३ हजार ८ सय असुल भएको देखिन्छ । विगत ३ बर्षको अभिलेखमा यस शिर्षकमा गरिएको राजश्व प्रक्षेपण भन्दा यथार्थ आम्दानी निकै कम रहेको देखिन्छ । आ.व. ०७७/०७८ मा जम्मा २ वटा वडाबाट मात्र यस्तो कर संकलन भएको देखिन्छ ।	करदाताको सम्पत्तीलाई विशेषतः जग्गाको वर्गिकरण र भवनको संरचनाको बनोट वा प्रकारलाई आधार मानी जग्गा रु १ देखी ८ लाख प्रति कठ्ठा र घरको संरचना अनुसार रु १०० देखि २,००० सम्म प्रति वर्ग फिट कायम गरि सोहि अनुरुप मूल्यांकन गर्दा बार्षिक १ देखि ३ प्रतिशत सम्मको दरले ह्रासकट्टी गर्ने गरी जम्मा मूल्यांकन निकालेको आधारमा न्यूनतम रु ३० कायम गरि प्रत्येक १० लाखको मूल्यांकनको प्रतिहजार २० पैसा देखी ७५ पैसासम्म थप करलाग्ने गरी दर कायम गरेको देखिन्छ ।	गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा तोके बमोजिम सम्पत्ति कर प्रयोजनका लागि घर जग्गाको मूल्यांकनका लागि करदाताले आफ्नो सम्पत्तीको प्रमाण सहित वडा कार्यालयमा पेश गर्नुपर्ने र तत् पश्चात सोहि प्रमाणलाई आधार मानी वडा कार्यालयले सो सम्पत्तिको मूल्यांकन गरी कर निर्धारण गरी दिने र यसै मूल्यांकनका आधारमा स्विकृत दर अनुसार कर बुझ्ने गरिन्छ ।

संभावना विश्लेषण

हालको मूल्य अनुसार सम्पत्तिको वर्गिकरण	वार्षिक दर औषत (रु.)	अनुमानित करदाता संख्या	सम्भाव्य रकम रु.
रु १ देखि ५० हजार सम्म	५०	७००	३५,०००
रु ५० हजार १ देखि २ लाख सम्म	८०	१०००	८०,०००
रु २ लाख १ देखि ५ लाख सम्म	१५५	१०००	१,५५,०००
रु. ५ लाख १ देखि १० लाख सम्म	३०५	१०००	३,०५,०००
रु. १० लाख १ देखि २० लाख सम्म	६५५	५००	३२,७५००
रु. २० लाख १ देखि ४० लाख सम्म	१४५५	१९९	२८,९५४५
रु. ४० लाख १ देखि ७० लाख सम्म	२८०५	७०	१९,६३५०
रु. ७० लाख १ देखि १ करोड १० लाख सम्म	४८०५	३२	१५,३७६०
रु १ करोड १० लाख १ देखि २ करोड सम्म	१०२०५	५	५,१०२५
रु २ करोड १देखि ५ करोड सम्म	३१२०५	३	९,३६१५
रु ५ करोड १ देखि १० करोड सम्म	७१२०५	१	७१,२०५
	जम्मा	४,५१५	१७,५७,८५०

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८/७९	आ.ब. २०७९/८०	आ.ब. २०८०/८१	आ.ब. २०८१/८२

०७८/०७९ मा कुल सम्भाव्यताको ३० प्रतिशत संकलन हुने त्यसपछि ०७९/०८० मा ६० प्रतिशत संकलन हुने र त्यसपछि वार्षिक २० प्रतिशतले बृद्धि हुने अनुमान ।	१७,५७,८५०	५,२७,३५५	१०,५७,७१०	१४,०६,२८०	१७,५७,८५०
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					

- सम्पत्ति कर स्थीर सम्पत्तिमा लगाइने भएकाले कर तिर्न सक्ने क्षमता (Ability to pay)को सिद्धान्तका आधारमा कर लगाउनु पर्दछ ।
- ऐन, नियम, कार्यविधि, प्रशासनिक प्रकृया र पद्धतिलाई अनुशरण गर्दै कराधार, करको दायरा, मूल्यांकन, कर निर्धारण, संकलन, कार्यान्वयन र अभिलेखन जस्ता कार्यमा जोड दिनु पर्छ ।
- आर्थिक ऐन अनुसार आफ्नो सम्पत्तीको करको के कति दर अनुसार करदाताले आफूले कति कर तिर्नुपर्ने भन्ने स्पष्ट पार्न सक्नु पर्दछ । यसो हुन नसकेमा कर असुली न्यून हुनसक्छ ।
- हरेक घरधुरीको घरजग्गाको वास्तविक मूल्यांकन अनुसारको तथ्यांकमा आधारित करदाताको लगत तयारी के कति कर कहिलेसम्ममा बुझाईसक्नुपर्ने स्पष्ट रुपमा सूचित गर्ने ।
- एक पटक गरेको मूल्यांकन ३ बर्षसम्म परिवर्तन नहुने गर्नुपर्छ । यसरी कायम गरिएको सम्पत्तिको मूल्यांकन रकमलाई जुनसुकै प्रयोजनको लागि पनि गाउँपालिकाले सिफारिस गर्दा परिवर्तन गर्न हुँदैन ।

करको दर निर्धारणका आधार:

सम्पत्ति मूल्यांकन अनुसार कर निर्धारण गर्दा शुरु मूल्य रु. ५० हजार सम्म रु. ५०।- र त्यसपछि सम्पत्तिको मूल्य अनुसार थप प्रतिहजारको सम्पत्तिमा -।२० पैसा देखि सम्पतिको मूल्य बढदै जाँदा थप प्रति हजारमा रु. २।- सम्म बार्षिक कर लाग्ने गरी सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्नु उपयुक्त हुन्छ । यसरी सम्पत्ति कर लगाउन गाउँपालिकाले एक छुट्टै सम्पत्ति कर निर्देशिका जारी गरी सोही बमोजिम कार्यान्वयन गर्नु उपयुक्त हुन्छ । यसमा घरमूली महिला वा महिलाको स्वामित्वमा सम्पत्ति भएमा केहि छुट दिने गरी आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

सम्पत्ति कर हिसाब गर्दा कार्य सरलताको लागि राजश्व शाखामा कम्पुटर सफ्टवेयर जडान गरी कर निर्धारण तथा बिल काट्ने गरिएमा सजिलो हुने तथा मानवीय कमजोरी वा त्रुटीबाट हुने नकारात्मक असरलाई निराकरण गर्न सकिन्छ ।नमूनाको लागि देहायमा एउटा उदाहरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तलिका ३.७: सम्पत्ति मूल्यांकन दर तालिका

सम्पत्ति मूल्यांकन अवस्था	मूल्यांकन रकम	कुल मूल्य	करको दर (000)	कर रकम रु.
१ देखि ५०,००० सम्म	५०,०००	५०,०००	न्यूनतम	५०
५०,००१ देखि २,००,००० सम्म	१५०,०००	२००,०००	०।२	८०
२,००,००१ देखि ५,००,००० सम्म	३००,०००	५००,०००	०।२५	१५५
५,००,००१ देखि १०,००,००० सम्म	५००,०००	१,०००,०००	०।३	३०५
१०,००,००१ देखि २०,००,००० सम्म	१,०००,०००	२,०००,०००	०।३५	६५५
२०,००,००१ देखि ४०,००,००० सम्म	२,०००,०००	४,०००,०००	०।४	१,४५५
४०,००,००१ देखि ७०,००,००० सम्म	३,०००,०००	७,०००,०००	०।४५	२,८०५
७०,००,००१ देखि १,१०,००,००० सम्म	४,०००,०००	११,०००,०००	०।५	४,८०५
१,१०,००,००१ देखि २,००,००,००० सम्म	९,०००,०००	२०,०००,०००	०।६	१०,२०५
२,००,००,००१ देखि ५,००,००,००० सम्म	३०,०००,०००	५०,०००,०००	०।७	३१,२०५
५,००,००,००१ देखि १०,००,००,००० सम्म	५०,०००,०००	१००,०००,०००	०।८	७१,२०५

सम्पत्ति मूल्यांकन अवस्था	मूल्यांकन रकम	कुल मूल्य	करको दर (000)	कर रकम रु.
१०,००,००,००१ देखि २०,००,००,००० सम्म	१००,०००,०००	२००,०००,०००	१	१७१,२०५
२०,००,००,००१ देखि ४०,००,००,००० सम्म	२००,०००,०००	४००,०००,०००	१।२५	४२१,२०५
४०,००,००,००१ देखि ७०,००,००,००० सम्म	३००,०००,०००	७००,०००,०००	१।५५	८८६,२०५

यसरी लगाइएको सम्पत्ति कर प्रगतिशील, दिगो, भरपर्दो र जनताको सम्पत्ति बढे अनुसार कर लाग्ने खालको हुने हुनाले जनसमर्थन समेत प्राप्त हुने हुन्छ ।

ख. भूमिकर (मालपोत)

भूमिकर (मालपोत) सम्वन्धी कानुनी व्यवस्था : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ५६ मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगका आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगको आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउनेछ भनिएको छ । आर्थिक ऐन, २०७५ ले घर र त्यसले चर्चेको निश्चित जग्गामा सम्पत्ति कर लगाएपछि सोभन्दा बढी जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

हालको अवस्थाको विश्लेषण

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको ब्यवस्था
यस गाउँपालिकामा जम्मा खेती योग्य जमीनमध्ये घरघडेरीलाई सम्पत्ति करको स्रोतका रुपमा लिएपछि बाँकी रहने जमिन जम्मा १,२१,७६२ कठ्ठामा यो कर लगाएको देखिन्छ । गाउँपालिकाले यस करवापत आ.व.२०७७/७८ मा रु. १९ लाख ४५ हजार ४ सय ६९ प्रस्तावित गरिएकोमा २३ लाख ८९ हजार २ रुपैयां आम्दानी गरेको छ । यो कर गाउँपालिकाका ७ वटै वडाहरुवाट उठेको देखिन्छ ।	यस गाउँपालिकामा जग्गाको बर्गिकरण उत्पादकत्व, ब्यावसायीक महत्व, पूर्वाधारको अवस्था आदिका आधारमा "क""ख""ग""घ""ङ" र "च" मा विभाजन गरी जग्गाको स्वामित्वको आधारमा प्रति कठ्ठा रु १० देखि ४५ सम्म, प्रगतीशिल करको सिद्धान्तका आधारमा कम भूस्वामित्व हुनेलाई न्यून दर, र बढी भूस्वामित्व हुनेलाई क्रमशः उच्च मालपोतको दर तोकी असूली गरिएको छ ।	गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा तोके बमोजिम भूमिकर प्रयोजनका लागि जग्गाको मूल्यांकनका लागि करदाताले आफ्नो जग्गाधनि प्रमाणपूर्जा प्रमाण सहित वडा कार्यालयमा पेश गर्नुपर्ने र तत् पश्चात सोहि प्रमाणलाई आधार मानी वडा कार्यालयले सो जमिनको स्विकृत दर अनुसार कर निर्धारण गरि बुझ्ने गरिन्छ ।

संभावना विश्लेषण

क.सं.	जग्गाको किसिम	जग्गा धनिको अनुमानित प्रतिशत	अनुमानित क्षेत्रफल (बर्ग किमि)	औसत मालपोत दर प्रति कठ्ठा	सम्भाव्य रकम रु.
१	१० कठ्ठा सम्म रु १० प्रति कठ्ठा	२५	३०४४०।५१०१६	१०	३३१६०३।२४४४
२	१० कठ्ठा भन्दा बढि १ विगाहा सम्म रु १५ प्रति कठ्ठा	२५	३०४४०।५१०१६	१६	४९७४०४।८६६६
३	१ विगाहा भन्दा बढि २ विगाहा	२०	२४३५२।४०८१३	२७	६६३२०६।४८८७

	सम्म रु २५ प्रति कठ्ठा				
४	२ विगाहा भन्दा बढि ३ विगाहा सम्म रु ३५ प्रति कठ्ठा	१५	१८२६४।३०६१	३८	६९६३६६।८१३२
५	३ विगाहा भन्दा बढि जतिसुकै रु ४५ प्रति कठ्ठा	१५	१८२६४।३०६१	४९	८९५३२८।७५९८
	जम्मा	१००	१२१७६२।०४०६	०	२९८२०४५।१७३

भुमिकर निर्धारणको विस्तृत विवरण अनुसूची १ (ख) मा दिईएको छ ।

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८।७९	आ.ब. २०७९।८०	आ.ब. २०८०।८१	आ.ब. २०८१।८२
पहिलो वर्ष (आ.व.०७८/०७९) मा कुल सम्भाव्यताको ८० प्रतिशत संकलन हुने र त्यसपछि बार्षिक १० प्रतिशतले बृद्धि हुने अनुमान	2982045	2385636	26,24,200	28,86,620	31,75,282

सुधार गनुपर्ने पक्षहरु

- खेती हुने जग्गाको मालपोत तथा भूमिकरको दर निर्धारण गर्दा जग्गाको उत्पादकत्व, उपलब्ध सिंचाई सुविधा र उक्त जग्गाबाट हुने बार्षिक उत्पादनलाई विश्लेषण गरी निर्धारण गर्नु उपयुक्त हुन्छ
- कृषि बाहेक अन्य व्यवसायिक हिसाबले जमीनको उपयोग भएको हकमा त्यस्तो जमीनको व्यवसायिक महत्व, बार्षिक उत्पादन र प्राप्त हुनसक्ने भाडालाई दृष्टिगत गरी भूमिकर लगाउन सकिन्छ ।
- सवारी साधनचल्ने बाटोको छेउमा परेका प्लटहरूको व्यवसायिक महत्व हुने हुँदा त्यस्ता प्लटहरूमा भूमीकर थप लगाउनु उपयुक्त हुने देखिन्छ । तर त्यस्ता प्लटहरुमा कुनै संरचना बनेमा सम्पत्ति करको दायरामा आउने हुनाले कृषिकार्यमा प्रयोग हुन्जेल यातायातको सुविधाको हिसाबले मात्र थप भूमीकर लगाउनु उपयुक्त हुन्छ, अर्थात थप भूमीकरको दर सामान्य हुनु पर्छ ।
- गाउँपालिकाले हाल अभ्यास गरेको मालपोतको शुरु दर कम राखी जग्गाको परिमाण अनुसार क्रमश दर बढाउँदै जाने नीति प्रगतिशील मालपोतको दर लगाउन उपयुक्त भएकोले यसलाई निरन्तरता दिनु उपयुक्त हुन्छ ।
- उपर्युक्त दरमा मालपोतको रकम हिसाव निकालेपछि सहकारी मार्फत गरिने सामुहिक खेती, गरिबीको प्रमाणपत्र प्राप्त गरिब किसान, र महिलाका नाममा भएको कृषि जग्गामा स्थानीय कानून अनुसार ५० प्रतिशतसम्म छुट दिन सकिने व्यवस्था गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।
- यसैगरी उद्योग प्रयोजन तथा व्यवसायिक कृषि तथा फलफूल र पशुपालन गर्ने लगाउने किसानलाई गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरी प्रोत्साहन स्वरुप २५ प्रतिशतसम्म रकम छुट दिन सकिने व्यवस्था गर्नु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।
- गाउंपालिकाद्धारा वर्गिकरण गरिएको जमिनअनुसार सबैभन्दा कम वर्गमा पर्ने जमिनलाई आधारमानि क्रकशः सो भन्दा माथीको वर्गमा पर्ने जमिनमा क्रमशः १० प्रतिशतले बृदिगरेर करको दर निर्धारण गर्ने ।

कर निर्धारणको आधार

यस गाउँपालिकामा आर्थिक बर्ष २०७७।७८ मा जग्गाको बर्गिकरण उत्पादकत्व, व्यावसाययीक महत्व, पूर्वाधारको अवस्था आदिका आधारमा "क""ख""ग""घ""ङ" र "च" मा विभाजन गरी जग्गाको स्वामित्वको आधारमा

प्रति कठ्ठा रु १० देखि ४५ सम्म तोकिएको छ । जसमध्ये १० कठ्ठा सम्म जग्गा हुने जग्गा धनिलाई प्रतिकठ्ठा रु १० का दरले भूमिकर तोकिएको छ भने १० कठ्ठा भन्दा बढी १ विगाहासम्म जग्गाहुने जग्गा धनिलाई प्रतिकठ्ठा रु १५ तोकिएको छ । त्यसैगरि १ विगाहा भन्दा बढी २ विगाहा सम्म जग्गाहुने जग्गा धनिलाइ प्रतिकठ्ठा रु २५ तोकिएको छ, २ विगाहा भन्दा बढी ३ विगाहा सम्म जग्गा हुने जग्गा धनिलाइ प्रति कठ्ठा रु ३५ तोकिएको छ । ३ विगाहा भन्दा बढी जग्गाहुने जग्गा धनिलाइ प्रतिकठ्ठा रु ४५ तोकिएको छ । प्रगतीशिल करको सिद्धान्तका आधारमा कम भूस्वामित्व हुनेलाई न्यून दर, र बढी भूस्वामित्व हुनेलाई क्रमशः उच्च मालपोतको दर तोकी र असूली गरिएको छ । तर कर निर्धारण गर्दा भूमि वर्गीकरणलाई कुनै आभार मानेको देखिदैन । त्यसैले आगमी दिनमा कर निर्धारण गर्दा वर्गिकरण अनुसार कमसल वर्गको जमिनको आधार दरमा हरेक माथिल्लो वर्गका लागि ५ देखी १० प्रतिशतका दरले थप गर्दै लैजानु उपयुक्त देखिन्छ । उदाहरणका लागि १० कठ्ठा जमिन हुने हरेक बर्गका जग्गाधनिले तलको तालिकामा देखाईए अनुसारले करको दर निर्धारण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

घरजग्गा बहाल कर सम्वन्धी कानूनी व्यवस्थाः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ५७ मा गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा गाउँपालिकाले त्यस्तो बहाल रकममा बहाल कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।

हालको अवस्थाको विश्लेषण

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
यस गाउंपालिकामा जम्मा ५३११ घरमध्ये जम्मा ९२ घरहरु बहालमा लगाएको देखिन्छ । ति ९२ मध्ये पनि ७० ब्यावसायीक सटरहरु र २२ वटा आवशिय प्रयोजनकालागि बहालमा लगाइएको देखिन्छ । यस कर वापत गाउँपालिकाले आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकमा रु. १ लाख अनुमान गरेकोमा रु. रु. १ लाख ८४ हजार ३ सय ५७ असुल गरेको छ	औषतमा ब्यावसायीक सटरहरु मासीक ३,५०० र आवशिय प्रयोजनकालागि मासकि रु १,००० का दरले बहालमा लगाइएको देखिन्छ जस्को १० प्रतिशत गाउंपालिकाले कर लगाउंदछ ।	गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा तोके बमोजिम जम्मा वहालको १० प्रतिशत रकम घरधनीले घरबहाल कर तिन' पर्ने भनि दर तोकिएको छ । कुनै घरघनीले कुनै संघसंसथालाई बहाल दिएको हकमा संझौतामा उल्लेख भए अनुरुप उक्तसंस्थाले करवापतको रकम सम्वन्धित वडामा जम्मा गरिदिने गर्दछ भने ब्यवक्तिगत रुपमा बहालमा दिनेले घरधनि स्वयंले आफूले स्वघोषणा मार्फत जम्मा बहालको १० प्रतिशत कम कर वापत वडा कार्यालयमा बुझाउने गरिएको छ ।

सम्भावना विश्लेषण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	बहालमा गएका कुल संख्या	औषत मासिक वहाल दर	कुल वार्षिक वहाल रकम	बहाल कर दर %	कुल सम्भाव्य आय

१	व्यवसायिक प्रयोजनका भवन/सटरहरु	70	3500	2,940,000	10	294,000
३	आवासीय भवन/घरहरु	22	1,000	264,000	10	26,400
	जम्मा	**92**		**32,04,000**	**10**	**3,20,400**

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८।७९	आ.ब. २०७९।८०	आ.ब. २०८०।८१	आ.ब. २०८१।८२
वहाल कर दोश्रो बर्ष कुल संभावनाको सवै संकलन हुने र त्यसपछिका आ.व.हरूमा १० प्रतिशतले बृद्धी हुदै जाने अनुमान	320,400	73000	320400	352440	387684

सुधार गनुपर्ने पक्षहरु

- व्यवसायिक तथा आवासीय प्रयोजनका लागि बहालमा प्रयोग भएका घर तथा जग्गाको परिमाण, मासिक वहालको दर अनुसारको लगत तयारी, व्यवसायिक तथा आवासीय प्रयोजनका लागि वहाल करको दर निर्धारण गर्ने ।
- यस गाउंपालिकामाविस्तारै बजार बृद्धिहुने क्रममा रहेकोले बहाल लिनेदिनेको संख्या क्रमशः बढ्दैजाने र यो कर गाउँपालिकाको दिगो करको श्रोत हुनसक्ने भएकाले अहिले देखिनै यसरी भाडादिने घरधुरीको छुट्टै विवरण तयार गरी करको दायरामा ल्याउनु पर्ने देखिन्छ ।
- विशेषतः निजि प्रयोजनका लागि घर, कोठा बहालमा लिनेदिने कार्यको अनुगमन गर्न व्यवहारिक कठिनाई हुनेहुँदा यो घरबहालमा दिएको नदिएको एकिन गर्ने, त्यस्को भाडादर पत्तालगाउने र यो कर उठाउने कार्य टोलविकास संस्था गठनभै कियाशिल भएको स्थानमा उनिहरुलाईनै जिम्मादिई त्यस्को निश्चित प्रतिशत टोल विकास संस्थाहरुको विकास तथा सुदृढिकरणका लागि उपलब्ध गराउने नीति लिनु उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

घ. व्यवसाय कर

व्यवसाय कर सम्वन्धी कानूनी व्यवस्था :स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ५८ मा गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोवारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।

हालको अवस्थाको विश्लेषण

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको ब्यवस्था
यस गाउँपालिकामा व्यवसाय कर खासगरी ब्यापार, ब्यबसाय र सेवामा ब्यवसायको प्रकृति तथा प्रकार जस्तै थोक, खुद्रा ब्यापारका आधारमा पुराना र नयाँ संचालन हुने ब्यवसायहरुलाई रु १०० दस्तुर लिई दर्ता गर्ने र नियमित बार्षिक करलिने लिने गरिएको छ । आ.ब. २०७७/७८ मा यस शिर्षकमा कुनैपनि रकम अनुमान नगरेको देखियता पनि रु. १ लाख १६ हजार ७ सय असुल भएको देखिन्छ भने आ.व. २०७८/७९ मा रु २ लाख ५० हजार अनुमान गरिएको छ ।	यस गाउँपालिकामा ब्यवसाय कर खासगरी ब्यापार, ब्यबसाय र सेवामा ब्यवसायको प्रकृति तथा प्रकार जस्तै थोक, खुद्रा ब्यापारका आधारमा पुराना र नयाँ संचालन हुने ब्यवसायहरुलाई रु १०० दस्तुर लिई दर्ता गर्ने र नियमित बार्षिक करलिने लिने गरिएको छ ।	गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा तोके बमोजिम ब्यवसायहरुले दर्ता गर्दा जम्मा रु १०० गाउंपालिकाको राजश्व शाखामा बुझाई दर्ता गर्ने गर्दछन् भने वार्षिक कर आर्थिक ऐनमा तोके बमोजिम ब्यवसायको प्रकृती र प्रकारका आधारमा ब्यवसायीले गाउंपालिकाको राजश्व शाखामा जम्मागर्ने गर्दछन् ।

संभावना विश्लेषण

गाउँपालिकामा रहेका कुल व्यवसाय संख्या ५३९ मानेर त्यसको पुँजीगत लगानी र वार्षिक कारोवारको आधारमा निम्न अनुसारको दर प्रस्तावित गरि अनुमान गरिएको । त्यसैगरि दर्ता तथा नविकरण दस्तुर रु १०० का दरले वार्षिक ५३,९०० अनुमान गरिएको छ

क्र. सं.	पुंजीगत लगानी रकमको सीमा	वार्षिक कारोबार रकमको सीमा	व्यवसाय करको वार्षिक रकम	ब्यवसायहरुको अनुमानित संख्या	औषत करको दर	सम्भाव्य रकम रु.
१	रु. १० हजारसम्मको पुँजीगत लगानी	रु. ५० हजारसम्मको वार्षिक कारोबार	रु.५००/–	90	500	45,000
२	रु. १० हजारभन्दा बढी रु. २० हजारसम्मको पुँजीगत लगानी	रु. ५० हजारभन्दा बढी रु. १ लाखसम्मकोवार्षिक कारोबार	रु.७५०/–	30	750	22,500
३	रु. २० हजारभन्दा बढी रु. ४० हजारसम्मको पुँजीगत लगानी	रु. १ लाखभन्दा बढी रु. २ लाखसम्मको वार्षिक कारोबार	रु.१०००/–	150	1,000	150,000
४	रु. ४० हजारभन्दा बढी रु. ८० हजारसम्मको पुँजीगत लगानी	रु. २ लाखभन्दा बढी रु. ४ लाखसम्मकोवार्षिक कारोबार	रु.२०००/–	105	2,000	210,000
५	रु.८० हजारभन्दा बढी रु.१ लाखसम्मको पुँजीगत लगानी	रु.४ लाखभन्दा बढी रु.५ लाखसम्मकोवार्षिक कारोबार	रु.३०००/–	80	3,000	240,000
६	रु.१ लाखभन्दा माथि रु.५ लाखसम्मको पुँजीगत लगानी	रु.५ लाखभन्दा बढी रु. २५ लाखसम्मकोवार्षिक कारोबार	वार्षिक कारोबारको कुल रकममध्ये पहिलो रु. ५ लाखमा व्यवसाय कर रु. ३०००/– कायम गरी त्यसपछिको २० लाखमा प्रति रु. १ लाखमा रु. १००/– का दरले कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने	50	4,000	200,000
७	रु.५ लाखभन्दा माथि रु.१० लाखसम्मको पुँजीगत लगानी	रु.२५ लाखभन्दा बढी रु.५०लाखसम्मको वार्षिक कारोबार	माथि उल्लेख भएपछिको २५ लाखमा प्रति रु. १ लाखमा रु. १२५/– का दरले कारोबारको	12	5,500	66,000

क्र. सं.	पुंजीगत लगानी रकमको सीमा	वार्षिक कारोबार रकमको सीमा	व्यवसाय करको वार्षिक रकम	ब्यवसायहरुको अनुमानित संख्या	औषत करको दर	सम्भाव्य रकम रु.
			आधारमा थप गरी व्यवसाय कर लगाउने			
८	रु.१० लाखभन्दा माथि रु.२० लाखसम्मको पुंजीगत लगानी	रु. ५० लाखभन्दा बढी रु.१ करोडसम्मको वार्षिक कारोबार	माथि उल्लेख भएपछिको ५० लाखमा प्रति रु. १ लाखमा रु. १५०/– का दरले कारोबारको आधारमा थप गरी व्यवसाय कर लगाउने ।	10	10,000	100,000
९	रु.२० लाखभन्दा बढीको पुंजीगत लगानी	रु.१ करोडभन्दा बढीको वार्षिक कारोबार	माथि उल्लेख भएपछिको जतिसुकै भए पनि प्रति रु. १ लाखमा रु. १७५/– का दरले कारोबारको आधारमा थप गरी व्यवसाय कर लगाउने	12	15,000	180,000
	जम्मा			**539**		**1,213,500**

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाव्यता	आ.ब. २०७८/७९	आ.ब. २०७९/८०	आ.ब. २०८०/८१	आ.ब. २०८१/८२
चालु आवमा ६० प्रतिशत र आगामी बर्ष सत् प्रतिशत संकलन हुने र त्यसपछि वार्षिक १० प्रतिशतले बद्धि हुने अनुमान	12,13,500	728100	800910	881001	969101

सुधार गनुपर्ने पक्षहरु

- गाउँपालिका अन्तर्गतका हाल व्यापार, व्यवसायहरुलाई व्यवसायको प्रकृती तथा थोक, खुद्रा प्रकारका आधारमा मात्र करको दरहरु तोकिएकोमा आगामीदिनमा ब्यापार ब्यवसायहरुको पूँजीगत लगानी, र बार्षिक कारोवारका आधारमा विश्लेषण सो अनुसारको वार्षिक करको दर सभाबाट स्वीकृत गर्ने ।
- वडास्तरबाट कर असुली कार्यान्वयन गर्ने तथा गाउंकार्यपालिकाले अनुगमन गर्ने ।
- गाउँपालिकाद्वारा आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरी व्यवसायकरमा निम्न अनुसारको कर छुटको व्यवस्थागर्ने
  - दुर्गम स्थल भनी तोकिएका स्थानहरूमा सञ्चालन हुने व्यवसायमा ५० प्रतिशत छुट दिने
  - विकट भौगोलिक क्षेत्रका बासिन्दा, विपन्न समुदाय, अपांगता भएका तथा महिला उद्यमीद्वारा सञ्चालन गर्ने रु.१० लाखसम्म पुंजी लगानीभएका उद्यम व्यवसायमा ५० प्रतिशत छुट दिने
  - कृषि व्यवसाय (पशु पालनसमेत), वन पैदावार र पर्या–पर्यटन सम्बन्धी उद्यम व्यवसाय, एकै घरका

एक भन्दा बढी परिवारका सदस्यहरुले दर्ता गरि संचालन गर्ने उद्यम व्यवसाय तथा सहकारीको स्वामित्वमा सञ्चालनगरिने उद्यम व्यवसायमा थप २५ प्रतिशतछुट दिने ।

ङ. जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तुको व्यवसायिक उपयोग कर

जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तुको व्यवसायिक उपयोग करसम्वन्धी कानूनी व्यवस्था :स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६१ मा गाउँपालिकाक्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिवुटी, प्रचलित कानून वमोजिम निषेधित जीवजन्तु वाहेकका अन्य मृत वा मारिएको जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छाला वा यस्तै प्रकृतिको वस्तुको व्यवसायिक उपयोग गरे वापत गाउँपालिकाले जडिवुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।

हालको अवस्थाको विश्लेषण

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
यस गाउँपालिकामा उत्पादन हुने जडीबुटीका साथसाथै कवाडी सामान तथा प्रचलित कानून वमोजिम निषेधित नगरिएका मृत वा मारिएको जीवजन्तुको हाड, सीङ तथा छालाको निकासी शिर्षक अन्तर्गत आ.व.२०७६/७७ र २०७७/७८ मा रु ५ हजार अनुमान गरेकोमा कुनै राजश्व उठेको देखिदैंन ।	यस गाउंपालिकाकावाट निकासीहुने उन, खोटो, जडिबुटि, बनकस वा कानून वमोजिम निषेधित नगरिएका मृत वा मारिएको जीवजन्तुको हाड, सीङ तथा छालामा प्रति केजी १० तथा अन्य कवाडि मालबस्तु निकासीमा बस्तु अनुसार १ देखी २ रुपैयां प्रतिकिलो करको दर स्विकृत गरिएको छ ।	गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा तोके बमोजिम यस्तो बस्तुहरुको निकासीमा करलिने गरिन्छ । आर्थिक ऐनमा यस कर संकलनको कार्यविधि गाउंपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ भनि उल्लेख गरेतापनि यस्को कार्यविधि तयार भएको पाईएको छैन ।

संभावना विश्लेषण

गाउँ सभाबाट स्वीकृत दरहरु फरक फरक रहेको सन्दर्भमा औषत दर र परिमाण अनुमान गरी यस शीर्षक अन्तर्गत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजश्व अनुमान गरिएको

क्र.सं.	विवरण	अनुमानित परिमाण केजी (बार्षिक)	औषत दर (रु.)	सम्भाव्य आय (रु.)	कैफियत
१	कवाडी तथा अखेटोपहार निकासी कर	120000	3	3, 60,000	मसिक १ ट्रक अर्थात १० टन अर्थात १० हजार के.जी. का दरले बार्षिक १ लाख २० हजार के.जी.

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८।७९	आ.ब. २०७९।८०	आ.ब. २०८०।८१	आ.ब. २०८१।८२
चालु आवमा ७० प्रतिशत र आगामी बर्ष सत् प्रतिशत संकलन हुने र त्यसपछि वार्षिक १० प्रतिशतले बद्धि हुने अनुमान	3,60,000	2,52,000	3,60,000	3,96,000	4,35,600
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					

- यहाँ जडिबुटि उत्पादन सम्भावना भएकोले यहाँका प्रत्येक सामुदायिक वन क्षेत्रमा जडीवुटी खेती प्रवर्द्धन गरी बजारीकरण गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ ।
- यस कर संकलन सम्वन्धमा तुरुन्तै यस सम्वन्धि व्यवसायीहरुसंग छलफल गरि व्यवहारीक कार्यविधि तयार गरि कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

च. साना सवारी कर

साना सवारी करसम्वन्धी कानूनी व्यवस्था :स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६४ (१) (क) मा गाउँपालिकाले टाँगा, रिक्सा, अटो रिक्सा र इ-रिक्साको सवारी करको दर निर्धारण तथा संकलन गरी आफ्नो कोषमा जम्मा गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
यस गाउँपालिका वा कुनैपनि साना सवारीले दर्ता तथा ईजाजत प्राप्त गरि संचालनमा रहेका छन् भन्ने कुराको तथ्य जानकारी गाउपालिकामा उपलब्ध भएको नदेखिएतापनि साना सवारी कर शीर्षक अन्तर्गत २०७६/७७ मा रु ६ हजार अनुमान गरेकोमा यस शिर्षकमा कुनै राजश्व उठेको देखिदैंन । त्यसपछि २०७७/७८ मा यस शिर्षकमा कुनै आम्दानी अनुमान गरिएको छैन र आम्दानी पनि भएको देखिदैन । आ.व. २०७८/७९ मा रु ५० हजार अनुमान गरिएको छ ।	यस गाउंपालिका भित्र दर्ता तथा तथा ईजाजत प्राप्त ईरिक्सा, अटोरिक्सा आदि सवारी साधनमा दर्ताशुल्क रु ७०० लाग्ने र सवारीको प्रकारका आधारमा बार्षिक रु २०० देखि ५०० करको दर तोकिएको छ ।	गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा तोके बमोजिम सवारी धनि गाउंपालिकामा आई आफ्नो सवारी साधनको कागजात पेशगरि दर्ता गर्न र बार्षिक कर बुझाउन आएमा कर बुझ्ने व्यवस्था रहेको छ ।

संभावना विश्लेषण

गाउँ सभाबाट स्वीकृत दरहरु तथा अनुमानित सवारी साधनको संख्या तथा यस्को निरन्तर बृद्धि हुनसक्ने आधारमा यस शीर्षक अन्तर्गत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजश्व अनुमान गरिएको

क्र.सं.	विवरण	अनुमानित संख्या (बार्षिक)	औषत दर (रु.)	सम्भाव्य आय (रु.)	कैफियत
१	दर्ता शुल्क	10	700	7,000	
२	बार्षिक कर	10	350	3,500	
	जम्मा			10,500	

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाव्यता	आ.ब. २०७८।७९	आ.ब. २०७९।८०	आ.ब. २०८०।८१	आ.ब. २०८१।८२
चालु आवमा शत् प्रतिशत र आगामी त्यसपछि बार्षिक १० प्रतिशतले बद्धि हुने अनुमान	10,500	10,500	11,550	12,705	13,975
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					

- यस गाउंपालिका भित्रका ईरिक्सा, अटोरिक्सा जस्ता सानासवारीहरुलाई दर्ताकालागि आह्वानगर्ने तथा उनीहरुको लगत कामय गर्ने र समयमै वार्षिक कर बुझाउनकालागि सुचना सम्प्रेषण गर्ने ।
- यस कर संकलन सम्वन्धमा तुरुन्तै यस सम्वन्धि व्यवसायीहरुसंग छलफल गरि व्यवहारीक कार्यविधि तयार गरि कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

छ. विज्ञापन कर

विज्ञापन करसम्वन्धी कानूनी व्यवस्था :स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६४(१) (ग) मा विज्ञापन करको दर निर्धारण र संकलन गाउँपालिकाले गर्ने व्यवस्था रहेको छ । यस शीर्षक अन्तर्गत संकलित रकमको ४०% प्रदेश संचित कोषमा दालिखा गर्नु पर्दछ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
यस गाउँपालिकामा यस शीर्षक अन्तर्गत उल्लेख्य आम्दानी हुने देखिदैन र हालसम्म यस शिर्षकमा कुनै राजश्व उठेको पनि देखिदैंन । तर आ.व. २०७८/७९ मा रु. ५० हजार राजश्व अनुमान गरिएको छ ।	विविध प्रकारका विज्ञापन सामग्रीमा त्यस्को आकार तथा संख्याका आधारमा वार्षिक तथा दैनिक रु २०० देखि ६०० सम्मकरको दर निर्धारण गरिएको छ ।	गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा तोके बमोजिम विज्ञापन सामाग्रीको उक्त विज्ञापनकर्ताले गाउंपालिकामा सम्पर्कगरि स्विकृत दर अनुसार कर बुझाउन सकिने व्यवस्था रहेको छ । यसरी बुझेको रकम संचितकोषमा दाखिलागरि ४० प्रतिशत प्रदेशलाई बुझाउनु पर्दछ ।

संभावना विश्लेषण

गाउँ सभाबाट स्वीकृत विज्ञापन कर अन्तर्गतको परिणाम र दर निम्न वमोजिम परिमाण अनुमान गरिएका छ । गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड, स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन यहाँका बजार केन्द्रहरुमा विभिन्न व्यवसायिक निकायहरुले राख्ने विज्ञापनमा राख्ने सम्भावना रहनुका साथै भविष्यमा अझ बढ्दैजाने देखिन्छ ।

क्र.सं.	विवरण	परिमाण (संख्या /बर्गफिट)	दर	सम्भाव्य रकम रु.
१	फ्लेक्स बोर्डवाट तगार गरिएको विज्ञापन प्रचार सामग्रीको प्रतिबर्ष प्रति बर्ग फुट	20	200 (वार्षिक)	4,000
२	डिजिटल बोर्ड, ग्लोसाईन बोर्ड, स्टिकरवाट गरिने विज्ञापन प्रचार सामग्रीको प्रतिबर्ष प्रति बर्ग फुट	20	300 (वार्षिक)	6,000
३	नियोन साईन र यस्तै विज्ञापन प्रचार सामग्रीको प्रतिबर्ष प्रति बर्ग फुट	20	200 (वार्षिक)	4,000
४	सवारीसाधनमा स्थायी रुपमा लेखिएको वा छापिएको प्रचार सामग्रीका लागि प्रति वर्ष	10	100 (वार्षिक)	1,000
५	सवारीसाधनको दायांवायां पट्टी अधिकतम २० वर्ग फुट सम्मको अस्थाई प्रकृतीको बोर्ड राखी गरिने विज्ञापनका लागि प्रति महिना रु ५०	10	600 (वार्षिक)	6,000
६	खेलमैदान, मेला, जात्रा, पर्व, र अन्य यस्तै प्रकृतिका अनुमति लियर गरिने कार्यक्रममा गरिने विज्ञापन वापत सम्वन्धित आयोजकवाट प्रतिदिन	30	300 (प्रतिदिन)	9,000
७	अन्य विज्ञापनका हकमा प्रतिवर्ष प्रति वर्गफुट	100	200 (वार्षिक)	20,000
	जम्मा			**50,000**

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाव्यता	आ.ब. २०७८।७९	आ.ब. २०७९।८०	आ.ब. २०८०।८१	आ.ब. २०८१।८२
आगामी आ.व.मा कुल सम्भावना अनुरुप नै विज्ञापन कर संकलन हुने र वार्षिक १०% ले बृद्धि हुने अनुमान । सो रकम मध्ये ६०% गाउँपालिकाको आय हुने ।	50,000	50,000	55,000	60,500	66,550
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					
• गाउँपालिकाक्षेत्रमा रहेका व्यापारिक, जानकारी र सूचना आदान प्रदान प्रयोजनका विज्ञापन सामग्रीहरुको लगत राखी करको दायरामा ल्याउनु पर्ने हुन्छ । यसबाट प्राप्त आम्दानीको छुट्टै अभिलेख राखी प्रदेशसँग बाँडफाँड गर्नुपर्ने हुन्छ ।					

३.३.२ गैर कर राजश्व

गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्वको महत्वपूर्ण स्रोत कर बाहेक सेवा शुल्क, दस्तुर, विक्रि इत्यादि बाट प्राप्त आय लगायतको गैर्रकर स्रोतपनि महत्वपूर्ण रहेको छ । यस गाउँपालिकामा यस्ता गैर्र करका स्रोत परिचालनबाट पनि प्रशस्त साधन परिचालन गर्न सकिने देखिन्छ ।

क. अन्य बिक्रीबाट प्राप्त (प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तु)

अन्य बिक्री सम्वन्धी कानूनी व्यवस्था :संघीय कानूनको रुपमा रहेको स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६२ क मा खानीजन्य तथा प्राकृतिक वस्तुको बिक्री गाउँपालिकाले गर्न सक्ने व्यवस्था रहेको छ । यसमा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, माटोजन्य वस्तु र सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेका काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदिको विक्री गर्न सक्ने र त्यसरी विक्री गरिएको रकम गाउँपालिकाको संचित कोषमा दाखिला गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

वन ऐन २०७६ ले वन पैदावारको परिभाषा गर्दै वनमा रहेका वा पाइएका वा वनबाट ल्याइएका काष्ठ पैदावार, गैरकाष्ठ वन पैदावार वा चट्टान, माटो, नदिजन्य र खनिज पदार्थलाई सम्झनु पर्छ भनी व्यवस्था गरेकोले र नेपाल सरकारले जारी गरेको ढुंगा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन्, व्यवस्थापन तथा विक्री सम्बन्धी मापदण्ड २०७७ ले सार्वजनिक खोला, नालाको आफ्नै निर्णयले, खानीक्षेत्रको सम्वन्धित निकायबाट अनुमति प्राप्त गरेपछि आफ्नै निर्णयले र वन तथा चुरेक्षेत्रको ढुंगा, गिट्टी, बालुवा उत्खनन्, संकलन र विक्री गर्दा सम्वन्धित निकायको सहमतिमा वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा उल्लिखित विधि अनुसार गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । यसरी उत्खनन् र विक्री वितरणबाट प्राप्त आयको ४० प्रतिशत सम्वन्धित प्रदेश सञ्चित कोषमा दाखिला गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ ।

यसैगरी गत २०७७ असार १ नेपाल र प्रकाशित वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ अनुसार खानीको हकमा दैनिक ५०० घन मीटरसम्म र खोलाको हकमा जतिसुकै भएपनि ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो आदि उत्खनन् गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण मात्र गर्नुपर्ने र यस सम्वन्धी अध्ययन तथा स्वीकृति कार्यको टुंगो स्थानीय तहले नै लगाउन सक्ने गरी व्यवस्था गरिएकोले संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले स्वीकृति गर्दा के के बिषयलाई प्राथमिकता दिइ विश्लेषण गर्ने भनी अभिमुखीकरण पनि गरेको थियो ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
गाउँपालिकाको ४९.७१ % वन क्षेत्र रहेको र बबई नदी तथा पातु खोला लगायत विभिन्न	गाउँपालिकाको ऐनमा यो विषय समाबेश गर्न छुट भएको देखिएता पनि	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६२ (क) मा खानीजन्य तथा प्राकृतिक वस्तुको वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन तथा प्रारम्भिक

भागबाट एक दर्जन भन्दा बढी खोलाहरु बगेको जस्वाट विशेषतः ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा तथा दहत्तर बहत्तर संकलन र बिक्रीबाट कर असुलीगर्न सकिने संभावना रहेको छ । आ.व.२०७७/७८ मा रु. १९ लाख ८ हजार अनुमान गरेकोमा रु. १३ लाख ३० हजार ४ सय ६३ प्राप्त भएको देखिन्छ	विशेषतः ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा निकासीकालागि ढुवानीको साधनको भारबहन क्षमताको आधारमा प्रति ट्रिपको दरका आधारमा लिने गरिएको छ ।	वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा गाउँपालिकाले विक्रिगर्न सक्ने व्यवस्था रहेको हुंदा यस गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको खासगरि ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा निकासी गर्न सकिने क्षेत्रको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गरी त्यसकै आधारमा निश्चित परिमाणभन्दा बढि संकलन तथा निस्कासन नपाउने गरी बार्षिकरुपमा खुल्ला प्रतिस्पर्धाद्वारा ठेक्का मार्फत यो कर असुल गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

संभावना विश्लेषण

प्राकृतिक तथा खानीजन्य वस्तु सम्बन्धी निम्न अनुसारको दर अनुसार निम्न अनुसार कर असुली गर्न सकिने संभावना रहेको देखिन्छ ।

क्र.सं.	विवरण	इकाई	परिमाण	दर	सम्भावित आय (रु.)
१	गिट्टी ढुंगा, वालुवा	घन फिट	10,00,000	2	20,00,000
	जम्मा				20,00,000

नोट : ६ चक्के टिप्पर ल.२६, चौ ९.८५, उ. ९.५ फिट हुने भएकोले २४३२.९५ घनफिट वा ६८.९० घन मिटर हुन्छ । (१ घमि वरावर ३५.३१ घफि)

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाव्यता	आ.ब. २०७८।७९	आ.ब. २०७९।८०	आ.ब. २०८०।८१	आ.ब. २०८१।८२
ढुङ्गा,गिट्टी, वालुवा आदि बिक्री बापत प्राप्त हुने कुल संभावनाको ७०% चालु आ.व. मा प्राप्त हुने अन्य वर्षहरुमा १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुने अनुमान	20,00,000	14,00,000	16,00,000	18,00,000	20,00,000

सुधार गनुपर्ने पक्षहरु

- गाउँपालिका अन्तर्गतका अन्य प्राकृतिक वस्तुहरुको परिमाण, गुणस्तर र वातावरणीय पक्षका विषयमा अध्ययन गरी सोको आधारमा परिचालनका लागि पहल गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- नेपाल सरकारले हालै जारी गरेको ढुंगा गिट्टी बालुवा उत्खनन्, व्यवस्थापन तथा विक्री वितरण सम्वन्धी मापदण्ड २०७७ बमोजिम वातावरणीय परीक्षण तथा उत्खनन् र बिक्री वितरण गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस कानूनको भावना अनुसार गाउँपालिकाले पनि आफ्नै आर्थिक ऐन मार्फत यसको दर निर्धारण गर्नुपर्ने र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण पनि आफैले स्वीकृत गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- हालको आर्थिक ऐनमा यस सम्वन्धि व्यवस्था छुट भएको हुंदा, अविलम्व यसलाई निर्णय गरी समाबेश गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

ख. बहाल विटौरी शुल्क

बहाल विटौरी शुल्क सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था :स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ५९ मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग वापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था छ भने दफा ९७गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको सरकारी, सामुदायिक तथा सार्वजनिक सम्पत्तिको रेखदेख, मर्मत सम्भार तथा अन्य प्रवन्ध गर्नुपर्ने जिम्मेवारी दिएको छ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
यस गाँउपालिकाको आर्थिक ऐन मा यसपालिकाको	गाँउपालिकाको आर्थिक ऐनमा	गाँउपालिकाको आर्थिक

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
क्षेत्रभित्र आफैले निर्माण, रेखदेख वा संचालन गरेको बजार वा पसल वा सार्वजनिक ऐलानी पर्ती जग्गा वा सडक वा बाटोको किनारामा बनेको संरचनामा वा विशेष मेला पर्वमा अनुसुचिमा भएको व्यवस्था अनुसार बहाल विटौरी शुल्क लगाई असुल गरिने छ भनि लेखिएतापनि यस सम्वन्धि अनुसूचिमा गाउ कार्यपालिकाले तोके बमोजिक उठाईने छ भनी लेखिएको र हालसम्म गाउं कार्यपालिकाले यस सम्वन्धि कुनै निर्णयपनि नगरेको अवस्था भएको हुंदा यस करवापत हालसम्म कुनै आम्दानी प्रस्तावपनि गरिएको छैन र आम्दानीपनि भएको देखिंदैन । विशेषतः बाटोको "राईट अफ वे" को जग्गा धेरैले उपभोग गर्ने गरेको देखियता यस वापत कर लिएमा उक्त ऐलानी पर्ती जग्गा उपभोग गर्दै आएका उपभोक्ताहरुले भविष्यमा उक्त जग्गा मागदावि गर्न सक्ने हुनसक्छ भन्ने सबै जन प्रतिनिधि तथा कर्मचारीको बुझाई रहेकोलेपनि उक्त जग्गाहरुको उपभोग शुल्क नलिएको देखिन्छ ।	यस सम्वन्धि कुनै दर उल्लेख गरिएको छैन ।	ऐनमा गाउ कार्यपालिकाले तोके बमोजिम यो कर उठाईने छ भनी लेखिएको तर कार्यपालिकाले यस सम्वन्धि कुनै निर्णय नगरेको हुंदा यस सम्वन्धि कुनै ठोस कर प्रशासनको ब्यवस्था रहेको देखिदैन ।

संभावना विश्लेषण

विशेषतः बाटोको "राईट अफ वे" को जग्गा धेरैले उपभोग गर्ने गरेको देखियता पनि यस्तो जग्गाको तथा त्यस जग्गाको उपभोक्ताको लगत तयार गरी त्यस्लाई करको दायरामा ल्याई कर असुली गर्न सक्ने संभावना समेत रहेको देखिन्छ । तर यस्तो कर लिएमा उक्त ऐलानी पर्ती जग्गा उपभोग गर्दै आएका उपभोक्ताहरुले भविष्यमा उक्त जग्गा मागदावि गर्न सक्ने हुनसक्छ भन्ने सबै जन प्रतिनिधि तथा कर्मचारीको बुझाई रहेकोलेपनि उक्त जग्गाहरुको उपभोग शुल्क नलिएको देखिन्छ । तर प्रचलित ऐन, नियम अनुसार त्यस्तो मागदावी ठहर हुनसक्ने नदेखिएकोले यस्ता जग्गाको उपभोक्ताहरुवाट निम्न अनुसारको शुल्क लिन सक्ने संभावना रहेको देखिन्छ ।

क्र.सं.	ऐलानी पर्ती तथा सार्बजनिक जग्गा उपभोग गर्दै आएका उपभोक्ताहरुको अनुमानित संख्या	औषत दर प्रति उपभोक्ता	सम्भावित आय (रु.)
१	६००	500	3,00,000
	जम्मा		**3,00,000**

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८/७९	आ.ब. २०७९/८०	आ.ब. २०८०/८१	आ.ब. २०८१/८२
हाटवजार विटौरी र सार्वजनिक जग्गाको वहाल विटौरी शुल्क हाल नभएको यस चालु आ.व. मा लगत अभिलेख, दररेट तथा प्रचार प्रसार गरि कुल संभाब्यताको २० प्रतिशत उठ्ने र आगामी बर्ष कुल बार्षिक संभाब्यताको सत प्रतिशत प्रतिशत उठ्ने त्यसपछि क्रमशः बार्षिक १०	3,00,000	60000	3,00,000	3,30,000	3,63,000

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८/७९	आ.ब. २०७९/८०	आ.ब. २०८०/८१	आ.ब. २०८१/८२
प्रतिशतले बृद्धिहुँदै जाने					
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					
• सार्वजनिक, ऐलानी, पर्ति, सरकारी तथा सामुदायिक जग्गाको जग्गाहरुको खोजी गरी लगत तयार गर्ने । • यस सम्वन्भमा सबै सरोकारवालाहरुसंग छलफल गरि आर्थिक ऐनमा दर निर्धारण गरी सो वमोजिम राजश्व असुली गर्ने ।					

कर निर्धारणको आधार

सार्वजनिक जग्गामा बनेका संरचनाहरुमा घरको क्षेत्रफल मापन गरी अन्य घरलाई लागेको सम्पत्ति कर सरह र भोगचलन गरेको जग्गाको क्षेत्रफल गणना गरी मासिक रुपमा प्रति धुर रु ५० सम्म बहाल बिटौरी शुल्क निर्धारण गरी असूल गर्न सकिन्छ । तर सार्वजनिक जग्गामा भूमिहिन, सिमान्तकृत व्यक्तिले समेत बसोबास गर्न सक्ने भएकोले त्यस्ता व्यक्तिलाई गरिबीको प्रमाणपत्र प्राप्त भएको आधारमा गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरी यसरी लाग्ने शुल्कको ९० प्रतिशतसम्म छुट दिन सक्नेछ ।

ग. नक्सापास दस्तुर

नक्सापास दस्तुर सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था :स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा २७ मा गाउँपालिकाबाट नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्न नहुने कुरा उल्लेख गर्दै दफा ३३ (४) मा भवन निर्माण गर्ने अनुमति दिँदा लाग्ने दस्तुर गाउँपालिकाले तोकेवमोजिम हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको ब्यवस्था
यस गाउँपालिकामा पक्की घरहरु (RBC & RCC) संख्या हाल ५७२, कच्चि घरहरु ३३५, अर्धकच्चि घर ४,४९३ रहेका छन् ।यस गाउँपालिकाले नक्सापास दस्तुर आ.व.२०७७/७८ मा यस शिर्षक अन्तर्गत कुनैपनि रकम आम्दानी अनुमान नगरेतापनि रु. ६८ हजार ६ सय ५ असुली भएको पाइन्छ । साथै .२०७८/७९ मा यस शिर्षक अन्तर्गत रु ३ लाख रकम आम्दानी अनुमान गरिएको छ ।	यस गाउंपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ अनुसार नयां निर्माणहुने आवाशिय तथा ब्यापारिक प्रयोजनका घरहरुमा घरको संरचनाको प्रकार अनुसार रु २ देखि रु ५ बर्गफिट निर्धारण गरिएको छ भने पहिले बनिसकेका घरहरुको अभिलेखिकरणको हकमा पनि घरको संरचनाको प्रकार अनुसार रु १० देखि १५ सम्म प्रति बर्गफिट दर तोकिएको छ ।	घरको नक्सा डिजाइन स्विकृतिकालागि निवेदन दिईसके पश्चात नक्सा चेक जांच गरि ठिक भएमा तोकिएको दरमा नक्सापास दस्तुर लिई घरनिर्माणकालागि स्विकृत दिने गरिन्छ ।

संभावना विश्लेषण

यस गाउँपालिकामा बजारीकरण बढ्दै गएकोले आगामी दिनमा घरहरुको निर्माणक्रम पनि बढ्दै जाने देखिन्छ र गाउँ कार्यपालीकाले राम्रोसंग पहलगरेमा पहिले बनाएका घरहरुको अभिलेखिकरण पनि बढ्दै जाने देखिन्छ र गाउँ सभाबाट स्वीकृत नक्सा पास दरहरु वमोजिम देहायका औषत वर्ग फिटका संख्या निर्माण हुने अनुमानका आधारमा कुल प्राप्त हुनसक्ने आय अनुमान गरिएको ।

क्र.सं.	विवरण	प्रति वर्ग फिट दर रु.	औसत प्रतिघर वर्ग फिट	संभावित निर्माण संरचनाको (वटा)	सम्भाव्य आय (रु.)
१	**नयां निर्माण हुने भवन**			**२९५**	1,100,000
१।१	नयां निर्माण हुने आवशिय	4	1200	100	4,80,000
१।२	नयां निर्माण हुने व्यापारिक	5	1000	70	3,50,000
१।३	नयां निर्माण हुने पक्कि ईटाको गारो र टिनको छानो	3	800	50	1,20,000
१।४	नयां निर्माण हुने टिन तथा टायलको छानो	2	600	50	60,000
१।५	नयां निर्माण हुने ब्यावसायीक प्रयोजनको ट्रष्ट र टिनको छानो	3	1200	25	90,000
	निर्माण भइसकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण			**572**	1,00,86,000
२।१	निर्माण भइसकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण आवाशिय	15	1200	502	9,036,000
२।२	निर्माण भइसकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण ब्यापारिक	15	1000	70	1,050,000
	जम्मा			**867**	**1,11,86,000**

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८/७९	आ.ब. २०७९/८०	आ.ब. २०८०/८१	आ.ब. २०८१/८२
चालु आ.व. मा कुल सम्भावनाको ४०% र त्यसपछि वार्षिक २०% ले बृद्धि हुदै जाने अनुमान गरिएको ।	1,11,86,000	44,74,400	67,11,600	89,48,800	1,11,86,000
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					
• गाउँपालिका क्षेत्र भित्र निर्माण हुने भवन तथा संरचनालाई नक्सापास अनिवार्य गरी, पास गरे नगरेको अनुगमन समेत गरि भवनको प्रकृति अनुसार र निर्माण क्षेत्रको व्यवसायिक महत्वलाई पनि नक्सापास दस्तुर निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ । • पहिले बनिसकेका घरहरुपनि जे जस्तो अवस्थामा छन् तिनिहरुको पनि निश्चित समय निर्धारण गरि निश्चित दर तोकि अभिलेखिकरण गर्न उपर्युक्त देखिन्छ ।					

ङ. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ११ (२) घ (७) मा गाउँपालिकाले प्रचलित कानून वमोजिम गर्ने सिफारिस तथा दफा १२ (ङ) मा वडाबाट सिफारिस तथा प्रमाणित गर्ने ३६ वटा विषयहरु उल्लेख भएका छन् । यी सिफारिस तथा प्रमाणित गरे वापत गाउँपालिकालाई दस्तुर प्राप्त हुन्छ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था

यस शिर्षक अन्तर्गतको आम्दानी यस गाउँपालिकाको मुख्य आम्दानीको स्रोत मध्य एक हो । यस गाउंपालिकामा सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर शीर्षक अन्तर्गत आ.व. २०७७/७८ मा रु. २५ लाख २६ हजार ६ सय ८० अनुमान गरिएकोमा रु ३१ लाख ३ हजार ९ सय १९ उठेको पाइन्छ । गाउंपालिकाले २०७८/७९ का लागि यस शिर्षकमा रु.२० लाख ८० हजार आम्दानी अनुमान गरेको छ।	यस गाउंपालिकाको आर्थिक ऐनमा उल्लेख भए अनुसार विविध प्रकारका सिफारिसहरुमा सिफारिसको प्रकृति अनुसार विभिन्न दर कायम गरिएको छ।	सिफारिसको प्रकृति अनुसार सिफारिसकालागि वडाकार्यालय वा गाउंपालिकाको कार्यालयमा आउने निवेदकसंग रित पूर्वक निवेदनलिई सोहि बमोजिमको सफिारिको स्विकृत दर अनुसार निवेदकसंग शुल्क लिई सिफारिस दिने गरिएको छ।

संभावना विश्लेषण

गाउँपालिकाले निम्न अनुसारको सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरबाट आय गर्ने संभावना उच्च रहेको देखिन्छ। गाउंसभाबाट स्वीकृत दरहरु फरक फरक र निःशुल्क पनि रहेको सन्दर्भमा औषत दर र परिमाण अनुमान गरी यस शीर्षक अन्तर्गत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजश्व अनुमान गरिएको ।

क्र.सं.	विवरण	अनुमानित परिमाण (वार्षिक)	औषत दर (रु.)	सम्भाव्य आय (रु.)	कैफियत
१	विविध सिफारिस दस्तुर	3200	350	11,22,000	दैनिक सरदर १२ सिफारिसले मासिक (२२ कार्यालय दिन)
२	घरजग्गा मूल्यांकन, चारकिल्ला प्रमाणित तथा घरजग्गा सम्वन्धि अन्य सिफारिस	2000	750	15,00,000	दैनिक सरदर ८ सिफारिसले मासिक (२२ कार्यालय दिन)
	जम्मा	**5,200**		**26,22,000**	

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल वार्षिक सम्भाव्यता	आ.ब. २०७८/७९	आ.ब. २०७९/८०	आ.ब. २०८०/८१	आ.ब. २०८१/८२
आगामी आ.व.मा कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछि वार्षिक १०% का दरले बृद्धिहुने अनुमान	26,22,000	20,80,000	26,22,000	28,84,200	31,72,620

सुधार गनुपर्ने पक्षहरु

- गाउँपालिका तथा वडाहरुबाट वार्षिक रुपमा कुन सिफारिस कति परिमाणमा हुन्छ भन्ने विगत वर्षहरुको आधारमा अनुमान गरी राजश्व प्राप्त हुने अनुमान गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।
- साथै लक्षित समुदायलाई निश्चित प्रयोजनका लागि गरिने सिफारिस दस्तुरमा छुट तथा मिनाहा गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिन उपयुक्त हुन्छ ।

च. घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर

घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था :गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रका घरजग्गा एक व्यक्तिको स्वामित्वबाट अर्को व्यक्तिको स्वामित्वमा हस्तान्तरण गर्दा लिने र दिने व्यक्तिबाट प्रदेश आर्थिक ऐनमा तोकिए बमोजिम असूल गरिएको राजस्वको ६० प्रतिशत प्राप्त गर्ने गर्दछ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा यस्तो स्वामित्व हस्तान्तरणको कार्य गाउँपालिकाले नै गर्ने उल्लेख गरेता पनि हाल गाउँपालिकामा क्षमता पर्याप्त नरहेको र संघीय सरकार मातहत रहेको जिल्ला मालपोत कार्यालयबाट नै प्रदेश कानूनमा तोकिए बमोजिम दस्तुर असूल उपर गर्ने गरेको छ र असूल भएको रकम प्रदेश कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयले मासिक रुपमा सम्वन्धित स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको सञ्चित कोषमा दाखिला हुनेगरी पठाउने गरेको छ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
यस शिर्षक अन्तर्गतको आम्दानी पनि यस गाउँपालिकाको मुख्य आम्दानीको स्रोत मध्ये एक हो । यस गाउँपालिकामा यस शीर्षक अन्तर्गत आ.व.२०७७/७८ मा रु. ११ लाख ४६ हजार ५ सय ४१ अनुमान गरिएकोमा ३९ लाख ३ सय ७० उठेको पाइन्छ । यसरी यस्को अनुमान यथार्थपरक देखिदैन ।	यस शिर्षक अन्तर्गतको करको दर प्रदेश सरकारले निर्धारण गर्ने गर्दछ र स्थानिय सरकारले सोहि दर अनुसार कर उठाई ६० प्रतिशत प्राप्त गर्दछ ।	गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रका घरजग्गा एक व्यक्तिको स्वामित्वबाट अर्को व्यक्तिको स्वामित्वमा हस्तान्तरण गर्दा प्रदेश आर्थिक ऐनमा तोकिए बमोजिम असूल गरिएको राजश्वको ६० प्रतिशत प्राप्त गर्ने गर्दछ । हाल मालपोत कार्यालयबाट नै प्रदेश कानूनमा तोकिए बमोजिम दस्तुर असूल उपर गर्ने गरिएको र असूल भएको रकम प्रदेश कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयले मासिक रुपमा सम्वन्धित स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको सञ्चित कोषमा दाखिला हुनेगरी पठाउने गरेको छ

संभावना विश्लेषण

यस गाउँपालिकामा सडक पूर्वाधारहरु बन्ने क्रम बढ्दोरुपमा रहेको र सोहि अनुरुप बजारीकरण पनि बढिरहेको अवस्थामा जग्गाको किनबेच पनि बढ्दो क्रममा रहेको हुंदा यस शिर्षक अन्तर्गत कर उठ्ने संभावना रहेको देखिन्छ र यो शिर्षक गाउंपालिकाको दिगो तथा उच्च आयश्रोत मध्ये एक रहेको देखिन्छ ।

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाव्यता	आ.ब. २०७८/७९	आ.ब. २०७९/८०	आ.ब. २०८०/८१	आ.ब. २०८१/८२
आ.व. २०७७/७८ रु ३९ लाख उठेकोमा पहिलो वार्षिक १५ प्रतिशत बृद्धि हुने अनुमान	40,00,000	4000,000	4600000	5290000	6083500
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					
• घरजग्गा रजिष्ट्रेशनको अंक निर्धारण गर्दा प्रत्येक जग्गाको न्यूनतम मूल्यांकन निश्चित गर्न मालपोत नियमावलीको प्रावधान बमोजिम प्रमुख जिल्ला अधिकारीको संयोजकत्वमा जिल्ला समन्वय समितिको प्रमुख, प्रमुख कर अधिकृत वा कर कार्यालय नभएको स्थानमा कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयको प्रमुख, नापी शाखाको प्रमुख, उद्योग वाणिज्य संघको प्रतिनिधि र मालपोत कार्यालयको प्रमुख सदस्य सचिव रहेको समितिले बार्षिक रुपमा गरेको न्यूनतम मूल्यांकन अनुसार जग्गाको थैली निश्चित हुने गरेको छ । गाउँपालिकाले यस्तो मूल्यांकन वास्तविक रुपमा कारोबार हुने गरेको मूल्य भन्दा फरक नपरोस् भन्नाका लागि आफ्नो गाउँपालिकाको लगत तयार गरी मालपोत कार्यालयमा अध्यावधिक गराउने गर्नु पर्दछ ।					

छ. व्यक्तिगत घटना दर्ता (विलम्व) शुल्क

व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ११ (२) च (३) मा गाउँपालिकाले जन्म, मृत्यु, विवाह, सम्बन्ध विच्छेद, वसाई सराई दर्ता र पारिवारिक लगतको अभिलेख तथा पञ्जीकरण व्यवस्थापन पर्दछ । त्यसैगरी राष्ट्रिय परिचय पत्र तथा पञ्जीकरण ऐन २०७६ को दफा १७ (२) अनुसार गाउँपालिकाको वडा कार्यालयको प्रशासकीय प्रमुखको रुपमा कामकाज गर्ने अधिकार प्राप्त कर्मचारीले स्थानीय पञ्जिकाधिकारीको रुपमा कार्य गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । सो ऐनको दफा १९ (३) मा घटना घटेको ३५

दिनभन्दा पछि पञ्जीकरणका लागि आएमा तोकिए वमोजिम विलम्व शुल्क लिने व्यवस्था रहेको छ । उक्त विलम्व शुल्क आन्तरिक राजश्वका रुपमा गाउँपालिकालाई प्राप्त हुन्छ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको ब्यवस्था
यस गाउँपालिकामा आ.ब. २०७६/७७ र २०७७/७८ मा व्यक्तिगत घटना दर्ता (विलम्व) शुल्क शीर्षक अन्तर्गत क्रमश: ६३ हजार १ सय पचास र १ लाख २४ हजार ६ सय पचास असुली भएको देखिन्छ ।	राष्ट्रिय परिचय पत्र तथा पञ्जीकरण ऐन २०७६ दफा १९ (३) मा घटना घटेको ३५ दिनभन्दा पछि पञ्जीकरणका लागि आएमा तोकिए वमोजिम विलम्व शुल्क लिने व्यवस्था रहेको छ ।	समयमै ब्यक्तिगत घटना दर्ता गर्न प्रोत्साहन होस भन्ने भनसायले ऐनमा तोके बमोजिमको समयभन्दा ढिलागरि ब्यक्तिगत घटना दर्तागर्न आउने सेवाग्राह्यीसंग तोके बमोजिमको विलम्व शुल्कलिई व्यक्तिगत घटना दर्तागर्ने गरिएको छ ।

संभावना विश्लेषण

यस शीर्षक वापत प्राप्त हुने आयमा हरेक वर्ष न्यूनीकरण गर्ने चाहना गाउँपालिकाले गर्नु पर्दछ । यो सुशासन संग जोडिएको विषय हो । यस शीर्षकमा प्राप्त हुन सक्ने आयको प्रक्षेपण गर्न पनि कठिन हुने भएतापनि गत आ.व.मा उठेको रकममा केहि थपगरि अन्य वर्षमा प्राप्त हुने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८।७९	आ.ब. २०७९।८०	आ.ब. २०८०।८१	आ.ब. २०८१।८२
यस शीर्षकमा प्राप्त हुन सक्ने आयको प्रक्षेपण गर्न पनि कठिन हुने भएतापनि गत आ.व.मा उठेको रकममा केहि थपगरि नै अन्य वर्ष प्राप्त हुने प्रक्षेपण गरिएको छ	150000	1,24,650	150000	165000	181500
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					
• व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्व शुल्कबाट प्राप्त आयको उचित रुपमा लेखा राख्न तथा यसको दर स्पष्ट रुपमा निर्धारण गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ । • विपन्न तथा सिमान्तकृत समुदायलाई विलम्ब शुल्कमा विशेष छुटको व्यवस्था गर्न सकिन्छ । व्यक्तिगत घटना दर्ता कार्य विकास तथा सामाजिक सुरक्षाका विभिन्न कार्यक्रममा महत्वपूर्ण रहेकाले यस्को अनिवार्य दर्ताकालागि ब्यापक जनचेतना जगाउनु जरुरी देखिन्छ					

ज. सेवा शुल्क (पर्यटन शुल्क, फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क, स्थानीय सडक पूर्वाधार उपयोग शुल्क, एम्बुलेन्स सेवा शुल्क, अन्य सेवा शुल्क)

सेवा शुल्क सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था : स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६२ (१) मा गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केबलकार, ट्रेकिङ, कायाकिङ, बञ्जीजम्प, जिपफ्लायर, र्याफ्टिङ, प्याराग्लाइडिङ लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउने व्यवस्था रहेको छ ।यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६२ (२) मा गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेको स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको (यस उपदफाको (क) देखि (च) सम्मका) कुनै सेवा उपयोग गरेवापत सम्बन्धित सेवाप्रदायक तथा सेवाग्राहीलाई सेवा शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
यस गाउँपालिकामा आ.ब. २०७६/७७ मा मात्र यस शीर्षक अन्तर्गत रु ५० हजार अनुमान गरिएको देखिन्छ तर कुनै रकम उठेको देखिंदैन । त्यसैगरि अन्य आ.व.हरुमा अनुमान पनि गरिएको छैन र रकमउठेको पनि देखिदैन ।	यस सम्वन्धमा यस गाउंपालिकाको आर्थिक ऐनमा कुनैकुरा उल्लेख गरिएको छैन ।	यस सम्वन्धमा यस गाउंपालिकाको आर्थिक ऐनमा कुनैपनि कुरा उल्लेख नगरिएको हुंदा यस सम्वन्धि कर प्रशासनको व्यवस्था समेत उल्लेख गरिएको छैन ।

<u>शुल्कको सम्भावनाः</u>

गाउँपालिकाले पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि मेला, उत्सव, समारोह, घरबास (होमस्टे) लगायतका उपयुक्त कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी आर्थिक गतिविधि बढाउन सक्ने संभावना छ । यहाँको चखौराको थारु संग्रहालय, सिद्ध भवन्तनाथ समाधी लगायतका ठाउँ तथा चखौरा होमस्टे पर्यटन प्रवर्द्धनको महत्वपूर्ण सम्भावना बोकेको सम्पदा हो । तर यस्ता क्षेत्रबाट तत्काल शुल्क उठाउन शुरु गर्दा पर्यटन प्रवर्द्धन र स्थानीय आर्थिक विकासमा पर्न सक्ने नकारात्मक असर समेतलाई ध्यानमा राखी हाललाई यस क्षेत्रबाट आन्तरिक आय प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छैन ।

<u>सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरुः</u>

गाउँपालिकाले स्थानीय आर्थिक विकास हुनसक्ने क्षेत्र पहिचानका लागि अध्ययन तथा विश्लेषण गर्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाले स्थानीय वासिन्दाहरुको आवश्यक सेवाहरु पहिचान गरी त्यसका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकासमा लगानी गर्ने, निर्माण सम्पन्न भएका स्थानीय पूर्वाधारहरुको उपयोग वापत सेवा शुल्कको दर निर्धारण, स्वीकृति, सेवा शुल्क संकलन गर्ने विधि निर्धारण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै यीमध्ये कुनै शीर्षकमा उल्लेख्य आय प्राप्त हुने अवस्था भएमा सोको छुट्टै शीर्षकमा आम्दानी जनाउने गर्नाले राजश्व प्रशासन सहज हुनुका साथै प्रभावकारी र पारदर्शी पनि हुन्छ ।

झ. न्यायिक दण्ड, जरिवाना, जफत

न्यायिक दण्ड, जरिवाना, जफत सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था : संविधान तथा प्रचलित कानूनको कार्यान्वयन, नियमन, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको परिच्छेद ८ वमोजिमको न्यायिक कार्यसम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयन, खरिद कार्य आदि क्रममा गाउँपालिकाले दण्ड, जरिवाना र जफत गर्नुपर्ने हुनसक्छ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था
यस गाउँपालिकामा दण्ड, जरिवाना, जफत शीर्षक अन्तर्गत अनअधिकृत रुपमा ढुंगा,	यस गाउंपालिकाले आर्थिक ऐनमा व्यवस्थागरि पशुपंक्षी छाडा छाड्ने	विशेषत विभिन्न करको विलम्व शुल्क वाहेक अन्य

गिट्टी, बालुवाको उत्खनन् वा ओसारपसार गर्ने, अनुमति प्राप्त प्लटिङ बाहेकका अन्य खेतीयोग्य जमिन बांझो राखेमा, बनमा डढेलो लगाएमा भन्ने शिर्षक मा दण्ड जरिवाना तोकिएको छ । आ.व.२०७७/७८ यस शिर्षक अन्तर्गत १ लाख ९४ हजार ४ सय ३६ आय अनुमान गरिएकोमा रु २ लाख ५५ हजार प्राप्त भएको देखिन्छ । त्यसैगरि गाउंपालिकाले आ.व. २०७८/७९को लागि रु ४ लाख १५ हजार राजश्व अनुमान गरेको छ ।	देखि ढुङ्गा, गिट्टी,वालुवाको अवैध उत्खनन् वा ओसारपसार, निर्माण सामग्री सडकमा थुपार्ने, खोलामा करेन्टलगाई माछा मार्ने, बनमा जानाजान डढेलो लगाउने, नक्सापास नगरि घरनिर्माण गर्ने तथा अन्य विभिन्न करहरु समयमा नबुझाउने व्यक्तिहरुलाई दण्ड जरिवानाका विभिन्न दर तोकेको छ ।	दण्ड जरिवाना तोकिएका घटनाको जानकारी आएमा प्रहरी प्रशाशनको सहयोगमा उक्त घटना घटाउने वा त्यस्ता कार्य गर्ने ब्यक्तिलाई पक्राउगरि तोकिए बमोजिम दण्ड जरिवाना असुल उपर गर्ने गरिएको छ ।

आयको सम्भावनाः

गाउँपालिकाले दण्ड, जरिवाना, जफत शीर्षक वापत प्राप्त हुने आयमा हरेक वर्ष न्यूनीकरण गर्ने चाहना लिनु पर्दछ । यो सुशासन सँग जोडिएको विषय हो । यस शीर्षकमा प्राप्त हुन सक्ने आयको प्रक्षेपण गर्न पनि कठिन हुन्छ ।

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८।७९	आ.ब. २०७९।८०	आ.ब. २०८०।८१	आ.ब. २०८१।८२
आगामी वर्षदेखि रु ३ लाख आम्दानी हुने प्रक्षेपण गरिएको ।	3,00,000	4,15,000	3,00,000	3,00,000	3,00,000
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					
• नेपाल सरकारबाट स्वीकृत आम्दानीका शीर्षक अन्तर्गत दण्ड, जरिवाना, जफत शीर्षक रहेको हुनाले गाउँपालिकाले विगत वर्षहरुको आधारमा अनुमान गरी आम्दानी गर्दा कुन शीर्षकबाट कति आम्दानी भयो भन्ने स्पष्ट हुन्छ । साथै दण्ड जरिवानाका दरहरु पनि निर्धारण गरी राख्दा जनतालाई कानून पालनामा सजगता पनि बृद्धि हुन जाने भएतापनि समयमा अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा सुशासन कायम गरि दण्ड जरिवाना गर्नुपर्ने अवस्था सिर्जना नहुने वातावरण वनाउने तर्फ पहल गर्नु जरुरी देखिन्छ ।					

ञ. सामुदायिक वनबाट प्राप्त रकम

सामुदायिक वनको आय सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाः स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६२ ख. मा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार विक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना गाउँपालिकाबाट स्वीकृत गर्नुपर्ने र त्यसबाट भएको आम्दानीको १०% सम्बन्धित गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेकोछ ।

यसैगरी वन ऐन, २०७६ को दफा १८(५) मा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले समूहको चाहाना र आवश्यकताको आधारमा वन व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन उपभोक्ता समूहले सम्वन्धित स्थानीय तहको परामर्शमा सामुदायिक वनको कार्ययोजना बनाउन वा आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्न सक्ने प्रावधान रहेको छ । यसैगरी सोही ऐनको दफा २२ मा सामुदायिक उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको बार्षिक आयबाट कम्तिमा पच्चिस प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण, व्यवस्थापन कार्यमा खर्चगरी बाँकी रहेको रकमको कम्तिमा पचास प्रतिशत रकम सम्वन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नुपर्नेछ र बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिने उल्लेख छ ।

विद्यमान अवस्था	दर विश्लेषण	कर प्रशासनको व्यवस्था

यस गाउंपालिकामा जम्मा २२ वटा सामुदायिक रहेका छन जस्को कुल क्षेत्रफल ५,५७८ हेक्टर रहेको छ । वनबाट गाउँपालिकालाई रकम प्राप्त हुने प्रावधान स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा २०७५/११/१९ मा भएको केही नेपाल ऐन संशोधनबाट भएको हुनाले यस शीर्षकमा विगतमा आम्दानी भएको थिएन । र यस सम्वन्धि कर्मचारी तथा पदाधिकारीमा स्पष्टता नभएकाकारण पनि आ.व.२०७८/७९ मा यस शिर्षकवाट कुनैपनि आय प्राप्तगर्ने अनुमान गरिएको देखिदैन ।	विभिन्न अध्ययन अनुसार सामुदायीक वनहरुले औषतमा प्रतिहेक्टर रु ६५० आम्दानी गर्ने गरेको देखिन्छ । उक्त आम्दानीको १० प्रतिशत रकम गाउंपालीकाले प्राप्त गर्नसक्ने देखिन्छ ।	हाल सम्म यस सम्वन्धमा कुनै कार्य नभएकोले यस सम्वधि कार्यविधि तोकि व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

संभावना विश्लेषण

करको प्रक्षेपण					
प्रक्षेपणको आधार	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	आ.ब. २०७८।७९	आ.ब. २०७९।८०	आ.ब. २०८०।८१	आ.ब. २०८१।८२
यस वर्ष कुल संभावनाका सत्प्रतिशत र आगामी वर्ष देखि वार्षिक १० प्रतिशतले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान गरिएको	3,62,570	3,62,570	3,98,827	4,38,709	4,82,580
सुधार गनुपर्ने पक्षहरु					

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको व्यवस्था र वन ऐनको व्यवस्था एक अर्कामा बाझिएको हो की भन्ने देखिएता पनि सामुदायिक वन समूहसँग सहमति गरी दुबैलाई फाइदा हुनेगरी व्यवस्थापन गर्न सकिने देखिएतापनि सामुदायिक वन समूहले गाउँपालिकाको परामर्शमा स्वीकृत गरेको कार्य योजना बमोजिम भएको आम्दानीको १० प्रतिशत स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको प्रावधान बमोजिम स्थानीय सरकारको खातामा दाखिला गर्ने र बाँकी ९० प्रतिशतलाई शतप्रतिशत मानी त्यसको २५ प्रतिशत वनको विकासमा, ५० प्रतिशत गाउँपालिकाको समन्वयमा गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तीकरण तथा उद्यम विकासमा खर्च गर्ने र बाँकी रकम समूहको हितमा खर्च गर्ने गर्दा सबै कानूनका प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्न सकिने हुन्छ । यसमा स्थानीय तहले यसरी सामुदायिक वन समूहबाट प्राप्त गरेको रकम सामुदायिक वनको हितमा र वातावरणीय संरक्षणमा मात्र खर्च गर्न पाउने प्रावधान अगाडि सारेर सामुदायिक वन समूहहरुसँग छलफल गरी सहमति गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।
- सामुदायिक वन उपभोक्ता महासंघ, वन कार्यालय र स्थानीय तहका वीचमा समान धारणा नभएको अवस्था हुनाले नीगित तहदेखि नै स्पष्टता हुन आवश्यक देखिन्छ । साथै सामुदायिक वन समितिलाई गाउँपालिकाले प्राप्त गर्ने आयबाट गरिने विकासका क्रियाकलाप सम्बन्धमा विश्वस्त बनाई उक्त रकम स्थानीय कोषमा जम्मा गर्न पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- गाउँपालिकाको क्षेत्रमा रहेका सबै सामुदायिक वनको अभिलेखीकरण गर्ने, कार्य योजना तर्जुमा गर्न प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने, वन संरक्षण र विकास तथा जडिबुटी खेती, कृषि वनलगायतका जीविकोपार्जन सम्वन्धी क्रियाकलापहरुको व्यवस्थापन गर्न सहयोग तथा सहजीकरण गर्ने, वन संरक्षण तथा उपयोग सम्वन्धी कार्यविधि स्वीकृत गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

यसरी दंगीशरण गाउँपालिकामा आन्तरिक राजश्वका विभिन्न शीर्षकहरुमा थप साधन परिचालन हुने सम्भावना रहनुका साथै उद्योग व्यवसायलाई स्थानीय कर तथा सेवा शुल्कमा विशेष छुट प्रदान गरी उद्योगी व्यवसायीलाई आकर्षित गर्दै औद्योगिक ग्राम, स्थानीय हाट बजार तथा कृषि संकलन केन्द्रहरुको विकास तथा आर्थिक विकास र रोजगारी सिर्जनामार्फत आन्तरिक राजश्वका स्रोतहरुको दायरा बृद्धि गर्ने सम्भावना देखिन्छ । यसबाट विपन्न तथा सिमान्तकृत समुदाय, महिला, वालवालिकामा हुने जोखिम न्यून हुने, रोजगारीको अवसर सिर्जना हुने र जीवनस्तरमा सुधार गर्न सहयोग पुग्ने हुन्छ ।

परिच्छेद – चार : आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरू तथा आय सङ्कलनको अवस्थालाई यस परिच्छेदमा छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसबाट गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्य पहिचान गर्न मद्दत पुग्नेछ ।

४.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीति

गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनलाई चुस्त, दुरुस्त र प्रभावकारी बनाउन लिएका नीतिहरु यसप्रकार रहेका छन् :

- गाउँपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय तथा विषयगत शााखा वा ईकाईको सेवा प्रवाहलाई सम्भव भएसम्म सूचना प्रविधि मैत्री बनाइने छ । त्यसको लागि आवश्यक पर्ने कागजात, लाग्ने समय, प्रकृया र दस्तुर समेतको जानकारी हुने गरी मोबाइल एप्सको निर्माण गरिने छ । यस्तो एप्सलाई गाउँपालिका सम्बन्धी जुनसुकै जानकारी प्राप्त गर्न सकिने स्रोतका रुपमा स्थापित गरिने छ ।
- राजश्व परामर्श समितिबाट अपेक्षा अनुरुप राजश्व असुली भए नभएको चौमासिक रुपमा समीक्षा गरी परिचालन तथा प्रभावकारी उपायहरुको आबलम्वन गरिने छ ।
- राजश्व प्रशासनलाई सुदृढ बनाउन शाखामा विद्युतीय उपकरण, सफ्टवेयर जडान तथा जनशक्तिको क्षमता विकास र वडाबाट संकलन हुने राजश्वलाई अनलाईन प्रणालीमा आवद्ध गराइने छ ।
- करका स्रोत र करदाताको लगत अद्यावधिक गरी राजश्व सुधार गरिने छ ।
- “मेरो विकासका लागि कर” भन्ने अभियानका लागि करदातालाई कर तिर्ने भावना विकास गर्न करदाता शिक्षा प्रदान गरिने छ ।
- सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्थालाई अनिवार्य रुपमा कार्यान्वयन गरिने छ । यो लगायतका अन्य जुनसुकै कर तथा राजश्वहरु सम्बन्धित वडा कार्यालयहरुबाटै भुक्तानी गर्न सकिने गरी प्रबन्ध मिलाइने छ ।
- गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासन सुधारको लागि राजश्व सुधार योजना तर्जुमा गरी कार्यन्वयनमा ल्याइने छ ।
- आर्थिक ऐनलाई समय सापेक्ष पुनरावलोकन तथा संशोधन गरि कर तथा गैरकर राजश्व सम्बन्धि ऐन तर्जूमा गरिने छ ।
- बेरुजु न्यूनीकरणका लागि लेखा व्यवस्थापन, वित्तीय अनुशासन र कानूनको परिपालनामा जोड दिनुका साथै कायम भएका बेरुजु फछ्र्यौटका लागि आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।
- आन्तरिक लेखा नियन्त्रण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइने छ ।

४.२ आन्तरिक राजश्व सङ्कलनका लागि संस्थागत क्षमता

आन्तरिक राजश्वलाई प्रभावकारी रुपमा सङ्कलन गर्ने भूमिका राजश्व प्रशासनको हुन्छ । अधिकांश निकायहरुमा खर्च गर्ने विषय प्राथमिकतामा पर्ने तथा आम्दानी गर्ने विषय ओझेल पर्नाले खर्च आवश्यकता र सोको लागि आवश्यक सम्भाव्य स्रोत पनि नजुट्ने स्थिति सिर्जना हुन जान्छ । यहाँ दंगीशरण गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्व सम्बन्धी संस्थागत क्षमता विश्लेषण गरिएको छ ।

४.२.१ स्थानीय राजश्व परामर्श समिति

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६५ मा स्थानीय राजश्व परामर्श समिति सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यस समितिले राजश्व सम्बन्धी नीति तथा कानून तर्जुमा, संशोधन, परिमार्जन र सोको परिपालना सम्बन्धी

परामर्श, राजश्वको स्रोत, दर, दायरा विश्लेषण गरी प्राप्त हुनसक्ने राजश्वको विश्लेषण, अनुमान, कर, गैरकर, सेवा शुल्क, दस्तुर आदिको दर सम्बन्धमा परामर्श दिने जस्ता कार्यहरु गर्दछ। स्थानीय राजश्व परामर्श समितिको गठन देहाय अनुसार हुने व्यवस्था छ।

तलिका ४.१:राजश्व परामर्श समितिको वनावट

क्र.सं.	पद	नाम	समितिमा जिम्मेवारी
१	गाउँपालिका उपाध्यक्ष	पिमा कुमारी वलि खड्का	संयोजक
२	गाउँ कार्यपालिका सदस्य	दिल कुमारी वि.क.	सदस्य
३	गाउँ कार्यपालिका सदस्य	कमान सिंह सार्की	सदस्य
४	गाउँपालिका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	चन्द्रकान्त पौडेल	सदस्य
५	गाउँपालिका राजश्व उपशाखा प्रमुख	किरण पोखरेल	सदस्य सचिव

दंगीशरण गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनमा प्रभावकारिता ल्याउनका लागि गाउँपालिका उपाध्यक्ष को संयोजकत्वमा राजश्व परामर्श समितिको बैठक गरी आवश्यक निर्णयहरु हुने गरेको छ । जसमा राजश्वको समीक्षा, लक्ष्य, वडास्तरमा उठेका राजश्व संचित कोषमा दाखिला, चोरी निकासी नियन्त्रण, राजश्वको अनुगमन, वार्षिक राजश्व अनुमान आदि मुख्य हुन् । बैठकमा निजीक्षेत्र तथा घरेलु उद्योग क्षेत्रबाट गर्ने प्रतिनिधित्व हुन नसकेको देखिन्छ । साथै राजश्व परामर्श समितिका सदस्यहरुलाई राजश्वका स्रोतगत आधारमा यथार्थपरक अनुमान गर्ने, स्रोतहरु पहिचान गर्ने र राजश्व नीतिको प्रभावकारी परिपालना सम्बन्धी क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिएको छ।

४.२.२ गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासन

यस गाउँपालिकाको सङ्गठन संरचना अनुसार प्रशासन योजना तथा अनुगमन शाखा अन्तर्गत राजश्व उपशाखा रहेको छ। छैठौं तह अधिकृत स्तरका एक, ना.सु. स्तरका एक, र सहायक स्तर पाँचौं तहका एक जना गरी जम्मा ३ जना कर्मचारीको दरवन्दी रहेकोमा हाल छैठौं तह अधिकृत स्तरका एक जना कर्मचारी मात्र कार्यरत रहेका छन् । पर्याप्त जनशक्ति नरहेता पनि यस शाखाको साथै सबै वडा कार्यालयस्तरबाट समेत राजश्व असुलीको व्यवस्था मिलाइएको छ।

राजश्व प्रशासनलाई अझ प्रभावकारी बनाउनु पर्ने महसुस गाउँपालिकाले गरेको छ । यसको प्रभावकारिताका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुमा जनशक्ति व्यवस्थापन, राजश्व शाखाको संस्थागत विकास, राजश्व सम्वन्धी कार्ययोजना तर्जुमा, मालपोतको लगत अद्यावधिक, करदाताहरुको पहिचान र लगत अभिलेखीकरण, कर तथा गैर करका स्रोतहरुको पहिचान गर्नुपर्ने रहेको छ। यसैगरी राजश्व प्राप्त हुने पूँजीगत निर्माण, पर्यटकीय क्षेत्रहरुको प्रवर्द्धन, ऐतिहासिक स्थलहरुको प्रचार प्रसारका साथै दंगीशरण गाउंपालिकामा सम्भव हुने विकास र प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने छ। वडास्तरमा काम गर्ने कर्मचारीको व्यवस्थापन गरी वडाबाट प्रभावकारी सेवा प्रवाह र राजश्व सङ्कलन कार्य सञ्चालन गर्नुपर्ने छ। साथै गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका राजश्व प्रशासनसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरुलाई आयका शीर्षकका विषयमा अभिमुखीकरण आवश्यक रहेको छ । साथै समितिको सदस्य सचिवलाई राजश्व परामर्श समितिको माइन्युट तथा अभिलेख व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास महत्वपूर्ण छ।

४.३ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको अवस्था

तालिका ४.२: राजश्व परिचालनको वर्तमान अवस्था

आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
कर तर्फ			
सम्पत्ति कर	भएको	सङ्कलन भएको	दर निर्धारण भएको
मलपोत (भूमि कर)	भएको	सङ्कलन भएको	दर निर्धारण भएको
घर जग्गा बहाल कर	भएको	सङ्कलन भएको	दर निर्धारण भएको
व्यवसाय कर	भएको	सङ्कलन भएको	दर निर्धारण भएको
जडिबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कर	भएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण भएको
विज्ञापन कर	भएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण भएको
मनोरञ्जन कर	नभएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण भएको
सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	भएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण भएको
अन्य राजश्व			
वहाल विटौरी शुल्क	भएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण भएको
ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा आदि प्राकृतिक एवम् खानीजन्य वस्तुको विक्री शुल्क	भएको	सङ्कलन भएको	दर निर्धारण भएको
घर नक्सापास दस्तुर	भएको	सङ्कलन भएको	दर निर्धारण गरिएको
व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क	भएको	सङ्कलन भएको	दर निर्धारण भएको
पार्किङ्ग शुल्क	भएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	नभएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
स्थानीय खानेपानी महसुल	नभएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क	भएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण नभएको
मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	नभएको	सङ्कलन नभएको	दर निर्धारण भएको
ब्यवसाय दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	भएको	दर्ता रु १०० सङ्कलन गरिएको	दर्तारु १०० निर्धारण गरिएको तर नविकरण दस्तुर निर्धारण नभएको
वडा मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	सङ्कलन भएको	दर निर्धारण गरिएको
दण्ड जरिवाना	भएको	सङ्कलन भएको	दर निर्धारण गरिएको
सामुदायिक वनबाट स्थानीय विकासमा लगानी	भएको	सङ्कलन नभएको	

स्रोत : गाउँपालिकामा आयोजना भएको कार्यशाला २०७८/०४/०७.

४.४ राजश्व परिचालनमा रहेका केही विषयहरु (सवालहरू)

संविधान तथा कानून प्रदत्त गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार अनुरुप राजश्व परिचालनमा सुधार ल्याउन योजनाबद्ध प्रयास अपरिहार्य देखिन्छ । राजश्व परिचालनका मुख्य सवालहरुमा नीतिगत व्यवस्था, दक्ष कर प्रशासन, करको दर र दायरा तथा बक्यौता असूली आदि रहेका छन् । यस गाउँपालिकाले सम्बोधन गर्नुपर्ने राजश्व परिचालनका प्रमुख सवालहरु निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

(क) नीतिगत तथा कानुनी

गाउँपालिकामा आर्थिक ऐन २०७८ विद्यमान छ । गाउँपालिकाको आन्तरिक आयको मुख्य स्रोतका रुपमा देखिएका सम्पत्ति कर, भूमि कर (मालपोत), व्यवसाय कर, सेवाशुल्क सम्बन्धी दर र सवै करदातालाई करको दायरामा ल्याउन कर सचेतना कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

कानूनी द्विविधा: कतिपय कानूनहरू एक अर्कामा तालमेल नभएका कारण पनि स्थानीय तहलाई आन्तरिक आयमा समस्याहरू सृजना भएका छन् । उदाहरणका लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको दफा ६२ (ख) ले सामुदायिक बन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार विक्रि गरेबापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत स्थानीय तहमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था छ भने बन ऐन, २०७६ मा यस सम्बन्धमा कुनै उल्लेख नगरी दफा २२ मा उपभोक्ता समितिले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तिमा २५ प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तिमा ५० प्रतिशत सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी सशक्तीकरण, गरिवी न्यूनीकरण, उद्यमशिलता विकास लगायतका कार्यमा खर्च गर्ने प्रावधान रहेको छ ।

यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११(घ) को घ बमोजिम लघु, घरेलु र साना उद्योगको दर्ता, नवीकरण, खारेजी र नियमन सम्वन्धी अधिकार स्थानीय तहमा रहेकोमा संघीय औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६ को दफा ४(२) मा अनुमति लिनु पर्ने बाहेकका उद्योगहरुको दर्ता नवीकरण लगायतका कार्यहरु प्रदेश सरकारवाट हुने भनी उल्लेख भएको र प्रदेशको औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६ ले स्थानीय तहको उक्त अधिकार सङ्कुचित गरेकोले प्राप्त गर्ने सेवा शुल्कमा असर पर्न गएको छ ।

यसरी संघीय कानूनहरू बीच तालमेल नहुँदा स्थानीय तहलाई आन्तरिक आय प्राप्तिमा समस्याहरू आउने गरेको छ ।

(ख) प्रशासनिक

- यस गाउँपालिकामा सबै घरबाट सम्पत्ति कर तिरीएको छैन, त्यसैगरी धेरै जग्गाधनिहरुले भूमिकर तिरेका छैनन् । सबै करदाताहरुलाई आफूले के कति कर कहिलेसम्म तिर्नुपर्ने हो, कहिले कर बुझाउँदा कति छुट प्राप्त हुन्छ र समयमा नबुझाउँदा कति जरिवाना हुन्छ भन्ने कराको ज्ञान पनि भएको देखिदैन । त्यसैले करदाताहरुलाई यस विषयमा बुझाउन करदाता शिक्षा कार्यक्रम जरुरी देखिन्छ । साथै गाउँपालिकाले करदाता तथा उनीहरुको सम्पत्ती तथा जग्गाको लगत अद्यावधिक गर्न जरुरी देखिन्छ ।
- यस गाउँपालिकामा दर्ता नभएका सरकारी, ऐलानी, पर्ति जग्गा आवादी गरेर विना दर्ता विना प्रमाण भोगचलन गरिएको छ । घर लगायत संरचना निर्माण गरिएकोमा त बहाल बिटौरी कर लिइन्छ । तर जग्गामा खेतीपाती गरेकोमा गाउँपालिकाले के कसरी राजश्व प्राप्ति गर्ने होला ?

- यस गाउँपालिकामा रहेका सबै व्यवसायहरु दर्ता, नविकरण र कारोबार तथा लगानीको आधारमा बार्षिक व्यवसाय करको दायरामा आउन नसकेको देखिन्छ । यी सबैलाई दायरामा ल्याउन वडा कार्यालयहरुलाई परिचालन गर्न जरुरी देखिन्छ ।
- यस गाउँपालिकाका प्रायः सबै घरहरुको नक्सा पास वा नियमित गरिएका छैनन् । ती घरहरुलाई नियमित गरी अब देखि नयाँ निर्माण हुने सबै घर तथा संरचनाको नक्सा पास गर्ने पद्धतिलाई लागू गर्न जरुरी छ ।
- यस गाउँपालिकामा नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले दिएको अधिकार क्षेत्रभित्रका सबै स्रोतबाट कर तथा गैर कर राजश्व परिचालन गर्न सकिने अवस्था देखिदैन । त्यसैले गाउँपालिकाले राजश्वका स्रोतलाई प्राथमिकीकरण गर्न जरुरी छ ।
- गाभिएका नयाँ वडा वा पुरानो वडा (विकासको स्तर अनुसार) मा विनियोजन र राजश्व परिचालनमा समान नीति अपनाउनु भन्दा वडाको विकासको स्तर, जनताको आर्थिक अवस्था, कर तिर्ने क्षमता आदिका आधारमा फरक नीति अवलम्वन गर्नु जरुरी देखिन्छ ।

(ग) राजश्व प्रशासन

संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास : विद्यमान कार्यबोझलाई मनन गरी राजश्व उपशाखामा अविलम्व दरवन्दि अनुसारको जनशक्तिको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ । त्यसैगरी राजश्व प्रशासनसँग सम्बन्धित गाउँपालिका तथा वडास्तरका कर्मचारीहरुलाई क्षमता विकास तालिम, सूचना प्रविधिमा आधारित राजश्व अभिलेख प्रणालीको व्यवस्था हुन आवश्यक छ । यसैगरी वडा कार्यालयहरुको समेत क्षमता अभिबृद्धि गरी वडा कार्यालयहरु मार्फत राजश्व सङ्कलनको व्यवस्थित प्रणालीको स्थापनाका साथै विद्यमान पद्धतीमा अनलाईन तथा बैंकिङ प्रणालीबाट राजश्व बुझाउने व्यवस्था गर्न सके राजश्व असुली चुस्त दुरुस्त हुने देखिन्छ ।

वडा कार्यालयहरुबाट असुली भएको राजश्व गाउँपालिकामा दाखिला गर्दा कुन शिर्षकबाट उठेको राजश्व हो त्यसको लेखाङ्कन गर्नु पर्ने हुन्छ । त्यसैले वडाबाट राजश्व बुझ्दा आर्थिक प्रशासन वा राजश्व शाखाले निम्न बमोजिमको फाराममा विवरण भर्न लगाई राजश्व प्राप्ति गर्दा हिसाव मिलान र अभिलेख गर्न स्पष्ट हुने देखिन्छ । यस्तो फाराम २ प्रति बनाई एक प्रति आर्थिक प्रशासन शाखा वा राजश्व शाखामा राख्ने र एक प्रति सम्वन्धित वडामा रकम बुझेको निस्सा सहित फिर्ता गर्नु पर्छ । राजश्व शाखा वा आर्थिक प्रशासन शाखाले यही फारामको आधारमा शिर्षकगत राजश्व खातामा आम्दानीको अभिलेख गर्नु पर्छ र एक प्रति रकम बैंक दाखिला गर्ने गोश्वारा भौचरमा समेत समावेश गर्नु पर्छ ।

दंगीशरण नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

वडाबाट सङ्कलन गरिएको राजश्व बुझ्ने फाराम (नमूना)

वडा नंः राजश्व बुझ्ने वडा सचिव वा कर्मचारीको नामः मितिः

सि.नं.	काटिएको रसिद नं.	रसिद काटिएको मिति	राजश्वको शिर्षक	राजश्व बुझाउने व्यक्ति वा संस्थाको नाम	सङ्कलन गरिएको राजश्व रकम
जम्मा रसिद संख्या				जम्मा रकम	
जम्मा रकम अक्षरमा :					
रकम बुझिलिनेको दस्तखत र मिति :					

पारदर्शिता र जवाफदेहिताको अनुशरण : गाउँपालिकाप्रति नागरिकको विश्वास आर्जनका लागि गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवा गुणस्तरीय हुनुको साथै यसको प्रक्रिया पनि पारदर्शी र नागरिकप्रति जवाफदेही हुनु

आवश्यक हुन्छ । यसबाट राजश्व प्रशासन व्यवस्थित तथा प्रभावकारी बनाउन समेत मद्दत पुग्दछ । गाउँपालिकाको आम्दानी (बाह्य तथा सङ्कलित राजश्व) र खर्चको विवरण आवधिक रूपमा सार्वजनिक गर्नु पारदर्शिता अभिबृद्धिको उपयुक्त विधि हुन सक्दछ । साथै स्थानीय सञ्चार माध्यमहरुको प्रयोग गरी कर र गैह्रकर सम्वन्धमा सचेतना अभिवृद्धि र प्रचार प्रसारबाट स्थानीय जनताको करप्रतिको धारणामा सकारात्मकता विकास गर्न सकिन्छ ।

आन्तरिक नियन्त्रण:राजश्व असुलीका लागि जारी गरिने रसीदको नियन्त्रण जरुरी हुन्छ । कति प्रति रसीद छपाई भएको हो प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट सबै प्रति प्रमाणित गराई त्यसको जानकारी राजश्व शाखा र लेखा शाखामा सुरक्षित रहनु पर्दछ । राजश्व शाखाले जिन्सी फाँटबाट रसिद एकमुष्ट निकासा लिई सम्बन्धित वडामा सचिवलाई वा अन्य कर्मचारीलाई सि.न. समेत प्रष्ट हुनेगरी निकासा गरिनु पर्दछ र रसीद नियन्त्रण खातामा अभिलेख राखिनु पर्दछ । त्यसको विवरण लेखा शाखामा समेत पठाइनु पर्दछ । लेखा शाखाले सम्बन्धित कर्मचारी वा वडा सचिवबाट रकम दाखिला गरिदा जारी भएको रसीदको एक प्रति अधकट्टी सहित भिडाई रकम बुझ्ने । सम्बन्धित कर्मचारीले रकम दाखिला गर्दा गाउँपालिकाबाट जारी भएको राजश्व शिर्षकगत छुट्टिने फारममा राजश्व विवरण भरी दाखिला गरिनु पर्दछ । आ.ले.प. शाखाले समेत रसीद नियन्त्रण प्रक्रियालाई सुक्ष्म रुपमा हेर्ने गर्नु पर्दछ । यसरी प्राप्त रकमलाई गाउँपालिकाको गोस्वारा खातामा शिर्षक अनुसार चढाई मासिक रुपमा प्रमाणित गरि राजश्वको शीर्षकगत प्रतिवेदन पठाउने व्यवस्था गरिनु पर्दछ । यदि राजश्वको लेखा सूत्र (SuTRA) आधारित भए सोहि बमोजिम शीर्षगत रुपमा प्रष्ट गरी विद्युतीय माध्यमबाट (अनलाईन) प्रतिवेदन पठाउने प्रणाली अवलम्बन गरिनु पर्दछ ।

यस गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरुको भौतिक, आर्थिक, सामाजिक विकासको अवस्था फरक फरक रहेको छ । तसर्थ विकसित तथा अविकसित क्षेत्रहरुका जनताले तिर्ने राजश्व दरहरु समेत फरक गर्नुपर्ने देखिन्छ । विकसित स्थानका करदाताहरु अविकसित स्थानका भन्दा तुलनात्मकरुपमा कम सेवा सुविधा उपभोग गर्नेमा पर्दछन् र उनिहरुको आयआर्जनको अवसर र आयस्तर समेत फरक हुनेहुँदा सोहि अनुसार विकसित स्थानका भन्दा अविकसित स्थानका करदाताले तिर्ने राजश्वका दरहरु कम हुने रणनिति अवलम्वन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

(घ) स्रोतको आधारहरुको विश्लेषण

अभिलेख व्यवस्थापन एवम् स्रोतहरुको प्राथमिकीकरण:

गाउँपालिकाका सम्भाव्य राजश्वका स्रोतहरु (कर, शुल्क तथा दस्तुर) को पहिचान गरी दायरा फराकिलो बनाउने तथा दर निर्धारण गरी सामयिक रुपमा यस्तो दरलाई अद्यावधिक गर्दै जानु पर्दछ । गाउँपालिकाबाट राजश्वका नयाँ स्रोतहरु पहिचान तथा कार्यान्वयनका लागि आवश्यक लगानी तथा प्राथमिकीकरणका आधारमा अध्ययन, अनुसन्धान तथा सम्भावना विश्लेषण गर्दै नयाँ स्रोतहरुको पहिचान र परिचालन तथा बर्तमान स्रोतहरुको दायरा विस्तार गर्दै आन्तरिक राजश्वलाई दिगो बनाउन आवश्यक हुन्छ । यस कार्यकोलागि दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन र जनताको सहयोग अत्यन्त महत्वपूर्ण हुन्छ ।

स्थानीय आर्थिक विकास:

गाउँपालिकाबाट बार्षिक कार्यक्रमका माध्यमबाट गरिने लगानी व्यवसायिकता अभिवृद्धि, आयआर्जनका अवसर सिर्जना, स्थानीय कच्चा पदार्थको उपयोग, प्रशोधन तथा बजारीकरण, जग्गा एकीकरण तथा एकीकृत वस्ती विकास, स्थानीय आर्थिक गतिविधि केन्द्रीत पूर्वाधार विकास, रोजगारी सिर्जना जस्ता आर्थिक विकासमा प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु पर्दछ । स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गर्दै स्थानीय जनताको गाउँपालिकाप्रतिको सकारात्मक धारणा विकास र विश्वासको वातावरणले निजी क्षेत्रको लगानी एवं उद्यमी व्यवसायी आकर्षित हुने र यस्ता क्रियाकलापबाट जनताको आय बृद्धि भई कर तिर्ने क्षमतामा सुधार आउने

भएकोले गाउँपालिकाको राजश्व बृद्धिमा प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने हुन्छ । दंगीशरण गाउँपालिकामा देहाय अनुसारका कार्यहरु प्रारम्भ गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- **कृषि उत्पादन सङ्कलन केन्द्र तथा हाट बजार:**गाउँपालिकाको स्थानीय उत्पादनलाई तुलसीपुर उप-महानगरपालिका, घोराही उप-महानगरपालिका तथा अन्य जिल्ला बाहिरका मुख्य बजार केन्द्रहरुसम्म पुऱ्याउन कृषि उत्पादन सङ्कलन केन्द्र र कृषि तथा पशुजन्य हाटबजार उपयुक्त माध्यम बन्न सक्दछ । यसका लागि गाउँपालिकाले उपयुक्त जग्गाको व्यवस्था, बजार सेड तथा पहुँच मार्गजस्ता पूर्वाधार निर्माण र प्रचार प्रसार उत्तिकै महत्वपूर्ण हुन्छ । यसबाट गाउँपालिकालाई व्यवसाय कर तथा बहाल विटौरी करको दायरा विस्तार हुन्छ ।
- **गाउँपालिकाको चल अचल सम्पत्तिको परिचालन:**गाउँपालिकासँग जम्मा १० कठ्ठा जमिन रहेको छ । यसमा गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय सञ्चालनका लागि केहि भवनहरु रहेका छन् । यी जग्गा बाहेक पनि गाउँपालिकाका विभिन्न स्थानहरुमा सार्वजनिक, ऐलानी पर्ती जग्गाहरु रहेका छन् । यसरी गाउँपालिकाको आफ्नो स्वामित्वमा रहेको जग्गा तथा सार्वजनिक ऐलानी पर्ती जग्गा मध्ये केहि जमिनलाई आय आर्जनको प्रयोजनका लागि उपयोग हुनसक्ने देखिन्छ जसलाई आयआर्जन प्रयोजनको उपयोग सम्बन्धी अध्ययन गरी सो वमोजिम परिचालन गर्न उचित हुने देखिन्छ । यसबाट गाउँपालिकालाई दिगो रुपमा आन्तरिक आय प्राप्त हुन सक्नेछ ।
- **समावेशिता तथा सहभागिता अभिबृद्धि:** कर प्रणालीको विकास गर्दा करको दायरा फराकिलो बनाउन र पिछडिएका जनताहरुलाई पनि समेट्न गरिव, विपन्न, एकल महिला, अपाङ्गता भएका र जोखिममा परेका व्यक्तिहरुको लागि उपयुक्त व्यवसायिक तथा प्राविधिक सीप विकास गरी निजहरुबाट सञ्चालन गरिने उद्यम व्यवसायमा विभिन्न सहुलियत तथा छुट सुबिधाको व्यवस्था गरी प्रोत्साहन गर्ने नीति लिनु महत्वपूर्ण हुन्छ ।

परिच्छेद – पाँच : राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोत (primary and secondary) बाट सङ्कलित सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक अन्तर्क्रियाबाट तयार गरिएको दंगीशरण गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१ रणनीति तथा कार्यनीति

यस गाउँपालिकाले विद्यमान कानून प्रदत्त राजश्वका धेरै जसो अधिकारहरु हालसम्म प्रयोगमा ल्याइ सकेको छ । आर्थिक ऐन २०७७ यसको उदाहरण हो । यी तथ्यहरुलाई समेत दृष्टिगत गरी आन्तरिक राजश्व परिचालन सम्बन्धमा गाउँपालिकालाई देहाय अनुसारका रणनीतिहरु अवलम्बन गर्न सुझाव गरिएको छः

तालिका ५.१: राजश्व परिचालनका रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
(१) राजश्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरी आन्तरिक आयको दायरा फराकिलो बनाउने	• विद्यमान कानून प्रदत्त राजश्व अधिकारहरुलाई अधिकतम प्रयोगमा ल्याइनेछ । • नियमित एवम् बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गरिनेछ । • समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना गर्ने गरी कानूनी र नीतिगत व्यवस्था मिलाइने छ । • राजश्व सम्वन्धमा आवश्यक तर तर्जुमा भइनसकेका ऐन नियमलाई यथासक्य छिटो तर्जुमा गरिने छ भने तर्जुमा भैसकेका ऐन नियमहरुलाई करदाताहरुको सुझाव अनुरुप संसोधन गर्दे अझ बढी व्यवहारिक तथा समय सापेक्ष बनाउदै लगिनेछ । • कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरुसँग परामर्श गर्ने पद्धतिको संस्थागत विकास गरिनेछ । • करदाताहरुको करतिर्न सक्ने क्षमता समेतका आधारमा कर नीतिलाई प्रगतिशील तथा न्यायोचित बनाइने छ । • राजश्वका हरेक श्रोतको संभाब्यता एकिन गर्न तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नकालागि कार्यदल बनाई वडागत रुपमा परिचालन गरिनेछ । उक्त सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष करको दर तथा दायरा हरेक बर्ष अद्यावधिक गरिनेछ । • राजश्वको स्रोत बृद्धि गर्ने क्षेत्रमा पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । • निश्चित आधार र मापदण्डका आधारमा सम्पत्ति मूल्याङ्कन सम्वन्धी सिफारिसमा एकरुपता कायम गरिने छ । • गाउँपालिकामा उद्यम, पर्यटन जस्ता सम्भावना प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधारहरुको विकास गरिनेछ । साथै पर्यटन विकासमा गाउँपालिकामा रहेका ऐतिहाँसिक धरोहरहरुको संरक्षण तथा विकास गर्न निजी क्षेत्रसँग साझेदारीको पहल गरिनेछ । • पूर्वाधार उपयोग दस्तुर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर आदिको दर निर्धारण गर्दा छिमेकी गाउँपालिका र नगरपालिकाको कर नीति अध्ययन गरिनेछ । साथै निजी क्षेत्र र अन्य करदातासँग छलफल तथा सहकार्य गरिनेछ ।
(२) राजश्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउने	• गाउँपालिकाको राजश्व शाखामा स्वीकृत सङ्गठन संरचना अनुसारको दरबन्दी पूर्ति गरिनेछ । • कर सम्वन्धी जानकारी तथा राजश्व परिचालनलाई सहज तथा सरल बनाउन यस्लाई यथासक्य प्रविधिमैत्रि बनाईने छ । • राजश्व परिचालन गर्नका लागि मोवाईलको प्रयोग गर्ने प्रणालीको विकास गरिने छ । राजश्वको हिसाव किताव दुरुस्त तथा पारदर्शी तथा प्रभावकारी बनाउन यस्लाई कम्प्यूटरकृत गर्दै सकेसम्म वडवाटै कर असूली गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ ।

रणनीति	कार्यनीति
	• गाउँपालिकाको समग्र राजश्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरुलाई कार्यान्वयन गर्न स्थानीय राजश्व परामर्श समिति तथा राजश्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि गरिनेछ । • राजश्व सम्वन्धी आन्तरिक नियन्त्रणको व्यवस्थाको लागि राजश्व रसिद नियन्त्रण खाता राखिने छ र प्रत्येक वडाबाट मासिक रुपमा स्रोत खुल्नेगरी राजश्वको प्रतिवेदन लिने प्रणाली अवलम्बन गरिने छ ।
(३) राजश्व प्रणालीलाई सरल, सहज, करदातामैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने	• कर सङ्कलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति, टोल विकास संस्था एवम् सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिनेछ । • कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरुमा कर/राजश्व सूचना तथा जानकारी अर्धवार्षिक एवम् वार्षिक प्रतिवेदन गाउँपालिकाको वेभसाईटमा राखिनेछ । साथै यस्तो सूचनाहरु गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाइनुका साथै स्थानीय एफ.एम. रेडियो, पत्रपत्रिका जस्ता आम सञ्चारका माध्यमवाट प्रसारण गरिने छ । • स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउन करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम समुदाय/टोल एवम् वडास्तरमा सञ्चालन गरिनेछ । • महिला, अपांगता भएका व्यक्ति तथा गरिब तथा कमजोर आर्थिक अवस्थाका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरुलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाईने छ । • एकै घरका एकभन्दा बढी परिवारका सदस्यहरुले एकभन्दा बढी व्यवसाय सञ्चालन गरेमा त्यस्ता व्यवसायीहरुलाई कर छुट दिई व्यवसायमा लाग्न प्रोत्साहन गरिने छ । • विदेशवाट सिप सिकेर फर्केका तर अव आफ्नै थातथलोमा व्यवसाय शुरुगर्न चाहने स्थानीय युवाहरुलाई प्रोत्साहन स्वरुप कर छुट गरिने छ ।
(४) समन्वय र सहकार्यका क्षेत्रहरुको अभिवृद्धि गरिने छ ।	• पर्यटन शुल्क तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित करका सम्बन्धमा छिमेकका अन्य गाउँपालिका तथा गाउँपालिकासँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । • बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि आवश्यक समन्वय गरिनेछ । • राजश्वसँग सम्बन्धित विषयमा छिमेकी स्थानीय तह खासगरी शान्तिनगर गाउँपालिका, बबई गाउँपालिका तथा तुलसीपुर उप महानगरपालिकासँग समन्वय वैठक आयोजना गरी राजश्व सङ्कलनका सवालहरुबारे छलफल गरी समाधान गरिनेछ । • राजश्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइनेछ ।
(५) उपलब्ध सुविधा र विकासको स्तर अनुसार करारोपणको रणनीति अपनाई राजश्व बढाउने	• मुख्य सडक सञ्जालमा जोडिएका बस्तिहरुमा बजार व्यवस्थापन, कृषि उपजहरुको थोक बजारको व्यवस्था तथा बस्ति विकासको माध्यमवाट आर्थिक क्रियाकलापहरु अगाडी बढाईने छ । • सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भएका क्षेत्रहरुमा आधुनिक कृषि प्रणालीको विकास गरी जनताहरुको आयस्तर बढाईने छ । • सिंचाइ सुविधा कम भएको क्षेत्रमा फलफूल, पशुपालन, च्याउ खेती, माहुरी पालन जस्ता क्रियाकलापको प्रवर्द्धनद्वारा जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याई राजश्व बृद्धि गरिने छ । • गाउँपालिकामा उपलब्ध सुविधा र विकासको स्तर अनुसार जनताले तिर्ने राजश्व दरहरु समेत फरक गरिने छ ।

५.१.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना

दंगीशरण गाउँपालिकाको सूचना तथा तथ्याङ्क अध्ययन र गाउँपालिकास्तरीय अन्तर्क्रियाका आधारमा तयार गरिएको राजश्व सुधार योजना यसप्रकार रहेको छ :

तालिका ५.२: राजश्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधार गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
क. कर तथा गैर कर राजश्व			
सम्पत्ति कर	• आर्थिक ऐन २०७८ बमोजिम सम्पत्ति कर कार्यान्वयन तथा समीक्षा गर्ने • सम्पत्ति मूल्याङ्कनमा चित्त नबुझ्ने करदाताले उजुरी दिने र यसको छिनोफानो गर्न गाउँपालिकाको उप प्रमुखको संयोजकत्वमा उजुरी सुनुवाई समिति गठन गर्ने	• नियमित • २०७९ असार मसान्तसम्म	• राजश्व परामर्श समिति, • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत • राजश्व शाखा
	• करदाताको लगत तयार गरी कम्पुटर सफ्टवेयरमा सबै घरजग्गा धनीहरुको विवरण प्रविष्टी गर्ने • करदाताहरुलाई प्रोत्साहनका लागि नियमित तथा समयमा कर बुझाउने करदातालाई पुरस्कृत तथा सम्मान गर्ने • कर उठाउनका लागि कर अभियान सञ्चालन गर्ने ।	• २०७८ पुष मसान्तसम्म	• राजश्व शाखा
	• लगत अनुसार प्रत्येक घरधनीलाई सम्पत्ति करको बिल छपाइ गरी वडामार्फत घर घरमा पठाउने	• २०७८ फाल्गुण मसान्तसम्म	• राजश्व शाखा
व्यवसाय कर	• गाउँपालिकाका सबै वडाका व्यवसायीहरुलाई व्यवसाय दर्ताका लागि सूचना जारी गर्ने	• २०७८ चैत्र मसान्तसम्म	• प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत • वडा कार्यालयहरु
	• व्यवसायीहरुसँग नियमित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने • व्यवसाय दर्ता विवरण अद्यावधिक गर्ने । • पूँजीगत लगानी तथा कारोवारको रकमको आधारमा कर निर्धारण गर्ने र कर असुलीगर्न कार्यारम्भ गर्ने । • समयमै कर बुझाउने करदातालाई पुरस्कार र छुटको व्यवस्था गर्ने ।	• निरन्तर	• राजश्व परामर्श समिति • कार्यपालिका • वडा कार्यालयहरु • राजश्व शाखा
पूर्वाधार उपयोग शुल्क	• पूर्वाधार उपयोग (सवारी वार्षिक/ पटके) महशुल दर निर्धारण गर्ने र उपयुक्त तवरले सेवाग्राहीलाई मर्का नपर्ने गरी सेवा शुल्क उठाउने नीति तयार गर्ने	• २०७९ असार मसान्तसम्म	• राजश्व परामर्श समिति • गाउँसभा
	• साझा श्रोतहरुमा शुल्क लगाउन छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने	• २०७८ चैत्र मसान्तसम्म	• राजश्व परामर्श समिति
घर जग्गा वहाल कर	• वडागत रुपमा घर बहालमा लगाउने घरधनीहरुको विवरण सङ्कलन गर्ने । • घरधनीहरुसँग अन्तरक्रिया गर्ने • घरजग्गा बहालमा दिने घरधनी तथा बहालमा	• २०७८ चैत्र मसान्तसम्म	• राजश्व परामर्श समिति • राजश्व शाखा • वडा कार्यालयहरु

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधार गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
	दिएको समय तथा दरसमेत अद्यावधिक गर्ने तथा घरजग्गा बहालमा लगाउनेको लगत तथा कर सङ्कलन गर्ने कार्यमा टोल विकास संस्था परिचालन गर्ने । असुल गरेको करको निश्चित रकम टोल विकास संस्थालाई दिने व्यवस्था गर्ने		
वहाल विटौरी शुल्क	• सार्वजनिक जग्गाहरुमा उपयोग बारेको विवरण तयार गर्ने । यसरी विवरण तयारगर्दा उक्त जग्गा उपभोग कस्ले गरेको छ वडा समितिले प्रमाणित गरी उपभोग गर्ने व्यक्ति तथा उस्ले उपभोग गरेको जग्गाको पहिचान गर्ने । • पहिचान गरिएको सार्वजनिक जग्गाहरुको नापनक्सा अद्यावधिक गर्ने • बहाल विटौरी करको दर समीक्षा गर्ने	• २०७९ असार मसान्त सम्म	• गाउँ कार्यपालिका • राजश्व परामर्श समिति • वडा समितिहरु
	• सार्वजनिक जग्गाहरुमा बसपार्क, कृषि हाटबजार, शौचालय निर्माण गरी बहालमा लगाउने	• आ.व. २०७८/०७९ देखि	• गाउँ कार्यपालिका
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	• महिला पुरुष छुट्टिने गरी घरजग्गाको अभिलेख राख्ने • जग्गाको न्यूनतम मूल्याङ्कन दरलाई परिमार्जन गरी न्यायोचित र यथार्थपरक बनाउने • घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर मालपोत कार्यालयबाट समयमै प्राप्त गर्ने	• २०७८. पौष देखि	• गाउँ कार्यपालिका • राजश्व शाखा
प्राकृतिक स्रोत बिक्रि	• जडिबुटीको पहिचान तथा उपदेयताबारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने • प्राकृतिक स्रोतहरुको बिक्री मुल्य निर्धारण गर्ने, सङ्कलन गर्ने	• २०७९ श्रावण देखि	• गाउँ कार्यपालिका • राजश्व शाखा
	• ढुंगा, गिट्टि, बालुवा उत्खनन्/सङ्कलन गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्ने	• २०७८ चैत्र	• गाउँ कार्यपालिका • वडा कार्यालय • प्राविधिक शाखा
व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	• दर्ता गर्नुपर्ने व्यवसायको विवरण सङ्कलन गर्ने • स्थलगत टिम बनाई सबै क्षेत्रमा परिचालन गर्ने • व्यवसाय दर्ता तथा नवीकरण दस्तुर सङ्कलन गर्ने	• तत्कालै	• गाउँ कार्यपालिका • वडा कार्यालय • राजश्व शाखा
अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन शुल्क	• घरजग्गा मूल्याङ्कन र अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन अभिलेखमा एकरुपता कायम गर्ने	• तत्कालै	• वडा कार्यालय
पर्यटन सेवा शुल्क	• धार्मिक एवम् पर्यटकीय स्थलहरुको प्रवेश शुल्क निर्धारण गर्ने • पर्यटकीय सेवाहरुको व्यवस्थापन गरी शुल्क लगाउने	• २०७८ चैत्र मसान्तसम्म	• गाउँ सभा • कार्यपालिका
नक्सा पास दस्तुर	• नक्सापास सम्बन्धमा जनचेतना जगाउने • आवश्यक दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने • नक्सापास कार्य अनिवार्य गर्ने । • पहिलेनै बनिसकेका घर संरचनाहरुको	• २०७८ चैत्र मसान्तसम्म	• प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत • प्राविधिक शाखा

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधार गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
	निश्चित शुल्कलिई अभिलेखिकरण गर्ने ।		
सामुदायिक वनबाट भएको आम्दानीबाट तोकिएको प्रतिशत स्थानीय विकासका लागि समन्वय गर्ने	• सामुदायिक वनबाट वार्षिक रुपमा बिक्रीयोग्य हुने काठजन्य तथा गैर काठ, जडिबुटीको आँकडा सहितको कार्ययोजना माग गर्ने • सामुदायिक वनबाट स्थानीय विकासमा गर्ने लगानी वारेमा समन्वय गर्ने	• २०७८ चैत्र मसान्तसम्म	• गाउँ कार्यपालिका • राजश्व शाखा
ख. आयआर्जन हुने पूँजीगत लगानीका क्षेत्र			
पूर्वाधार निर्माण गर्ने	• सडकहरुलाई कालोपत्रे गर्ने • होमस्टेको विकास गर्ने	• निरन्तर	• गाउँपालिका • प्राविधिक शाखा
महत्वपुर्ण धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	• क्रमशःगाउँपालिकामा रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको प्रवर्द्धनका लागि पर्यटकीय प्याकेजको रुपमा विकास गर्ने	• निरन्तर	• गाउँ कार्यपालिका • निजी क्षेत्र
ग. मानवीय क्षमता विकास तथा राजश्व प्रशासन		.	
मानवीय क्षमता विकास	• संगठनात्मक ढाँचा अनुरुप राजश्व शाखाको दरबन्दी परिपूर्ति गर्ने र सोही बमोजिम राजश्व सङ्कलनको जिम्मेवारी दिने । • राजश्व अधिकारका क्षेत्रमा कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण गर्ने • राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरुलाई असल अभ्यासबारे जानकारी दिने कार्यक्रम आयोजना गर्ने • गाउँपालिका तथा वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई कर तथा राजश्व प्रशासन र अभिलेखन र सफ्टवेयर बारे तालिम प्रदान गर्ने • व्यवसायीहरुलाई कर सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने	• नियमित	• गाउँ कार्यपालिका
तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन	• सबै किसिमका (घरजग्गा कर, व्यवसाय कर, बहाल विटौरी कर, घर बहाल कर) करदाताहरुको तथ्याङ्क, सूचना सङ्कलन गर्ने • करदाताको व्यक्तिगत फाईल (विवरण) तयार गर्ने • सेवाशुल्क लगाउन सकिने पूर्वाधारहरु (सडक, सिंचाई, खानेपानी, बसपार्क आदि) को अभिलेख तयार गर्ने	• २०७८ चैत्र मसान्तसम्म	• वडा कार्यालय, • राजश्व शाखा, • प्राविधिक शाखा
राजश्व सङ्कलन तथा अभिलेख	• राजश्व अभिलेख सम्बन्धी एकीकृत (अनलाईन) सफ्टवेयर तयार पार्ने • करदाताको विवरण सबै वडा तथा गाउँपालिका कार्यालयको सोही सफ्टवेयरमा इन्ट्री गर्ने • राजश्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणाली मार्फत सेवा दिने	• २०७८ चैत्र मसान्तसम्म	• नगर कार्यपालिका • वडा कार्यालयहरु
सूचना तथा पारदर्शिता	• स्थानीय सञ्चार माध्यमबाट करदाताहरुलाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने ।	• नियमित	• प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, • वडा सचिवहरु

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधार गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरु	समयावधि	जिम्मेवारी
	• गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक बडापत्र राख्ने • कर तथा राजश्व असुलीका लागि घरदैलो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने • राजश्व सङ्कलनको विवरण त्रैमासिक एवम् अर्ध वार्षिक रुपमा प्रकाशन गर्ने		
अनुगमन	• राजश्व असुलीका लागि घरदैलो तहमा अनुगमन गर्ने • अनुगमन गरी छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने । • कर चुहावट नियन्त्रण गर्ने	• प्रत्येक तीन महिनामा	• कार्यपालिका • वडा कार्यालयहरु
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	• कर्मचारीलाई राजश्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी प्रोत्साहन गर्ने • करदातालाई सम्मान (बढी कर तिर्नेलाई) गर्ने • निर्धारित समयभन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा समयमा तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	• वार्षिक रुपमा (नगर सभा गर्ने दिनमा)	• गाउँ कार्यपालिका • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत • राजश्व परामर्श समिति
राजश्व प्रशासनको प्रभावकारिताका लागि बन्दोवस्ती	• राजश्व शाखाको लागि कार्यकक्ष, कम्प्यूटर, प्रिन्टर, विद्युत व्याकअप सहितको सुविधा उपलब्ध गराउने	• तत्कालै	• गाउँ कार्यपालिका • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
निजिक्षेत्रको सहभागिता	• वित्तीय श्रोत परिचालन र व्यवस्थापनमा निजिक्षेत्रको सहभागिता बढाउदै लैजाने	• २०७८ चैत्र मसान्तसम्म	• गाउँ कार्यपालिका • प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद – छ : आगामी तीन बर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना र पछिल्ला तीन आर्थिक वर्षहरुको प्रस्तावित तथा यथार्थ राजश्वलाई आधार मानी गाउँपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्ष (आ.व २०७८/७९-२०८०/८१) का लागि गरिएको राजश्व प्रक्षेपणको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ। गाउँपालिकाको राजश्व सम्बन्धी सङ्कलित तथ्याङ्का आधारमा गाउँपालिकाको सम्भावना, राजश्व सुधार कार्ययोजना तथा विगत वर्षहरुमा भएको वार्षिक वृद्धि समेतलाई मध्यनजर गरी देहाय अनुसार राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ। शीर्षकगत रुपमा आन्तरिक राजश्व सम्भाव्यता विश्लेषणको आधार सम्बन्धी विवरण अनुसूची १ र २ तथा मस्यौदा आर्थिक विधेयक २०७८ का अनुसूचीहरुमा संलग्न गरिएको छ।

तालिका ६.१: राजश्व प्रक्षेपण

राजश्व शीर्षक	कुल बार्षिक सम्भाव्यता	प्रक्षेपित आय				आय प्रक्षेपणको आधार
		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	
सम्पत्ति कर	१७५७७५०	५२७३५५	१,०५७,७१०	१,४०६,२८०	१४९४०८८	०७८/०७९ मा कुल सम्भाब्यताको ३० प्रतिशत संकलन हुने त्यसपछि ०७९/०८० मा ६० प्रतिशत संकलन हुने र त्यसपछि वार्षिक २० प्रतिशतले बृद्धि हुने अनुमान
मालपोत (भूमिकर)	२९०८२०४५	2385636	2624200	2886620	१४७७३६७९	०७८/०७९ मा कुल सम्भाब्यताको ३० प्रतिशत संकलन हुने त्यसपछि ०७९/०८० मा ६० प्रतिशत संकलन हुने र त्यसपछि वार्षिक २० प्रतिशतले बृद्धि हुने अनुमान
घर बहाल कर	३२०४००	७३,०००	३२०,४००	३५२४४०	३४६०३२	वहाल करमा दोश्रो बर्ष कुल संभावनाको सबै संकलन हुने र त्यसपछिका आ.व.हरूमा १० प्रतिशतले बृद्धी हुदै जाने अनुमान
बहाल बिटौरी शुल्क	३००,०००।००	६००००	३००,०००	३३०,०००	२१२,४००	हाटवजार विटौरी र सार्वजनिक जग्गाको वहाल विटौरी शुल्क हाल नभएको यस चालु आ.व. मा लगत अभिलेख, दररेट तथा प्रचार प्रसार गरि कुल संभाब्यताको २० प्रतिशत उठ्ने, आगामी बर्ष कुल बार्षिक संभाब्यताको सत प्रतिशत उठ्ने र त्यसपछि कमशः १० प्रतिशतले बृद्धिहुँदै जाने
ब्यवसाय कर	1,213,500	728,100	800,910	881,001	८५९१५८	आगामी आ.व.मा कुल सम्भावनको ६० प्रतिशत संकलन हुने र वार्षिक १०% ले बृद्धि हुने अनुमान।
विज्ञापन कर	५०,०००	५०,०००	५५,०००	६०,५००	५४००	आगामी आ.व.मा कुल सम्भावना अनुरुप नै विज्ञापन कर संकलन हुने र वार्षिक १०% ले बृद्धि हुने अनुमान। सो रकम मध्ये ६०% गाउँपालिकाको आय हुने।
पर्यटन शुल्क	20000	15,000	16500	18150	२१६०	चालु आ.व.मा गरिएको अनुमानमा १०% ले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान गरिएको

राजश्व शीर्षक	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	प्रक्षेपित आय				आय प्रक्षेपणको आधार
		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	
पार्किङ्ग शुल्क	५५,२००	५५,२००	६०,७२०	६६,७९२	५९६१६	चालु आ.व.मा गरिएको अनुमानमा १०% ले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान गरिएको
अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम (प्राकृतिक श्रोत - ढुङ्गा,गिट्टी, वालुवा, दहत्तर, वहत्तर)	२००००००	१४०००००	१,६००,०००	१,८००,०००	१९०००००	ढुङ्गा,गिट्टी, वालुवा आदि बिक्री बापत प्राप्त हुने कुल संभावनाको ७०% चालु आ.व. मा प्राप्त हुने अन्य वर्षहरुमा १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुने अनुमान
नक्सापास दस्तुर	११,१८६,०००	४४७४४००	६,७११,६००	८,९४८,८००	९५०८१००	चालु आ.व. मा कुल सम्भावनाको ४०% र त्यसपछि वार्षिक २०% ले बृद्धि हुदै जाने अनुमान गरिएको ।
सिफारिस दस्तुर	२६२२०००	२,०८०,०००	२,६२२,०००	२८८४२००	२८३१७६	आगामी आ.व.मा कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछि वार्षिक १०% का दरले बृद्धिहुने अनुमान
ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	१५००००	१२४,६५०	१५०,०००	१६५०००	१६२००	आगामी आ.व.मा कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछि वार्षिक १०% बृद्धि हुने अनुमान
अन्य दस्तुर	५०००	५०००	७०००	९०००	५४०	आगामी आ.व.का लागि एकमुष्ठ रु.१ लाख र वार्षिक १०% का दरले बृद्धि हुने अनुमान
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन/ नवीकरण शुल्क	५३,९००	५३,९००	५९,२९०	६५,२१९	५८२१२	आगामी वर्षमा कुल सम्भावनाको १००%, त्यसपछि वार्षिक १०% ले बृद्धि हुने अनुमान
न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	४१५०००	४१५,०००	३००,०००	३००,०००	३३५३२०	वार्षिक एकमुष्ठ रु. ३ लाख प्राप्त हुने अनुमान
अन्य राजश्व (विविध आय, सामुदायिक वन आदि)		(	३६२,५७०	३९८,८२७	०	आगामी आ.व. देखि २२ सामुदायिक वनको जम्मा वार्षिक आम्दानी ३६ लाख ५० हजार ७ सय हुने अनुमान गरी सोको १०% अर्थात ३ लाख, ६२ हजार ५ सय ७० गाउँपालिकामा प्राप्त हुने र वार्षिक १०% बृद्धि हुने अनुमान गरिएको साथै गाउँपालिकासँगको समन्वयमा खर्च गर्नुपर्ने रकमको अनुमान अनुसूची १ मा मात्र गरिएको छ
बेरुजु	२००००	२००००	२००००	२००००	२१६०	वार्षिक रुपमा २०,००० का दरले बेरुजु असुली हुने अनुमान
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर बाँडफाँडबाट	4000000	4000000	4600000	5290000	6083500	आगामी वर्षमा कुल सम्भावनाको १००%, त्यसपछि वार्षिक १०% ले बृद्धि हुने अनुमान
बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर र आन्तरिक शुल्क	61438257	61438257	71126475	82342431	95327034	अन्तशुल्कको लागि बेग्लै शिर्षक राखिएता पनि संघीय तहबाट बाँडफाँड प्राप्त हुँदा एउटै शिर्षकमा आउने गरेकोले मुअकरमा नै समावेश

राजश्व शीर्षक	कुल बार्षिक सम्भाब्यता	प्रक्षेपित आय				आय प्रक्षेपणको आधार
		०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२	
सवारी साधन कर वाँडफाँडबाट प्राप्त हुने	7044000	7044000	7748400	8523240	9375564	प्रदेश सरकारवाट चालु आवका लागि बाँडफाँड भएको रकममा १०% बृद्धि हुने अनुमान
बाँडफाँड भई प्राप्त हुने प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी	600000	600000	700000	800000	900000	
समानीकरण अनुदान (संघ)	104055000	104055000	109257750	114720637	120456669	चालु आवको अनुमान रकममा ५% ले बृद्धि हुने अनुमान
सशर्त अनुदान (संघ)	190445000	153300000	176295000	202739000	233150000	चालु आवमा प्राप्त हुने रकममा १५% बृद्धि हुने अनुमान
विशेष अनुदान (संघ)	2500000	2500000	2500000	2500000	2500000	
समपुरक अनुदान (संघ)	2500000	2500000	2500000	2500000	2500000	
समानीकरण अनुदान (प्रदेश)	4609000	4609000	5000000	6000000	6000000	चालु आवको अनुमान रकममा ५% ले बृद्धि हुने अनुमान
सशर्त अनुदान (प्रदेश)	8544000	8544000	8544000	8544000	8544000	
विशेष अनुदान (प्रदेश)	6000000	6000000	6000000	6000000	6000000	
समपुरक अनुदान (प्रदेश)	15000000	15000000	15000000	15000000	15000000	
लागत सहभागिता	१०००००	१०००००	१२००००	१४५०००	१०८००	नगदै जनसहभागिता संकलनको थालनी आगामी आ.ब. देखि सुरु भई र वार्षिक २०% का दरले बृद्धि हुने अनुमान
कूल जम्मा	**454,328,302**	**381,630,143**	**425,401,815**	**474,290,857**	**534,209,719**	
औषत वृद्धि दर		**19.35**	**11.47**	**11.49**	**12.63**	

परिच्छेद – सातः अपेक्षित नतिजा

गाउँपालिकाको आ.व. २०७७/७८ को यथार्थ आन्तरिक आम्दानी रु ७८ लाख २० हजार ७ सय ५८ रहेको छ । गाउँपालिकाले चालु आ.व. २०७८/७९ को लागि आन्तरिक आय रु १ करोड १९ लाख ४० हजार हुने प्रक्षेपण गरेको छ । प्रस्तुत राजश्व सुधार कार्ययोजनाको उचित कार्यान्वयनबाट आ.ब. २०७८/७९ को प्रक्षेपित बजेटको तुलनामा प्रस्तुत कार्ययोजनाको अन्त्य (आ.व. २०८१/८२) सम्ममा सरदर बार्षिक ११ प्रतिशतका दरले बृद्धि भई रु.२ करोड ८३ लाख ६२ हजार हुने अपेक्षा गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको अघिल्लो परिच्छेदमा प्रक्षेपित आन्तरिक आय र संघीय सरकारबाट हुने वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुन सक्ने आय समेत गरी कूल आय संक्षेपमा देहायको तालिका वमोजिम हुने प्रक्षेपण गरिएको छ:

तालिका ७.१: गाउँपालिकाको प्रक्षेपित आय संक्षेपमा

शिर्षक	यथार्थ आय रु			प्रक्षेपित आय रु			
	2075/76	**2076/77**	**2077/78**	**2078/79**	**2079/80**	**2080/81**	**2081/82**
आन्तरिक	7766738	4960831	7820758	11939886	16010190	19186549	28362153
अनुदान संघ	163600000	183700000	230000000	262,355,000	290,552,750	322,459,637	358,606,669
अनुदान प्रदेश	21864000	17344000	25929000	34153000	34544000	35544000	35544000
राजश्व बाडफाड संघ	43967554	45841001	53069683	62,038,257	71,826,475	83,142,431	96,227,034
राजश्व बाडफाड प्रदेश		2483332	2950000	11,044,000	12,348,400	13,813,240	15,459,064
लागत सहभागिता				100000	120000	145000	10800
जम्मा	**237198292**	**254329164**	**319769441**	**381630143**	**425401815**	**474290857**	**534209720**

स्रोत : राजश्व सुधार सम्बन्धी कार्यशालाबाट प्राप्त विवरण, गाउँपालिकाको बजेट वक्तव्य, प्रकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगको प्रतिवेदन, लुम्बिनी प्रदेश आर्थिक मामिला मंत्रालयको विवरण ।

गाउँपालिका सँग भएका स्रोत साधन परिचालनमा जोड दिएर स्थानीय विकासका लागि उल्लेख्य स्रोत स्थानीयस्तरबाटै जुटाउँदै अगाडी बढ्ने दिशामा प्रस्तुत कार्ययोजना महत्वपूर्ण माध्यम हुन सक्दछ । गाउँपालिकाको वार्षिक योजना तर्जुमाका लागि आन्तरिक स्रोत अनुमान गर्ने मार्गदर्शकका रुपमा यसले सहयोग पुग्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

परिच्छेद – आठः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

योजनाले सार्थकता पाउने मुख्य माध्यम नै योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हो । कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र किटान हुन आवश्यक भए जस्तै राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समाबेश भएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यवस्था गरिनु जरुरी हुन्छ । राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रुपमा राजश्व शाखा/महाशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

अनुगमनबाट गाउँपालिकाको राजश्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रुपमा कार्यान्वयन भए नभएको, राजश्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरुप भए नभएको, राजश्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजश्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरु नियमित रुपमा अनुगमन गरी अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा गाउँपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजश्व सुधार कार्ययोजना र सो वमोजिम सङ्कलित राजश्वको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न वमोजिमको अनुगमन योजना प्रस्ताव गरिएको छः

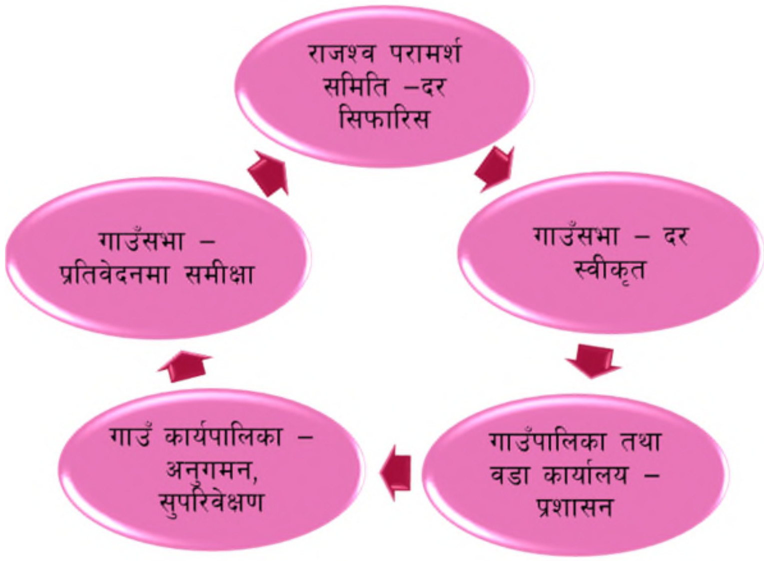

तालिका ८.१: अनुगमन योजना

के अनुगमन गर्ने ?	कसले अनुगमन गर्ने ?	कहिले अनुगमन गर्ने ?	कसरी अनुगमन गर्ने ?
राजश्व असुली	राजश्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक, र बार्षिक	• स्थलगत अनुगमन गर्ने • नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने
राजश्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक, र बार्षिक	• स्थलगत अनुगमन गर्ने • नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने
राजश्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत,राजश्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र बार्षिक	• स्थलगत अनुगमन गर्ने • नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने
समन्वय तथा सहकार्य	राजश्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	• स्थलगत अनुगमन गर्ने • समन्वय र सहजीकरण गर्ने • मार्गदर्शन तथा निर्देशन दिने

के अनुगमन गर्ने ?	कसले अनुगमन गर्ने ?	कहिले अनुगमन गर्ने ?	कसरी अनुगमन गर्ने ?
राजश्व नीति	राजश्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, सभा	चौमासिक र बार्षिक	• चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने
राजश्व प्रतिवेदन	राजश्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, सभा, लेखापरीक्षक	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	• मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक लक्ष्य र प्रगति प्रतिवेदनहरु सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरी आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने
समीक्षा	राजश्व परामर्श समिति	चौमासिक र बार्षिक	• लक्ष्य र उपलब्धि सहित सिकाईको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरी आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने

राजश्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कुराहरुको सूची तयार गरी अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ । गाउँपालिकाले संस्थागत स्वमूल्याङ्कन गर्दा यस कार्ययोजनाका सम्बन्धित विषयमा आधार लिन सकिन्छ ।

अनुसूची

अनुसूची १: राजश्व सम्भावना विश्लेषणका आधारहरु

(क) सम्पति कर

कुल ५३११ घरधुरी मध्ये ४५१५ (८५ प्रतिशत) घरधुरी सम्पत्ति करको दायरामा देहाय वमोजिम हुने र उक्त घरधुरी मध्ये देहाय वमोजिमको सम्पत्ति कर दर वमोजिम आम्दानी प्राप्त हुने अनुमान ।

करयोग्य सम्पत्ति	वार्षिक दर औषत (रु.)	अनुमानित करदाता संख्या	सम्भाव्य रकम रु.
रु १ देखि ५० हजार सम्म	५०	७००	३५,०००
रु ५० हजार १ देखि २ लाख सम्म	८०	१०००	८०,०००
रु २ लाख १ देखि ५ लाख सम्म	१५५	१०००	१,५५,०००
रु. ५ लाख १ देखि १० लाख सम्म	३०५	१०००	३,०५,०००
रु. १० लाख १ देखि २० लाख सम्म	६५५	५००	३२,७५००
रु. २० लाख १ देखि ४० लाख सम्म	१४५५	१९९	२८,९५४५
रु. ४० लाख १ देखि ७० लाख सम्म	२८०५	७०	१९,६३५०
रु. ७० लाख १ देखि १ करोड १० लाख सम्म	४८०५	३२	१५,३७६०
रु १ करोड १० लाख १ देखि २ करोड सम्म	१०२०५	५	५,१०२५
रु २ करोड १देखि ५ करोड सम्म	३१२०५	३	९,३६१५
रु ५ करोड १ देखि १० करोड सम्म	७१२०५	१	७,१२०५
	जम्मा	**४,५१५**	**१७,५७,८५०**

(ख) मालपोत (भूमि कर)

गाउँपालिकाको कुल खेतीयोग्य जमिन ६,३५४ विगाहा(४३ वर्ग किमि) मा सम्पत्ती करको दायरामा आउने २६६ विगाहा कट्टी गरि बांकि हुने जमिन ६,०८८ विगाहा भूमिकर योग्य जमिनलाई निम्न वमोजिम ५ किसिम अनुसार वर्गीकरण हुने अनुमान गरी नगरसभाबाट स्वीकृत मालपोत दर वमोजिम आम्दानी प्राप्त हुने अनुमान ।

क.सं.	जग्गाको किसिम	जग्गा धनिको अनुमानित प्रतिशत	अनुमानित क्षेत्रफल (बर्ग किमि)	औसत मालपोत दर प्रति कठ्ठा	सम्भाव्य रकम रु.
१	१० कठ्ठा सम्म रु १० प्रति कठ्ठा	२५।००	३०,४४०।५१		३३१,६०३
	क वर्ग		१,९३५।९०	१३	२४,७०८
	ख वर्ग		६,४६१।२४	१२	७८,५३७
	ग वर्ग		३,२८५।२८	१२	३८,०३१
	घ वर्ग		९०२।७०	११	९,९५२
	ङ वर्ग		३,६४३।०८	११	३८,२५२
	च वर्ग		१४,२१२।३१	१०	१४२,१२३
२	१० कठ्ठा भन्दा बढि १ विगाहा सम्म रु १५ प्रति कठ्ठा	२५।००	३०,४४०।५१		४९७,४०५
	क वर्ग		१,९३५।९०	१९	३७,०६१
	ख वर्ग		६,४६१।२४	१८	११७,८०५
	ग वर्ग		३,२८५।२८	१७	५७,०४७
	घ वर्ग		९०२।७०	१७	१४,९२८
	ङ वर्ग		३,६४३।०८	१६	५७,३७९
	च वर्ग		१४,२१२।३१	१५	२१३,१८५
३	१ विगाहा भन्दा बढि २ विगाहा सम्म रु २५ प्रति कठ्ठा	२०।००	२४,३५२।४१		६६३,२०६
	क वर्ग		१,५४८।७२	३२	४९,४१५
	ख वर्ग		५,१६८।९९	३०	१५७,०७४
	ग वर्ग		२,६२८।२२	२९	७६,०६२
	घ वर्ग		७२२।१६	२८	१९,९०५
	ङ वर्ग		२,९१४।४७	२६	७६,५०५
	च वर्ग		११,३६९।८५	२५	२८४,२४६
४	२ विगाहा भन्दा बढि ३ विगाहा सम्म रु ३५ प्रति कठ्ठा	१५।००	१८,२६४।३१		६९६,३६७
	क वर्ग		१,१६१।५४	४५	५१,८८६
	ख वर्ग		३,८७६।७४	४३	१६४,९२७
	ग वर्ग		१,९७१।१७	४१	७९,८६६
	घ वर्ग		५४१।६२	३९	२०,९००
	ङ वर्ग		२,१८५।८५	३७	८०,३३०
	च वर्ग		८,५२७।३९	३५	२९८,४५९

क.सं.	जग्गाको किसिम	जग्गा धनिको अनुमानित प्रतिशत	अनुमानित क्षेत्रफल (बर्ग किमि)	औसत मालपोत दर प्रति कठ्ठा	सम्भाव्य रकम रु.
५	३ विगाहा भन्दा बढि जतिसुकै रु ४५ प्रति कठ्ठा	१५।००	१८,२६४।३१		८९५,३२९
	क वर्ग		१,१६१।५४	५७	६६,७१०
	ख वर्ग		३,८७६।७४	५५	२१२,०४९
	ग वर्ग		१,९७१।१७	५२	१०२,६८४
	घ वर्ग		५४१।६२	५०	२६,८७१
	ङ वर्ग		२,१८५।८५	४७	१०३,२८१
	च वर्ग		८,५२७।३९	४५	३८३,७३२
	कुल जम्मा	१००।००	१२१,७६२।०४		२,९८२,०४५

ग) घर जग्गा बहाल कर

यस गाउँपालिकामा जम्मा ९२ घरहरु बहालमा दिएको भन्ने प्रोफाईलमा उल्लेख भए अनुसार हाल सोहि ९२ पक्कि घरहरु बहालमा गएको संख्यालाई आधारमानी ९२ मध्ये १५ वटा घरधुरीमा त्यहाँका वैंक, वित्तीय संस्था तथा केही सहकारीहरुले संस्थागत रुपमा भाडामा उपयोग गरेको, ५५ वटा व्यवसायले भाडामा लिएको गरि जम्मा ७० वटा संस्थागत तथा व्यापारिक प्रयोजनकालागि र २२ वटा घरमा मानिसहरु भाडामा बसेको अनुमान र मासिक औषत भाडा क्रमशः रु.३५०० र रु.१००० लगाएको अवस्थामा गाउँसभाबाट स्वीकृत दर अनुसार अनुमान गरिएको ।

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	बहालमा गएका कुल संख्या	औसत मासिक वहाल दर	कुल वार्षिक वहाल रकम	बहाल कर दर %	कुल सम्भाव्य आय
१	**व्यवसायिक प्रयोजनका भवन/सटरहरु**	७०	३५००	२,९४०,०००	१०	२९४,०००
१।१	व्यवसायिक भवन	(	(	(	१०	०
१।२	व्यवसायिक सटर/पसल	७०	३,५००	२,९४०,०००	१०	२९४,०००
२	**औद्योगिक प्रयोजनका भवनहरु**	(	(	(	१०	०
३	**आवासीय भवन/घरहरु**	२२	१,०००	२६४,०००	१०	२६,४००
३.१	*पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)*	२२	१,०००	२६४,०००	१०	२६,४००
जम्मा		९२		३,२०४,०००	१०	३२०,४००
	भाडामा नदिएका घर संख्या	५,२१९				

(घ) व्यवसाय कर

गाउँपालिकामा रहेका कुल व्यवसाय संख्या ५३९ मानेर त्यसको पुँजीगत लगानी र वार्षिक कारोवारको आधारमा निम्न अनुसारको दर प्रस्तावित गरि अनुमान गरिएको । त्यसैगरि दर्ता तथा नविकरण दस्तुर रु १०० का दरले वार्षिक ५३,९०० अनुमान गरिएको छ

क्र.सं.	पुँजीगत लगानीरकमको सीमा	वार्षिक कारोबार रकमको सीमा	व्यवसाय करको वार्षिक रकम	व्यवसायहरुको अनुमानित संख्या	औषत करको दर	सम्भाव्य रकम रु.
१	रु. १० हजारसम्मको पुँजीगत लगानी	रु. ५० हजारसम्मको वार्षिक कारोबार	रु.५००/–	९०	५००	४५,०००
२	रु. १० हजारभन्दा बढी रु. २० हजारसम्मको पुँजीगत लगानी	रु. ५० हजारभन्दा बढी रु. १ लाखसम्मकोवार्षिक कारोबार	रु.७५०/–	३०	७५०	२२,५००
३	रु. २० हजारभन्दा बढी रु. ४० हजारसम्मको पुँजीगत लगानी	रु. १ लाखभन्दा बढी रु. २ लाखसम्मको वार्षिक कारोबार	रु.1000/–	१५०	१,०००	१५०,०००
४	रु. ४० हजारभन्दा बढी रु. ८० हजारसम्मको पुँजीगत लगानी	रु. २ लाखभन्दा बढी रु. ४ लाखसम्मकोवार्षिक कारोबार	रु.2000/–	१०५	२,०००	२१०,०००
५	रु.८० हजारभन्दा बढी रु.१ लाखसम्मको पुँजीगत लगानी	रु.४ लाखभन्दा बढी रु.५ लाखसम्मकोवार्षिक कारोबार	रु.3000/–	८०	३,०००	२४०,०००
६	रु.१ लाखभन्दा माथि रु.५ लाखसम्मको पुँजीगत लगानी	रु.५ लाखभन्दा बढी रु. २५ लाखसम्मकोवार्षिक कारोबार	वार्षिक कारोबारको कुल रकममध्ये पहिलो रु. ५ लाखमा व्यवसाय कर रु. 3000/– कायम गरी त्यसपछिको २० लाखमा प्रति रु. १ लाखमा रु. १००/– का दरले कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने	५०	४,०००	२००,०००
७	रु.५ लाखभन्दा माथि रु.१० लाखसम्मको पुँजीगत लगानी	रु.२५ लाखभन्दा बढी रु.५०लाखसम्मको वार्षिक कारोबार	माथि उल्लेख भएपछिको २५ लाखमा प्रति रु. १ लाखमा रु. १२५/– का दरले कारोबारको आधारमा थप गरी व्यवसाय कर लगाउने	१२	५,५००	६६,०००
८	रु.१० लाखभन्दा माथि रु.२० लाखसम्मको पुँजीगत लगानी	रु. ५० लाखभन्दा बढी रु.१ करोडसम्मको वार्षिक कारोबार	माथि उल्लेख भएपछिको ५० लाखमा प्रति रु. १ लाखमा रु. १५०/– का दरले कारोबारको आधारमा थप गरी व्यवसाय कर लगाउने ।	१०	१०,०००	१००,०००
९	रु.२० लाखभन्दा बढीको पुँजीगत लगानी	रु.१ करोडभन्दा बढीको वार्षिक कारोबार	माथि उल्लेख भएपछिको जतिसुकै भए पनि प्रति रु. १ लाखमा रु. १७५/– का दरले कारोबारको आधारमा थप गरी व्यवसाय कर लगाउने ।	१२	१५,०००	१८०,०००
	जम्मा			**५३९**		**१,२१३,५००**

नोटः यो व्यवसाय करको जम्मा अनुमानित कर रकम तालिका ३.१०: व्यवसाय करमा प्रस्तावित छुटको प्रतिशत समेत हिसाव गरि त्यो छुट वापतको रकम कट्टागरि आएको कुल रकम हो ।

(ङ) विज्ञापन कर

गाउंसभाबाट स्वीकृत दर व्यवसाय कर अन्तर्गत र विज्ञापन कर गरी दुई शीर्षकमा रहेकोमा व्यवसाय कर अन्तर्गतको दर वमोजिम परिमाण अनुमान गरिएको ।

क.सं.	विवरण	परिमाण (संख्या /बर्गफिट)	दर	सम्भाव्य रकम रु.
1	फ्लेक्स बोर्डवाट तगार गरिएको विज्ञापन प्रचार सामग्रीको प्रतिबर्ष प्रति बर्ग फुट	25	200 (वार्षिक)	5,000
2	डिजिटल बोर्ड, ग्लोसाईन बोर्ड, स्टिकरवाट गरिने विज्ञापन प्रचार सामग्रीको प्रतिबर्ष प्रति बर्ग फुट	25	300 (वार्षिक)	7,500
3	नियोन साईन र यस्तै विज्ञापन प्रचार सामग्रीको प्रतिबर्ष प्रति बर्ग फुट	25	200 (वार्षिक)	5,000
4	सवारीसाधनमा स्थायी रुपमा लेखिएको वा छापिएको प्रचार सामग्रीका लागि प्रति वर्ष	40	100 (वार्षिक)	4,000
5	सवारीसाधनको दायांवायां पट्टी अधिकतम २० वर्ग फुट सम्मको अस्थाई प्रकृतीको बोर्ड राखी गरिने विज्ञापनका लागि प्रति महिना रु ५०	10	600 (वार्षिक)	6,000
6	खेलमैदान, मेला, जात्रा, पर्व, र अन्य यस्तै प्रकृतिका अनुमति लियर गरिने कार्यक्रममा गरिने विज्ञापन वापत सम्वन्धित आयोजकवाट प्रतिदिन	45	300 (प्रतिदिन)	13,500
7	अन्य विज्ञापनका हकमा प्रतिवर्ष प्रति वर्गफुट	45	200 (वार्षिक)	9,000
	जम्मा			**50,000**

(च) पार्किङ शुल्क

आर्थिक ऐनमा तोकिएको दर र गाउंपालीकाको परिमाण अनुमान गरी कुल प्राप्त हुनसक्ने अनुमान गरिएको ।

क.सं	**विवरण**	**परिमाण (संख्या)**	**दर**	**सम्भाव्य रकम रु.**	**कैफियत**
१	दुई पांग्रे सवारी साधाकालागि पहिलो १ घण्टा सम्म	२४००	१०	२४०००	हरेक शाीवार ५० सवारी साधनका दरले सरदर मासीक २०० सवारी साधनको रुं १०का दरले मासीक २००० ले वार्षिक रु २४०००
२	दुई पांग्रे सवारी साधनकालागि प्रतिपटक	४८०	२०	९६००	हरेक शनिवार १० सवारी साधनका दरले सरदर मासीक ४० सवारी साधनको रुं २०का दरले मासीक ८०० ले वार्षिक रु ९,६००
३	चार पांग्रे सवारी साधनका लागि पहिलो १ घण्टा सम्म	४८०	२०	९६००	हरेक शनिवार १० सवारी साधनका दरले सरदर मासीक ४० सवारी साधनको रुं २०का दरले मासीक ८०० ले वार्षिक रु ९,६००
४	चार पांग्रे सवारी साधनका लागि प्रति पटक	२४०	५०	१२०००	हरेक शनिवार ५ सवारी साधनका दरले सरदर मासीक २० सवारी साधनको रुं ५० का दरले मासीक १००० ले वार्षिक रु १२,०००
	जम्मा			**५५,२००**	

(छ) अन्य विक्रीबाट प्राप्त (प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तु)

प्राकृतिक तथा खानीजन्य वस्तु सम्बन्धी दंगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक २०७८ मा दर तोकिएको अनुसार प्राप्त प्राप्त हुने अनुमान ।

क.सं.	**विवरण**	**इकाई**	**परिमाण**	**दर**	**सम्भावित आय (रु.)**
१	गिट्टी ढुंगा, वालुवा	क्यू. फिट	१०,००,०००	२	२०,००,०००
	जम्मा				**२०,००,०००**

नोट : ६ चक्के टिप्पर ल.२६, चौ ९.८५, उ. ९.५ फिट हुने भएकोले २४३२.९५ घनफिट वा ६८.९० घन मिटर हुन्छ। (१ घमि वरावर ३५.३१ घफि)

(ज) नक्सा पास दस्तुर

गाउंसभाबाट स्वीकृत नक्सा पास दरहरु वमोजिम देहायका औषत वर्ग फिटका संख्या निर्माण हुने अनुमानका आधारमा कुल प्राप्त हुनसक्ने आय अनुमान गरिएको ।

क्र.सं.	विवरण	प्रति वर्ग फिट दर रु.	औसत प्रतिघर वर्ग फिट	संभावित निर्माण संरचनाको इकाई (वटा)	सम्भाव्य आय (रु.)
१	**नयां निर्माण हुने भवन**			**२७७**	**१,१००,०००**
१।१	नयां निर्माण हुने आवशिय	४	१२००	१००	४,८०,०००
१।२	नयां निर्माण हुने व्यापारिक	५	१०००	७०	३,५०,०००
१।३	नयां निर्माण हुने पक्कि ईटाको गारो र टिनको छानो	३	८००	५०	१,२०,०००
१।४	नयां निर्माण हुने टिन तथा टायलको छानो	२	६००	५०	६०,०००
१।५	नयां निर्माण हुने व्यावसायीक प्रयोजनको ट्रष्ट र टिनको छानो	३	१२००	२५	९०,०००
	निर्माण भइसकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण			**५७२**	**१,००,८६,०००**
२।१	निर्माण भइसकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण आवाशिय	१५	१२००	५०२	९,०३६,०००
२।२	निर्माण भइसकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण व्यापारिक	१५	१०००	७०	१,०५०,०००
	जम्मा			**८६७**	**१,११,८६,०००**

(ञ) सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

गाउंसभाबाट स्वीकृत दरहरु फरक फरक र निःशुल्क पनि रहेको सन्दर्भमा औषत दर र परिमाण अनुमान गरी यस शीर्षक अन्तर्गत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजश्व अनुमान गरिएको ।

क्र.सं.	**विवरण**	**अनुमानित परिमाण (वार्षिक)**	**औसत दर (रु.)**	**सम्भाव्य आय (रु.)**	**कैफियत**
१	विविध सिफारिस दस्तुर	३२००	३५०	११,२२,०००	दैनिक सरदर १२ सिफारिसले मासिक (२२ कार्यालय दिन)
२	घरजग्गा मूल्यांकन, चारकिल्ला प्रमाणित तथा घरजग्गा सम्बन्धि अन्य सिफारिस	२०००	७५०	१५,००,०००	दैनिक सरदर ८ सिफारिसले मासिक (२२ कार्यालय दिन)
	जम्मा	५,२००		२६,२२,०००	

(ट) कवाडी तथा अखेटोपहार निकासी कर

गाउँ सभाबाट स्वीकृत दरहरु फरक फरक रहेको सन्दर्भमा औषत दर र परिमाण अनुमान गरी यस शीर्षक अन्तर्गत प्राप्त हुन सक्ने कुल राजश्व अनुमान गरिएको

क्र.सं.	**विवरण**	**अनुमानित परिमाण केजी (बार्षिक)**	**औषत दर (रु.)**	**सम्भाव्य आय (रु.)**	**कैफियत**
१	कवाडी तथा अखेटोपहार निकासी कर	१२००००	३	३, ६०,०००	मासिक १ ट्रक अर्थात १० टन अर्थात १० हजार के.जी. का दरले बार्षिक १ लाख २० हजार के.जी.

(ठ) विविध सेवा शुल्क

क्र.सं.	विवरण	परिमाण	औषत दर (रु.)	सम्भाव्य आय (रु.)
१	पर्यटन शुल्क	१२००	५०	६००००
	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क	५००	३००	१५००००
	जम्मा			२,१०,०००

(ड) सामुदायिक वनबाट प्राप्त रकम

सामुदायिक वनबाट वन पैदावार बिक्री वापत प्राप्त रकमको १० प्रतिशत (दफा ६२ (ख) अनुसार) को रकम गाउँपालिकाको संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको हुँदा देहाय अनुसारको रकम दाखिला हुने देखिन्छ ।

क्र.स.	**समुदायीक वनको नाम**	**ठेगाना**	**क्षेत्रफल (हेक्टर)**	**आम्दानी (रु.) प्रति हेक्टर**	**जम्मा आम्दानी (रु)**	**जम्मा आम्दानीको १० (रु)**
१	रानी जरुवा	वडा नं. ३, रावतगाउं	१७१	६५०	१११,१५०	११,११५
२	धैरहवा	वडा नं. ३, चखोटो	८०	६५०	५२,०००	५,२००
३	विजुलीपुर	वडा नं. ३, विजुलीपुर	५२	६५०	३३,८००	३,३८०
४	रानीवन	वडा नं. ३,	६९७	६५०	४५३,०५०	४५,३०५
५	बैवांग	वडा नं. ३, बैवांग	१८०	६५०	११७,०००	११,७००
६	विजलीपुर मैनहवा	वडा नं. ३, एकली	५६	६५०	३६,४००	३,६४०
७	चिराघाट बबई दोभान	वडा नं. ३, एकली	२८	६५०	१८,२००	१,८२०
८	सरस्वती महिला	वडा नं. ३,	१०४	६५०	६७,६००	६,७६०
९	नाइके डांडा	वडा नं. ३, मिरौली	१०६	६५०	६८,९००	६,८९०
१०	लौवस्ता	वडा नं. ३, पदमपुर	७१	६५०	४६,१५०	४,६१५
११	बबई	वडा नं. ३, पदमपुर	५२	६५०	३३,८००	३,३८०
१२	बार बर्दिया	वडा नं. ३,	२९०	६५०	१८८,५००	१८,८५०
१३	राजाकोट	वडा नं. २, केरावारी	१३३२	६५०	८६५,८००	८६,५८०
१४	तिलकन्या	वडा नं. १,	१४१	६५०	९१,६५०	९,१६५
१५	बबई	वडा नं. १, छरकट्टा	१२८	६५०	८३,२००	८,३२०
१६	पाथीभरे	वडा नं. २, सिम्तारा	२९७	६५०	१९३,०५०	१९,३०५
१७	बेलतडी	वडा नं. १,	८३१	६५०	५४०,१५०	५४,०१५
१८	कनरिया	वडा नं. १, बांकिबेटारपुर	६१६	६५०	४००,४००	४०,०४०
१९	जनकल्याण	वडा नं. १, बांकिबेटारपुर	८४	६५०	५४,६००	५,४६०
२०	महालक्ष्मी	वडा नं. १, बांकि	१४८	६५०	९६,२००	९,६२०
२१	झुलुंगे	वडा नं. १, गोलटाकुरी	४२	६५०	२७,३००	२,७३०
२२	सरजु	वडा नं. १, रामुपर	७२	६५०	४६,८००	४,६८०
	जम्मा		५,५७८	१४,३००	३,६२५,७००	३,६२,,५७०

वन ऐन २०७६ को दफा २२ ले उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना वमोजिम आर्जन गरेको बार्षिक आयबाट माथिको रकम कटाई बाँकी रकममा कम्तिमा २५ प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण, र व्यवस्थापन कार्यमा खर्चगरी बाँकी रहेको रकमको कम्तिमा ५० प्रतिशत रकम सम्वन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तीकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

(ण) न्यायिक दण्ड, जरिवाना, जफत, अन्य क्षेत्रको आय

यी शीर्षकहरु यकिन गरेर राजश्व अनुमान गर्न नसकिने प्रकृतिका शीर्षकहरु हुन् । हाल प्राप्त हुन सक्ने शीर्षकलाई एकमुष्ट रुपमा राजश्व प्राप्त हुन सक्ने अनुमान गरी सम्भावना विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

अनुसूची २: तथ्याङ्क/सूचना संकलनका लागि प्रयोग गरिएको फारम तथा सूची

...............गाउँपालिका/नगरपालिका

वस्तुस्थिति अध्ययनका लागि आधारभूत सूचना संकलन फाराम

आधारभूत सूचनाहरु

क) गाउँ/नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था :

- संक्षिप्त परिचय :
  - नामाकरण
  - घरधुरी तथा जनसंख्या
  - क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
  - भौगोलिक अवस्थिती
  - प्रशिद्ध स्थलहरु
- मुख्य पूर्वाधारको अवस्था
  - सडक, बाटो, पुल
  - बिजुली
  - खानेपानी तथा सिंचाई
  - सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु
  - फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)
- आर्थिक अवस्था
  - उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
  - मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु
  - प्राकृतिक तथा पर्यटकिय सम्पदा

- सामाजिक अवस्था
  - साक्षरता
  - स्वास्थ्य सेवा
  - खानेपानी तथा सरसफाई
  - लैंगिक तथा समावेशीकरण (महिला घरमुली, जमिनमा स्वामित्व, उद्यमी, व्यवसायी, बैंक खाता, संघ संस्थामा सहभागिता, विपन्न, भिन्न क्षमता भएका, जेष्ठ नागरिक आदि)

ख) गाउँ/नगरपालिकाको संगठन तथा राजश्व प्रशासन :

- हालको संगठन संरचना/संगठन तालिका
  - निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
  - कर्मचारीहरुको विवरण

क.सं.	पद	स्वीकृत दरवंदी	पदपुर्ति		
			स्थायी	करार	जम्मा
1					
2					
3					

ग) पालिकामा सञ्चालन भएका परियोजना विशेषका कर्मचारी विवरण

क.सं.	पद	परियोजनाको नाम	सहयोगी संस्था	कार्यरत अवधि	
				देखि	सम्म
1					
2					

घ) संकलन गर्नुपर्ने थप आवश्यक सूचना दस्तावेजहरु

गाउँ/नगरपालिकाको व्यय सम्बन्धी विवरण:

- विगत चार आर्थिक वर्षहरुको यथार्थ व्यय विवरण
  - २०७४/७५ रु.
  - २०७५/७६ रु.
  - २०७६/७७ रु.
  - २०७७/७८ (अनुमान र हालसम्मको प्रगति) रु..

गाउँ/नगरपालिकाको आय (आन्तरिक तथा बाहृय) सम्बन्धी विवरण:

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरुको यथार्थ आय विवरण
  - २०७४/७५ रु.
  - २०७५/७६ रु.
  - २०७६।७७ रु.
  - २०७७/७८ (अनुमान र हालसम्मको प्रगति) रु..
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७७/७८) को संशोधित बजेट विवरण र हालसम्मको यथार्थ
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ/नगर सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- गाउँ/नगर सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजश्वसंग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
- उद्योग व्यवसाय सम्बन्धी नीति, कानून तथा कार्यविधिहरु
- गाउँ/नगरपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- गाउँ/नगरपालिकाकोआवधिक योजना
- राजश्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

राजश्व, लेखा तथा जिन्सी शाखा

१। हाल गाउँ/नगरपालिका क्षेत्र भित्र देहाय बमोजिम करदाताको विवरण के कति रहेको छ ?

करका स्रोतहरु	हालसम्म लगतमा आइसकेका कुल करदाता संख्या			कर तिर्ने कुल करदाता संख्या (आ.व. ०७६।७७ मा)			संभावित करदाता संख्या	आ.व. ०७६।७७ मा प्राप्त आम्दानी रु. हजारमा
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा		
मालपोत वा भूमिकर								
सम्पत्ति कर								
व्यवसाय कर								
घर वहाल कर								
बिटौरी कर								
विज्ञापन कर								
हाटबजार कर								
जडिवुटी, कर								
कवाडी कर								
जीवजन्तु कर								
मनोरञ्जन कर								
टाँगा रिक्सा								
अटो रिक्सा								
इ रिक्सा								

२। सम्पत्तिकर तथा व्यवसाय करको लगतमा आइसकेका करदाताहरुमध्ये कति प्रतिशत करदाताहरुले समयमा कर तिर्छन् ? प्रतिशतमा अनुमान गर्नुहोस् ।

करहरु	प्रतिशतमा
घरजग्गा कर वा सम्पत्ति कर	
मालपोत	
व्यवसाय कर	
बहाल कर	

३। आ.ब. २०७६/७७मा सबै भन्दा बढी कर तिर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र रकम रु.

करहरु	कर तिर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम	रकम रु.
सम्पत्ति कर	१. २.	१. २. ३.
व्यवसाय कर	१. २.	१. २. ३.
वहाल कर	१. २.	१. २. ३.

४। कुन स्रोतको संकलनको तरिका कस्तो छ ?(चालु आर्थिक बर्षको दररेट उल्लेख गर्ने)

करका स्रोतहरु	दर रेट	दर रेट निर्धारणको आधार	संकलनको तरीका	मुख्य समस्याहरु
भूमिकर वा मालपोत				
सम्पत्ति कर				
व्यवसाय कर				
वहाल कर				
विज्ञापन कर				
हाटबजार कर				
मनोरञ्जन कर				
बहाल बिटौरी				
पार्किङ				
सटरभाडा भएमा (वार्षिक, मासिक, चौमासिक)				

नोटः संकलनको तरिका भन्नाले गाउँ/नगरपालिका आफैले वा अमानत वा ठेक्का लगायत कर संकलनका लागि नगरपालिकाले विलिगं वा कुनै नविनत्तम उपाय भएको भए ।

५। करदाताको पहिचान नं के कसरी राखिएको छ ? सोको तथ्याङ्क राख्ने कुनै सफ्टवयर छः? छ भने उल्लेख गर्नुहोस् ।

६। व्यापार व्यवसायको विवरण वा वर्गिकरण

क.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठुला लगानी	कैफियत
1	उद्योग				
2	वित्तीय संस्था (बैक, विकास बैक, विमा आदि)				
3	सहकारी संस्थाहरु				
4	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
5	डिलर तथा थोक विकेता				
6	होटल, रेस्टुरेन्ट				
7	ट्राभल तथा ट्रेकिंग एजेन्सी				
8	मुनाफाको उद्देश्य भएका सार्वजनिक निकायहरु				
9	अन्य व्यवसायहरु				

७ अघिल्लो वर्षको तुलनामा चालु बर्ष व्यापार/व्यवसायको संख्या अरु कति थपिएका होलान् ? दर्ता हुन बाँकीको अनुमानित संख्या कति रहेको छ ?

८। व्यापार/व्यवसायको लगत कट्टी गर्नुपर्ने (पुराना बन्द भइसकेका) व्यवसाय कति होलान् ?

९। नगर क्षेत्र भित्र संस्थागत रुपमा **वहालमा**बसेका संस्थाहरुको संख्याको विवरण

विवरण	संख्या	कैफियत (थप विवरण भए)
संस्थागत शैक्षिक संस्थाहरु		
सामुदायिक शैक्षिक संस्थाहरु		
सरकारी कार्यालय, निकाय		
राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था		
अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था		
बैंक, सहकारी संस्था तथा अन्य वित्तीय संस्था		
नीजि अस्पताल, क्लिनिक वा स्वास्थ्य केन्द्र		
सामुदायिक संस्था		
परामर्शदाता (कानून लेखापढी, इन्जिनियरिङ आदि)		
अन्य कुनै भए खुलाउने.................		
घर वहालमा लिई वसेका व्यक्ति/परिवार		

१०। गाउँ/नगरपालिकासँग आफ्नै पसल कवल (सटर) हरु भए सो को विवरण

वडा नं र स्थान	सटर सख्या	आम्दानी रु हजारमा			
		२०७४/७५	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८ अनुमान

११। गाउँ/नगरपालिकाको स्वमित्वमा रहेका भवन

क.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)
१.				
२				
३				

१२। विज्ञापन कर के के मा र के आधारमा लगाएको छ ? जस्तै : होर्डिङ वोर्ड, ग्लोबोर्ड, नियोसाइन आदि ।

१३। हाल गाउँ/नगरपालिकाले पूर्वाधारका क्षेत्रमा लगाउदै आएको सेवा शुल्कका क्षेत्रहरु कुन कुन रहेका छन्? (दफा ६२ को (२)) ढुंगा, गिटी, वालुवा, माटो, जराजुरीबाट प्राप्त हुने आय

सेवा शुल्क	आ.व. ०७५।७६ मा उठेको रकम रु हजारमा	आ.व. ०७६।७७ मा उठेको रकम रु हजारमा	संकलन तरिका	समस्याहरु
	विगतमा पूर्वाधार क्षेत्रमा लगाउँदै आएको सेवा शुल्कका क्षेत्रहरु			
क)				
ख)				
	चालु आ.व. मा प्रस्ताव गरिएका थप नयाँ सेवा शुल्कका क्षेत्रहरु			
क)				
ख)				

१४। पर्यटन पूर्वाधारहरु (केवुलकार, ट्रेकिङ, कायाकिङ, क्यानोनिङ, वञ्जिजम्पिङ, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ, र्याफ्टिङ जस्ता मनोरञ्जन तथा सहासिक खेलहरु) सम्बन्धी सेवा शुल्क असुली रकम ?

२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८ अनुमान

१५। उद्यान, पार्क, चिडियाखाना, ऐतिहासिक, पुरातात्विक सम्पदाहरु प्रवेश वापत शुल्क असुली रकम?

२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८ अनुमान

१६। ढुंगा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुंगा आदि प्राकृतिक वस्तुको बिक्री तथा निकासी शुल्क दस्तुर (दफा ६२ क र ११ (२) (घ) (६) वमोजिम) बाट संकलित रकम ?

२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८ अनुमान

१७। सामुदायिक वनको स्वीकृत कार्ययोजना अनुसारको (दफा ६२ ख) वमोजिमको आय ।

२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८ अनुमान

१८। पार्किङ शुल्क बसपार्कमा मात्र लगाइएको छ वा अन्यत्र पार्किङ लट वा अस्थायी पार्किङ क्षेत्र तोकी संकलन गरिन्छ ? विस्तृतमा उल्लेख गर्नुहोस् । (दर, कुल उठेको रकम, पार्किङ क्षेत्र संख्या समेत)

१९। फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क उठाउने व्यवस्था कसरी गरिएको छ ?***(प्रशासनिक तथा प्राविधिक शाखाका लागि समेत प्रश्न नं २८ मा पनि समावेश गरिएको)***

२०। बहाल विटौरी लागेका स्थानको नाम र वडाहरुको विवरण

स्थान	घर टहरा संख्या	वडा नं	कैफियत

२१। वहाल विटौरी नलागेका तर सार्वजनिक, ऐलानी, पर्ती जग्गामा घर टहरा वनाई व्यवसाय गरेका व्यवसाय संख्या र व्यवसायको किसिम समेत कैफियतमा खुलाउने ।

स्थान	घर टहरा संख्या	वडा नं	कैफियत

स्थान	घर टहरा संख्या	वडा नं	कैफियत

२२। आन्तरिक स्रोत बढाउन विगत वर्षहरुमा विज्ञहरुद्धारा प्रक्षेपण गर्ने अभ्यास गरिएको थियो थिएन ? थियो भने मुख्य मुख्य सुझावहरु के के थिए ?

२३। गाउँ/नगरपालिकाले कर सचेतना कार्यक्रम के कसरी सञ्चालनमा ल्याएको छ ? यसलाई लैङ्गिकमैत्री बनाउन के कस्तो उपाय अपनाएका छन?

२४। राजश्व परिचालनको सन्दर्भमा उद्योग वाणिज्य संघ, पेशागत व्यवसायी, यातायात व्यवसायी तथा निर्माण व्यवसायी संघ आदि सँगको समन्वय के कस्तो छ ?

२५। सम्पत्ति कर मूल्याङ्कन के कसरी गर्ने गरिएको छ ?

२६। राजश्व संकलन र अभिलेखन कम्प्युटर सफ्टवेयरको प्रयोग गर्ने गरेको छ ?

२७। यदि भएमा, कम्प्युटर सफ्टवेयर कहाँवाट खरिद भएको हो ? मर्मत सम्भारको के कस्तो प्रबन्ध छ ?

२८। सम्पत्ति, व्यवसाय, लेखा र रसीद काट्ने सफ्टवेयरको अतिरिक्त अन्य कुनै सफ्टवेयर खरिद भै (वा निशुल्क रुपमा उपलब्ध समेत) उपयोगमा छन् ? नाम उल्लेख गर्ने ।

२९। राजश्व शाखामा कुन कुन पदमा कति जना कर्मचारीहरु कार्यरत हुनुहुन्छ ?

सि.नं	नाम	लिङ्ग		पद	शैक्षिक योग्यता	राजश्व सम्वन्धी अनुभव वर्ष
		महिला	पुरुष			

३०। राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुलाई प्रभावकारी राजश्व संकलनका लागि के के कार्यहरु गरेका छन? जस्तैः कर्मचारीहरुलाई प्रोत्साहन, सवारी साधन, कार्यकक्षको राम्रो व्यवस्था (Gender and Disable friendly layout), कार्यालय सामाग्रीः कम्पुटर र प्रिन्टर, फर्निचर, कर तिर्न आउने व्यक्तिहरुको लागि कुर्सिको सुविधा आदि ।

विवरण	संख्या	कैफियत (थप विवरणका लागि)
(क) सवारी साधन		
(ख) कम्प्यूटर		
(ग) प्रिण्टर		
(घ) सफ्टवेयर		
(ङ) कार्य कक्षको प्रयाप्तता भए वा नभएको		
(च) कर्मचारीहरुलाई प्रोहत्सानको व्यवस्था भएको वा नभएको		

३१। राजश्व, आर्थिक प्रशासन र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत वीचको राजश्व संकलन सम्बन्धी सञ्चार पद्धति कस्तो छ ?

३२। राजश्व संकलन रसिद नियन्त्रणको प्रणाली कस्तो रहेको छ ?

३३। विगत ३ वर्षको नगरपालिकाको कुल आम्दानी र खर्चको यथार्थ अवस्था के कस्तो रहेको छ ?

आर्थिक वर्ष	*कुल आय (रु हजारमा)*			*कुल खर्च (रु हजारमा)*		
	आन्तरिक	बाह्य	जम्मा	चालु खर्च	पुँजीगत खर्च	जम्मा
०७४।७५						
०७५।७६						
०७६।७७						
०७७।७८ अनुमानित						

३४। लागत सहभागितावाट कुन आर्थिक वर्षमा कति रकम प्राप्त भएको थियो ? (सार्वजनिक निजी साझेदारी)

२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८ अनुमान

३५। व्यवसायिक सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत कुन आर्थिक वर्षमा कति रकम प्राप्त भएको थियो?

२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८ अनुमान

३६। जनसहभागिताबाट कुन आर्थिक वर्षमा कति रकम प्राप्त भएको थियो ?

२०७४/०७५	२०७५/०७६	२०७६/०७७	२०७७/०७८ अनुमान

३७ गाउँ/नगरपालिकाको स्वमित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क.सं.	जग्गा रहेका स्थान	कि.न.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदीभएमा)
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

३८। गाउँ/नगरपालिकाले निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थानवा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
	स्थानीय खानेपानी				
	अतिथि गृह				
	धर्मशाला				
	पुस्तकालय				
	सभागृह				
	ढल निकास				
	सार्वजनीक शौचालय				
	पार्क				
	पौडी पोखरी				
	पर्यटकीय स्थल				
	हाट बजार				
	पशु बधशाला				
	बसपार्क				
	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
	मूल्यांकन सेवा शुल्क				
	नक्सापास				
	सिफारिश तथा प्रमाणीकरण दस्तुरको जम्मा (तलको तालिका वमोजिम)				
	अन्य				
जम्मा					

३९। सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

क.सं.	सिफारिस तथा प्रमाणीकरण दस्तुरको किसिम	दर	इकाई र परिमाण	हालको अवस्था (आय)	विशेष वर्ग छुट दिने नीति छ छैन

1.					
2.					
3.					

४०। वेरुजु बक्यौता र राजश्व वक्यौताको असुलीको प्रक्रिया र रणनीति के लिइएको छ ? हाल सम्म असुल भएको वेरुजु र बक्यौता रकम कति छ विगत तीन आ.व.को ?

आ.व.	जम्मा वेरुजु	असुली	जम्मा वक्यौता	असुली
२०७४/०७५				
२०७५/०७६				
२०७६/०७७				
२०७७/०७८ हालसम्म				

४१।

प्रशासन तथा योजना शाखा

४२। वडा अन्तर्गतका शहरी वा बजारमा रहेका करदाता तथा व्यवसाय सम्बन्धी विवरण के कस्तो छ ?

क) मुख्य बजारको नाम	वडा नं.	करदाता संख्या					
		सम्पत्ति कर			व्यवसाय कर		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा

ख) मध्यमस्तर बजारको नाम	वडा नं.	करदाता संख्या					
		सम्पत्ति कर			व्यवसाय कर		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा

ग) ग्रामीण बजार क्षेत्र	वडा नं.	करदाता संख्या					
		सम्पत्ति कर			व्यवसाय कर		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा

४३। फोहरमैला व्यवस्थापन कसरी गर्ने गरिएको छ ? गाउँ/नगरपालिका आफै नीजि क्षेत्रको सहभागिता वा अन्य ।

४४। फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्कले नगरपालिका/ गाउँपालिकाको कति वटा वडालाई समेटेको छ ?(*राजश्व तथा लेखा शाखाका लागि समेत प्रश्न नं. ..... मा पनि समावेश गरिएको)*

४५। सामान्यता एक वर्षमा औषतमा कतिवटा नयाँ घरनक्सा पास हुने गरेकोछ ? घरनक्सा पास दस्तुर दर कति रहेको छ ? घरनक्सा दस्तुर कति असुल गरेकोछ ?

- घर नक्सा पास संख्या
- घर नक्सा पास दर
- घर नक्सा दस्तुर वापत प्राप्त जम्मा रकम रु
- पास गर्ने नगरेको

४६। खानेपानी तथा ढलको सुविधा कति घरघुरीमा पुगेको छ ? महशुल संकलन पद्धति कस्तो र वार्षिक रकम कति रहेको छ ?

४७। सार्वजनिक निजी साझेदारीमा गरिएका लागतसहभागिताको लगानीका क्षेत्र के कस्ता छन् ?

४८। गाउँ/नगरपालिका भित्र टोल विकास संस्था कति संख्यामा छन् ? के कस्ता काममा सहभागिता गर्ने गर्छन् ?

अध्यक्ष, उपाध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट

४९। गाउसभाले गाउँपालिकाको वित्तीय व्यवस्थापन र उद्योग व्यवसायका पक्षमा कुन कुन विधेयक प्रस्ताव वा ऐन, नियमावली, निर्देशिकाहरु पारित गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छन ?

विधेयक वा कानूनको नाम	विचाराधिन / प्रस्तावित अवस्थामा रहेको	पारित भएको	कैफियत

नोट : विचाराधिन वा पारित भएको कोलममा ☑ लगाउनुहोला ।

५०। गाउँ/नगरपालिकाको राजश्व संकलन क्षेत्रमा विद्यमान समस्याहरु के के रहेका छन् ?

५१। प्रचलित घर भाडाको दर र पालिकामा देखाउने वीच अन्तर छ, छैन ? (हाल बजारको दर र भाडा दर बिच के कस्तो फरक देखिन्छ ?)

(क) बजारको प्रचलित दर औसतमा रु :

(ख) गाउँ/नगरपालिकाले लिने गरेको भाडा दर औसतमा रु :

५२। गाउँ/नगरपालिकाले विज्ञापन करका लागि नीति तथा मापदण्ड तयार गरेको छ, छैन ?

५३। राजश्व उठाउन पाउने अधिकारमध्ये हाल प्रयोग गर्न नसकिएको स्रोतहरु के के छन् ? र तत्काल लागु गर्न सकिने स्रोतहरु कुन कुन हुन् ?

५४। राजश्वका स्रोत संकलन गर्दा क्षेत्राधिकारको विवाद रहेको छ कि ? छ भने कुन कुन क्षेत्रमा रहेको छ ? विवाद समाधानका लागि के कस्तो पहल भएकोछ ?

५५। राजश्व संकलनलाई प्रभावकारी वनाउन के कस्तो उपाय अवलम्वन गरिएको छ (जस्तै कार्यालयमा प्रत्यक्ष, घुम्ति शिविर, विद्युतीय भुक्तानी आदि) र भविष्यमा गर्न सकिने उपायहरु के हुन सक्छन् ?

५६। राजश्व बढाउन **अन्य सरकारी निकाय तथा निजी क्षेत्रसँग** सहकार्य गर्ने गरिएको छ छैन ? यदि भएमा कुन कुन निकायहरु हुन् ?

५७ करदाता (अनुसाशित र बढि कर तिर्ने) सम्मान कार्यक्रम आयोजना गर्ने गरिन्छ ? छ भने कसरी ?

५८। करदाता प्रोत्साहन सम्बन्धी कुनै नीति, कार्यक्रम सञ्चालनमा छन् ? (जस्तै एकमुष्ट बुझाउने, अग्रिम वा समयभित्रै बुझाउने, उद्योग व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि छुट दिने, लैंगिक, विपन्न, समावेशी आदि छुट)

५९। स्थानीय राजश्व परामर्श समितिले कर राजश्व सम्बन्धी सिफारिस गरेका प्रमुख नीतिहरु के कस्ता रहेका छन् ?

६०। राजश्व सङ्कलनमा अन्तर शाखा समन्वयको समस्या रहेको छ वा छैन ? छ भने के कस्ता समस्याहरु रहेका छन् ?

६१। राजश्व परिचालनको सन्दर्भमा उद्योग वाणिज्य संघ, यातायात व्यवसायी, पेशागत व्यवसायी तथा निर्माण व्यवसायी संघ आदि सँगको समन्वय के कस्तो छ ?

६२। गाउँ/नगरपालिकाको आय बृद्धिमा मद्दत पुऱ्याउन के कस्ता आयोजना, उद्योग व्यवसायहरु सञ्चालन तथा प्रस्तावित रहेका छन् ?

आयोजना वा व्यवसायको नाम	बजेट रु हजारमा	सञ्चालन भएको मिति	आयोजना सम्पन्न हुने/भएको मिति	न.पा. को आयवृद्धिमा सहयोग ? (छ/छैन)	आय वृद्धि भएको छ भने वार्षिक के कति रकम ?	कैफियत (विस्तृत विवरणको लागि)
(क)						
(ख)						
(ग)						

४८. निजी तथा संस्थागत लगानीका लागि पालिकाले कुनै प्रोत्साहनको नीति लागू गरिएको छ ?

६३। चालु आर्थिक वर्ष (२०७६/७७) मा अनुदान तथा राजश्व बाँडफाँड के कति प्राप्त हुने अनुमान गरेको छ

अनुदान तथा राजश्व बाँडफाँट	*संघवाट*	*प्रदेशबाट*
(क) समानीकरण अनुदान		
(ख) सशर्त अनुदान -(विषयक्षेत्र)		
(ग) विशेष अनुदान -(परियोजना)		
(घ) सम्पुरक अनुदान -(परियोजना)		
(ङ) राजश्व बाँडफाँट सवै प्रकारका • मूअकर र आन्तरिक अन्तशुल्क • रोयल्टीहरु		
च) प्रदेशबाट वाँडफाँड हुने राजश्व • घरजग्गा रजिष्ट्सेन शुल्क • सवारी साधन कर		
छ) प्रदेशलाई वाँडफाँड गर्नुपर्ने कर • विज्ञापन कर • मनोरञ्जन कर		

६४। हाल गाउँ/नगरपालिकाले विक्री गर्ने वा संभाव्य प्रमुख प्राकृतिक स्रोतहरु के के हुन ?

६५। गाउँ/नगरपालिका सदरमुकामबाट देखि वडा बस्तीसम्म पुगेको सडकहरुको स्थिति

वडा नं	**कालोपत्रे कि.मी**	**ग्राभेल कि.मी**	**धुले कि.मी**	**निर्माणाधिन कि.मी**	**प्रस्तावित**

६६। घरजग्गा मूल्याकंन समिति (रजिष्टेशन र धितो मूल्यांकन सिफारिस प्रयोजनका लागि) गठन भएको छ छैन ? छ भने के कसरी भएको छ ? बैठक कहिले कहिले बस्छ ? बैठक बसी निर्णय भएका मुख्य विषय तथा मापदण्ड समेत उल्लेख गर्नुहोस् ।

६७। स्थानीय राजश्व परामर्श समितिको क्षमता अभिबृद्धि गर्न के कस्ता कार्यक्रम सञ्चालन भए र कुन क्षेत्रमा क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ ?

६८। गाउँ/नगरपालिकामा भूमीको वर्गीकरण गरेको छ, छैन ?

६९। गाउँ/नगरपालिकामा औद्योगिक ग्राम स्थापनाका लागि के के प्रयास भएका छन् ?

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतबाट

७०। वार्षिक राजश्व अनुमान गर्दा कस्तो **प्रक्रिया तथा आधारहरु**अबलम्बन गर्ने गरिएको छ ?

प्रमुख करका स्रोतहरु	**प्रक्रिया**	**आधार**
सम्पत्ति कर		
व्यवसाय कर		

७१। आन्तरिक राजश्व अभिबृद्धिका लागि पुँजीगत लगानी गर्ने गरिएको छ छैन ?

७२। कर सचेतना कार्यक्रमका लागि सार्वजनिक आह्वान टि.भी, रेडियो, एफ.एम, मोबाइल मेसेज जस्ता सञ्चार प्रविधिको उपगोग र करदाता शिक्षा आदि गरिएको छ वा छैन ?

७३। कर शुल्क नतिर्ने व्यक्तिको लागि जरिवाना, हर्जाना वा “सिफारिस रोक्का” वा अन्य दवावमुलक कार्य प्रयोग गरिएको छ छैन ?

७४। राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्न के कस्ता कार्यहरु जस्तैः तालिम, अवलोकन भ्रमण, कार्यमूलक सिकाई, रिफ्रेसर कार्यको व्यवस्था गर्ने गरेको छ, छैन ?

७५। कर र राजश्व तथा आर्थिक प्रशासन शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुले प्राप्त गरेको तालिमको विवरण ।

सि.नं	तालिम लिएका कर्मचारीको नाम	लिङ्ग (म/पु)	तालिमको विषय	तालिम दिने संस्थाको नाम	अवधि *(दिन, हप्ता, महिना, वर्ष)*

७६। कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई क्षमता अभिबृद्धिका लागि क्षमता अभिबृद्धि कार्ययोजना र प्रर्याप्त मात्रामा वार्षिक बजेट छुट्याउने गरेको छ, छैन ?

राजश्व र लेखा शाखाबाट लिनु पर्ने सूचना

विगत तीन बर्षको आयसम्बन्धी विवरण

गाउँपालिका/नगरपालिकाको नाम :

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक *(राजश्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक)*	यथार्थ रु.			बार्षिक औषत बृद्धि दर (%)	२०७६।०७७ को संशोधित अनुमान रु.
		२०७४।७५	०७५।७६	०७६।७७		
१००००	**राजश्व तथा अनुदान**					
११०००	**कर**					
१११००	**आय, मुनाफा तथा पुंजिगत आयमा लाग्ने कर**					
१११३०	**लगानीको आय तथा अन्य आयमा लाग्ने कर**					
१११३१	सम्पत्ति बहाल तथा पट्टा वापतको आयमा लाग्ने कर					
११३००	**सम्पत्ती कर**					
११३१०	**अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर**					
११३१३	एकीकृत सम्पत्ति कर *(सम्पत्ति कर)*					
११३१४	भूमी कर/मालपोत					
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर					
११३२०	**खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर**					
११३२१	घर बहाल कर					
११३२२	बहाल विटौरी कर					
११४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**					
११४१०	**मुल्य अभिवृद्धि कर**					
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर					
११४२०	**अन्तःशुल्क**					
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क					
११४५०	**पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर**					
११४५१	सवारी साधन कर (साना सवारी)					
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर					
११४५६	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर					
११४७०	**मनोरंजन तथा विज्ञापन कर**					
११४७१	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर					
११४७२	बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर					
११४७९	अन्य मनोरंजन कर					

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक (राजश्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक)	यथार्थ रु.			बार्षिक औषत बृद्धि दर (%)	२०७६।०७७ को संशोधित अनुमान रु.
		२०७४।७५	०७५।७६	०७६।७७		
११६००	**अन्य कर**					
११६१०	**व्यवसायले भुक्तानी गर्ने**					
११६११	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने (जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर)					
११६२०	**व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने**					
११६२१	व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने					
११६३०	**कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर**					
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर					
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर					
११६९०	**अन्य कर**					
११६९१	अन्य कर					
१३०००	**अनुदान**					
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**					
१३११०	**द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान**					
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान					
१३१२०	**द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान**					
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान					
१३२००	**बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**					
१३२१०	**बहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**					
१३२११	अन्तराष्ट्रिय अन्तरसरकारी संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान					
१३२१२	अन्तराष्ट्रिय गैह्र सरकारी संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान					
१३२२०	**बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान**					
१३२२१	अन्तराष्ट्रिय अन्तरसरकारी संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान					
१३२२२	अन्तराष्ट्रिय गैह्र सरकारी संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान					
१३२३०	**अन्य वैदेशिक चालु अनुदान**					
१३२३१	अन्य वैदेशिक चालु अनुदान					
१३२४०	**अन्य वैदेशिक पूँजीगत अनुदान**					
१३२४१	अन्य वैदेशिक पूँजीगत अनुदान					
१३३००	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**					
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**					
१३३११	समानिकरण अनुदान					

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक *(राजश्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक)*	यथार्थ रु.			बार्षिक औषत बृद्धि दर (%)	२०७६।०७७ को संशोधित अनुमान रु.
		२०७४।७५	०७५।७६	०७६।७७		
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु					
१३३१३	शसर्त अनुदान पूँजीगत					
१३३१४	विषेश अनुदान चालु					
१३३१५	विषेश अनुदान पूँजीगत					
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु					
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत					
१३३१८	अन्य अनुदान चालु *(सामाजिक सुरक्षा आदि)*					
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत					
१३४००	**अन्य आन्तरिक अनुदान**					
१३४१०	**अन्य आन्तरिक अनुदान**					
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान *(सडक बोर्ड जस्ता निकाय)*					
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान *(लागत सहभागिता)*					
१४०००	**अन्य राजश्व**					
१४१००	**सम्पत्तिबाट प्राप्त आय**					
१४११०	**व्याज**					
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज					
१४११२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त व्याज					
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त व्याज					
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त व्याज					
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त व्याज					
१४१२०	**लाभांश**					
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश					
१४१२२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश					
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश					
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश					
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश					
१४१५०	**भाडा तथा रोयल्टी**					
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय					
१४१५३	बाँडफाँड भई प्राप्त वन रोयल्टी					
१४१५४	बाँडफाँड भई प्राप्त खानी तथा खनिज सम्बन्धी रोयल्टी					
१४१५५	बाँडफाँड भई प्राप्त जलस्रोत सम्बन्धी					

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक *(राजश्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक)*	यथार्थ रु.			बार्षिक औषत बृद्धि दर (%)	२०७६।०७७ को संशोधित अनुमान रु.
		२०७४।७५	०७५।७६	०७६।७७		
	रोयल्टी					
१४१५६	बाँडफाँड भई प्राप्त विद्युत्त सम्बन्धी रोयल्टी					
१४१५७	बाँडफाँड भई प्राप्त दहत्तर बहत्तरको बिक्रीबाट प्राप्त हुने आय					
१४१५८	बाँडफाँड भई प्राप्त पर्वतारोहण वापतको रोयल्टी					
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी					
१४१९०	**अन्य शुल्क**					
१४१९१	पर्यटन शुल्क					
१४१९२	पदयात्रा शुल्क					
१४२००	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**					
१४२१०	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**					
१४२११	कृषी उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम					
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम					
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम (वालुवा, माटो, काठ आदि)					
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क					
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क					
१४२१८	विद्युत्त सेवा शुल्क					
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क (पार्क, एम्वुलेन्स आदि)					
१४२२०	**प्रशासनिक सेवा शुल्क**					
१४२२१	न्यायिक दस्तुर					
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी					
१४२२४	परीक्षा शुल्क					
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी					
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क					
१४२४०	**दस्तुर**					
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क					
१४२४२	नक्सापास दस्तुर					
१४२४३	सिफारिश दस्तुर (प्रमाणित समेत)					
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर					
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर					
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत)					

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक *(राजश्व आधार शीर्षक, मूल शीर्षक, शीर्षक तथा उपशीर्षक)*	यथार्थ रु.			बार्षिक औषत बृद्धि दर (%)	२०७६।०७ ७ को संशोधित अनुमान रु.
		२०७४।७५	०७५।७६	०७६।७७		
१४२५०	**अन्य प्रशासनिक दस्तुर**					
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर					
१४२५४	रेडियो/एफ.एम. संचालन दस्तुर					
१४२६०	**अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क**					
१४२६२	विद्युत्त सम्बन्धी दस्तुर					
१४२६३	जलस्रोत सम्बन्धी अन्य दस्तुर					
१४२६५	अन्य क्षेत्रको आय					
१४३००	**दण्ड, जरिवाना र जफत**					
१४३१०	**दण्ड, जरिवाना र जफत**					
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत					
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत					
१४३१३	धरौटी सदरस्याहा					
१४४००	**अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण**					
१४४१०	**चालु हस्तान्तरण**					
१४४११	चालु हस्तान्तरण					
१४४२०	**पूँजीगत हस्तान्तरण**					
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण					
१४५००	**विविध राजश्व**					
१४५१०	**चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु**					
१४५११	वीमा दावी प्राप्ती					
१४५२०	**अन्य राजश्व**					
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क					
१४५२९	अन्य राजश्व					
१४५३०	**पूँजीगत राजश्व**					
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय					
१४६१०	**व्यवसाय कर**					
१४६११	व्यवसाय कर					
१५०००	**विविध प्राप्ती**					
१५१००	**विविध प्राप्ती**					
१५११०	**विविध प्राप्ती**					
१५१११	बेरुजु					
१५११२	निकासा फिर्ता					
१५११३	अनुदान फिर्ता					
	गत वर्षको मौज्दात					
	जम्मा					

सारांश

क्र. सं.	राजश्व शिर्षक	यथार्थ रु.			बार्षिक औषत बृद्धि दर (%)	०७७।७८ को संशोधित अनुमान रु.
		२०७४।७५	२०७५।७६	२०७६।७७		
१	आन्तरिक आय					
२	संघीय राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय					
३	प्रदेश संग राजश्व बाँडफाँडबाट आय					
४	अनुदान					
५	लागत सहभागिता					
	जम्मा					
	मौज्दात					
	कुल आय बजेट					

संलग्न गर्नुपर्ने थप कागजातहरु :

१) विगत ३ आर्थिक बर्ष र चालु बर्षको बजेट वक्तव्य, आर्थिक ऐन

२) विगत ३ आर्थिक बर्ष र चालु बर्षको स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति र राजश्व परामर्श समितिको निर्णयहरु

३) विगत ३ आर्थिक बर्षको बार्षिक समीक्षा प्रतिवेदनहरु

४) गाउँपालिकाले गरेका राजश्व परिचालन सम्वन्धी नीतिगत निर्णयहरु

अनुसूची ३:आर्थिक ऐन

विधेयक संख्याः
दर्ता मितिः
दर्ता नं.

दंगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक, २०७८

सभाबाट पारित गरेको मिति :-	२०७८/ /

दंगीशरण गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

हेकुली, दाङ

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

दंगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक विधेयक, २०७८

गाउँ सभाबाट स्वीकृत मितिः

राजपत्रमा प्रकाशित मितिः

प्रस्तावना

दंगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को अर्थसम्वन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयनको लागि स्थानीय कर, शुल्क, दस्तुर र जरीवाना संकलन गर्न, छुट दिन तथा अन्य आय संकलनको प्रशासनिक व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा २२६ बमोजिम दंगीशरण गाउँपालिकाको गाउँ सभाले यो ऐन बनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :** (१) यस ऐनको नाम "दंगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८" रहेको छ।

(२) यो ऐन संवत् **दुई हजार अठ्हत्तर साल साउन महिनाको एक** गतेदेखि दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्र लागु हुनेछ।

२. **सम्पत्ति कर :**दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्र अनुसूची (१) बमोजिमको घर र जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई असुल उपर गरिनेछ। घरको मुल्याङ्कन अनुसुची (२) अनुसार र घरको बनोटको आधार ह्रास कट्टी अनुसूची (३) र जग्गाको मुल्याङ्कन अनुसूची ४ अनुसार गरिने छ।

३. **भूमि कर (मालपोत) :** दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सम्पत्ति कर लाग्ने भूमी बाहेकको अन्य जग्गामा अनुसूची (५) बमोजिमको भूमि कर (मालपोत) लगाई असुल उपर गरिनेछ।

४. **घर बहाल कर :** दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, वर्कसप, गोदाम, टहरा, सेड, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पुरै वा आशिंक तवरले बहालमा लगाई हुने आम्दानी र आम्दानी हुने गरी अन्य कुनै सम्पत्ति बहालमा दिएकोमा अनुसूची (६) बमोजिम वहाल कर लगाई असुल उपर गरिनेछ।

५. **व्यवसाय कर :** (१) दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्र दर्ता वा ईजाजत प्राप्त गरी स्थापित उद्योग, व्यापार, व्यवसाय, सेवा र यस्तै प्रकारका कारोवार गर्ने व्यक्ति, संघसस्था वा निकायलाई पूँजीगत लगानी र व्यावसायिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाई असूल उपर गरिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको व्यवसायिक कारोबारको मूल्यांकन गर्दा व्यवसायकको प्रकृति, बार्षिक आर्थिक कारोवार अंक, व्यवसाय रहेको स्थान, र लगानीको परिमाणलाई समेत विश्लेषण गरी अनुसूची (७) बमोजिम व्यवसाय कर लगाइने छ। यसरी व्यावसाय कर अशुल गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्था र सुपरमार्केटको हकमा प्रत्येक कारोवार स्थलमा कारोवारको आधारमा अलग अलग ईकाइ मानी असुल उपर गरिनेछ।

६. **जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर :** दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडिवुटी, बनकस, कवाडीमाल र प्रचलित कानुनले निषेध गरिएको जीवजन्तु वाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जविजन्तुको हाड, सिङ्ग, प्वाँख, छाला जस्ता बस्तुको व्यवसायिक कारोवार गरेवापत अनुसुचि (८) बमोजिमको कर लगाई असूल उपर गरिनेछ।

७. **सवारी साधन कर :** दंगीशरण गाउँपालिका भित्र दर्ता तथा इजाजत प्राप्त गरी सञ्चालन हुने ईरिक्शा, अटोरिक्सा, टाँगा, ठेला आदि सवारी साधनमा अनुसूची (९) बमोजिमको कर लगाई असुल उपर गरिने छ।

८. **विज्ञापन करः** दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा अनुसूची (१०) बमोजिमको कर लागाई असुल उपर गरिने छ।

९. **मनोरञ्जन करः** दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने र शुल्क लिई सञ्चालन गरिने जुनसुकै प्रकारको मनोरञ्जन व्यवसायमा प्रदेश सरकारले तोकेको दरमा मनोरञ्जन कर लगाई असूल उपर गरिनेछ।

१०. **बहाल विटौरी शुल्कः** दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्र आफूले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको बजार वा पसल वा वा सार्बजनिक ऐलानी पर्ती जग्गा वा सडक वा बाटो किनारमा बनेको संरचनामावा विशेष मेला पर्वमा अनुसूची (११) मा भएको व्यवस्था अनुसार बहाल विटौरी शुल्क लगाई असुल उपर गरिनेछ ।

११. **सवारी साधन पार्किङ्ग शुल्कः** दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्र भित्र कुनै सवारी साधनलाई पार्किङ्ग सुविधा उपलब्ध गराए बापत अनुसूची (१२) बमोजिम सवारी साधन पार्किङ्ग शुल्क लगाई असुल उपर गरिने छ । कुनै पनि पार्किङ्ग व्यावसाय सञ्चालन गर्ने व्यक्ति वा संस्थाहरुले दंगीशरण गाउँपालिकाको पुर्व स्वीकृति लिएको हुनुपर्ने छ ।

१२. **सेवा शुल्क, दस्तुरः** दंगीशरण गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका अनुसूची (१३) मा उल्लेखित स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएको सेवामा सेवाग्राहीबाट सोही अनुसूचीमा व्यवस्था भए अनुसार शुल्क लगाई असुल उपर गरिनेछ ।

१३. **घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क** : दंगीशरण गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका घर जग्गा वा अन्य सम्पत्तिहरुको रजिष्ट्रेसन पारित गर्दा लाग्ने रजिष्ट्रेसन शुल्क प्रदेश सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ ।

१४. **पर्यटन शुल्कः** दंगीशरण गाउँपालिकाले तोकेको स्थानमा पर्यटक प्रवेश गर्दा गाउँ कार्यपालिकाले तोकेको दरमा पर्यटन शुल्क लगाई असुल उपर गरिने छ ।

१५. **जरिवाना :**गाउँपालिका क्षेत्रभित्र प्रचलित कानुनको बर्खीलाप हुने गरी कार्य गर्नेलाई अनुसूची (१४) वमोजिम जरिवाना हुनेछ ।

१६. **घर नक्सापस दस्तुर** : दंगीशरण गाउँपालिका भित्र निर्माण हुने घर नक्सा पासको लागि अनुसूचि (१५) बमोजिम दस्तुर लगाई असूल उपर गरिने छ ।

१७. **कर छुटः** यस ऐन बमोजिम कर तिर्ने दायित्व भएका व्यक्ति वा संस्थाहरुलाई कुनै पनि किसिमको कर छुट दिइने छैन । गाउँपालिकालाई तिर्नु बुझाउनु पर्ने कर नतिर्ने व्यक्ति तथा संस्थाको हकमा नागरिकता सिफारिस र व्यक्तिगत घटना दर्ता बाहेक गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने अन्य सेवा सुविधाबाट बञ्चिगर्ने गरी कार्यपालिकाले निर्णय गर्न सक्नेछ ।

१८. **सहकार्यमा राजश्व संकलन गर्न सकिने** : कवाडी कर लगायतका राजश्व संकलन गर्दा जिल्लाका अन्य स्थानीय तहहरुका साथै सेवा प्रदायकहरु सँगको सहकार्य प्रभावकारी हुने देखिएमा गाउँ कार्यपालिकाले निर्णय गरी सहकायर्मा राजश्व संकलन गर्न सकिनेछ ।

१९.**कर तथा शुल्क संकलन सम्वन्धी कार्यविधिः** यो ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार कर तथा शुल्क संकलन सम्बन्धी कार्यविधि गाउँकार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुनेछ ।

अनुसूची-१

सम्पत्ति करको दर

दंगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)२सँग सम्बन्धित (

सि.नं	करयोग्य सम्पत्तिको मूल्य	बार्षिक दर रु.	थप कर	जम्मा कर
१	५ लाख सम्म	१००।-	१००	१००
२	५ लाख देखी माथि १० लाख सम्म	थप रु. २० प्रतिलाख	१००	२००
३	१० लाख देखी माथि २० लाख सम्म	थप रु. २५ प्रतिलाख	२५०	४५०
४	२० लाख देखी माथि ३० लाख सम्म	थप रु. ३० प्रतिलाख	३००	७५०
६	३० लाख देखीमाथि ४०लाख सम्म	थप रु. ४० प्रतिलाख	४००	११५०
७	४० लाख देखी माथि ५० लाख सम्म	थप रु. ५० प्रतिलाख	५००	१६५०
८	५० लाख देखी माथि ६० लाख सम्म	थप रु. ६० प्रतिलाख	६००	२२५०
९	६० लाख देखी माथि ७० लाख सम्म	थप रु. ७० प्रतिलाख	७००	२९५०
१०	७० लाख देखीमाथि ८० लाख सम्म	थप रु. ८० प्रतिलाख	८००	३७५०
११	८० लाख देखीमाथि ९० लाख सम्म	थप रु. ९० प्रतिलाख	९००	४६५०
१२	९०लाख देखीमाथि१ करोड सम्म	थप रु.१०० प्रतिलाख	१०००	५६५०
१३	१ करोड देखी माथि१ करोड ५० लाख सम्म	थप रु.१५० प्रतिलाख	७५००	१३१५०
१४	१ करोड ५० लाख देखी माथि २ करोड सम्म	थप रु. २०० प्रतिलाख	१००००	२३१५०
१५	२ करोड देखी माथि ३ करोड सम्म	थप रु. ३०० प्रतिलाख	३००००	५३१५०
१६	३ करोड देखी माथि ५ करोड सम्म	थप रु. ४०० प्रतिलाख	८००००	१३३१५०
१७	५ करोड माथी जतिसुकै भएपनि	थप रु. ५०० प्रतिलाख		

अनुसूची-२

भवनको वा संरचनाको मुल्याङ्कन दर

दंगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)२सँग सम्बन्धित (

क.स.	भवन वा संरचनाको विवरण	प्रति बर्गफिट मूल्याङ्कन	कैफियत
१	आर.सि.सि फ्रेम स्ट्रक्चर	२०००।-	
२	सिमेन्ट मसलाको जोडाई	९००।-	
३	माटोको जोडाई	४००।-	
५	बारेको खरको छाना र माथि खुल्न नसकेका अन्य सबै	१००।-	

अनुसूची-३

दंगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)२सँग सम्बन्धित (

भवनको ह्रास कट्टी प्रतिशत र ह्रास कट्टी गर्ने अवधि दर

भवनको वनोट र सोमा ह्रास कट्टी गर्ने तरिका समान ह्रास कट्टी पद्धति (Straight Line Method) अनुसार हुनेछ । यसको गणना देहाय बमोजिम गरिनेछ ।

क.स.	भवनको प्रकार / वनोट	वार्षिक ह्रास	ह्रास कट्टी अवधी
१.	आर.सि.सि फ्रेम स्ट्रक्चर	१%	७५ बर्ष
२.	सिमेन्ट मसलाको जोडाई	१.५ %	५० बर्ष
३.	माटोको जोडाइ	३%	२५ बर्ष
४.	बारेको खरको छाना र माथि खुल्न नसकेका अन्य सबै	३%	२५ बर्ष

अनुसूची-४

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)२सँग सम्बन्धित (

सम्पत्ति कर प्रयोजनका लागि जग्गाको मुल्याङ्कन दर

१ नं वडा क्षेत्र भित्रको घरले चर्चेको जग्गाको मूल्यांकन		
क्र.सं.	विवरण	न्यूनतम दर प्रति कठ्ठा
1	बखरिया बुट्केसाल सडक १० मि	२०००००।-
2	स्यानोधारा गनारी , छरकट्टा, प्रहरी चौकी गैडा, झोलुंगे पुल, पुन टोल, रामपुर गाउँको सडक, पदमपुर रहरपुर बैवांगजाने सडक (७ मि)	१०००००।-
3	जुंगे खोलाशिवपुरी, भरैया, भुयाँरथान, छहरेखोला, धनटाकुरा, बुट्केसाल, रहरपुर पुल देखि पश्चिम जाने बाटो, स्कुल चोक पुल देखि रहरपुर जाने बाटो, अन्य भित्रि सडक सबै	७५०००।-
4	फुर्केसल्ली	३००००।-
5	अन्य स्थान	५००००।—
२ नं वडा क्षेत्र भित्रको घरले चर्चेको जग्गाको मूल्यांकन		
6	बंगालपुर बुर्केसालदमारगाउँगोल्टाकुरी सडक १० मि	२०००००।-
7	सरुवाडाँडा, कौवाघारी, बंगलापुर कौवाघारी प्राविकोघारी सडक बंगालपुर सरुवाडाँडा कौवाघारी सिमलकुना सरुवाडाँडा स्यानोधारा मथिल्लो सडक ७ मि, डागीचौर देखि माथिल्लो सडक, बङलापुर रिङरोड, कौवाघारी रिङरोड, अन्य भित्रि सडक सबै	१०००००।-
8	अन्य स्थान	५००००।-
३ नं वडा क्षेत्र भित्रका घरले चर्चेको जग्गाको मूल्यांकन		
9	हेकूलीकूलो देखी हेकूली स्कुलचौक सडक १२ मि	६०००००।-
10	चखौरा देखि दामोदर सडक १० मि	३५००००।-
11	दामोदर सडक	४०००००।
12	हेकूलीचौक चिरागार, चखौरा देखी मायाखोला, नयाँबस्ती बाटो , अन्य भित्रि सडक सबै	20000/-
13	अन्य स्थान	१०००००।-
४ नं वडा क्षेत्र भित्र घरले चर्चेको जग्गाको मूल्यांकन		
14	हेकुलीचौक बैवांगओरालो सम्म	६०००००।-
15	हेकुलीचौक शिवमन्दिर सम्म	६०००००।-
16	दामोदर सडक	४०००००।-
17	बैवांगओरालो देखि बबई,	३०००००।-
18	कृषि सडक	२५००००।-
19	मौली सरीया सतीमन्दिर मौनवा कुरेवा टोल शिवमन्दिर कुकुर खैला बेलझुण्डी कनरीया टोल ठूलो खल्यान सलौरा स्कूलबालूवा टोल ७मि र अन्य भित्रि सडक सबै	२०००००।-
20	अन्य स्थान	१०००००।-

५ नं वडा क्षेत्र भित्रको घरले चर्चेको जग्गाको मूल्यांकन		
क्र.सं.	**विवरण**	**न्यूनतम दर प्रति कठ्ठा**
21	सुर्खेत रोड सडक ३० मी	८०००००।-
22	गाउँपालिकाजाने बाटो १२ मि	६०००००।-
23	नन्द्रागाउँ कृषि सडक, डाडागाउँ कुर्री, पोटली सलौरा मिरौली रावतगाउँ सडकखण्ड, डाँडाचिस सलौरा, लौवस्ताखलुवाचिस सलौरा सडक १० मि	25000।-
24	घडेरी टोलजाने बाटो, कुमलगढी मायाखोलाजाने बाटो, खलुवाचिस देवीगंज सलौरा लगायत बस्ती भित्रकाभित्री बाटाहरु (८ मि), अन्य भित्रि सडक सबै	२०००००।-
25	अन्य स्थान	१००००० ।-
६ नं वडा क्षेत्र भित्र घरले चर्चेको जग्गाको मूल्यांकन		
26	सुर्खेत सडक खण्ड	८०००००।-
27	बागर थपगाउँ	३५००००।-
28	दामोदर सडक	४०००००।-
29	बागर डाडाकुलो नयाँबस्ती राजपुर भित्री सडक परसडुवा ढुकुरे डाँडा बुराडाबर मैरवा भण्डारी टोल गिरी टोल खड्का टोल लेटार पूर्वी टोल मध्य टोल र पश्चिम टोल खड्क पुर टोल थपगाउँ रिंग रोड(७मि), अन्य भित्रि सडक सबै	२५००००।-
30	अन्य स्थान	१००००० ।-
७ नं वडा क्षेत्र भित्र घरले चर्चेको जग्गाको मूल्यांकन		
31	सुर्खेत सडक खण्ड	८०००००।-
32	दामोदर सडक थपगाउँ देखीकोईराल डाँडा १०मि	४०००००।-
33	सुर्खेत रोड देखी बुटुनिया सम्म ९ मि	३५००००।-
34	बुटुनिया बुट्टीपुर, मन्त्री डाँडा बाँकादुबीचौर,बाँका रजपल, श्रीगाउँ रजपल, कोईराल डाँडा बुढा डावर, गोरक्ष टोल पूर्व रजपल सम्मका७ मिटरका सडकखण्डहरु, अन्य भित्रि सडक सबै	२५००००।-
35	अन्य स्थान	१००००० ।-

अनुसूची-५

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)३ (सँग सम्बन्धित

गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका जग्गालाई देहाय अनुसार वर्गीकरण गरिएको छः

जग्गाको बर्ग	जग्गाको विवरण
.s.'	वडा नं. ५, ६ र ७ को तुलसीपुर पुरन्धारा सडकमा पर्ने जग्गा
.v.'	वडा नं.३, ४, ५, ६ र ७ को जुनसुकै भित्रि सडकको जग्गा
.u'.	वडा नं.३, ४, ५, ६ र ७ को जुनसुकै खेतियोग्य जग्गा
.#'.	वडा नं. १ र २ को बखरिया-बुर्केसाल सडकसँग जोडीएको जग्गा
.a.'.	वडा नं. १ र २ को जुनसुकै भित्रि सडकसँग जोडीएको जग्गा
.r..'	वडा नं.१ र २ को जुनसुकै खेतीयोग्य जग्गा

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र देहाय अनुसार भूमिकर लगाइने छ :

क.सं.	जग्गाको क्षेत्रफल	मालपोत दर प्रति कट्ठा
१.	**जग्गाको क्षेत्रफल**	१० कट्ठा सम्म रु.१०।- प्रति कट्ठा
		१० कट्ठा भन्दा बढी १ विगाहा सम्मा रु.१५।- प्रति कट्ठा
		१ विगाहा भन्दा बढी २ विगाहा सम्मा रु.२५।- प्रति कट्ठा
		२ विगाहा भन्दा बढी ३ विगाहा सम्मा रु.३५।- प्रति कट्ठा
		३ विगाहा भन्दा बढी जतिसुकै रु.४५।- प्रति कट्ठा

बक्यौताको हकमा पनि यसै व्यवस्था बमोजिम मालपोत उठाइने छ।

अनुसूची-६

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)४सँग सम्बन्धित (

घर बहाल कर

सि.न.	राजस्व विवरण	दर
1	गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले घर, गोदाम, भवन, पसल, टहरा, ग्यारेज, जग्गा, पोखरी वा अन्य कुनै सम्पत्ति बहालमा दिएकोमा बहाल लागेको मितिका आधारमा बहाल अङ्को दर	१०%

संगठित व्यक्ति वा संस्थाले बहाल बुझाउदा अग्रीम रुपमा स्रोतमा कर कट्टि गरी दाखिला गर्नुपर्नेछ। कर अवधी गणना गर्दा दैनिक,मासिक वा बार्षिक अवधीलाई आधार मानिनेछ। गाउँ कार्यपालिकाले विभिन्न क्षेत्रको न्यूनतम बहाल दर तोक्न सक्नेछ। न्युनतम बहाल दर नतोकीयको अवस्थामा करदाताले स्वयं घोषणा गरेको आधारमा बहाल कर निर्धारण गरिने छ।

अनुसूची-७

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)५सँग सम्बन्धित (

व्यवसाय कर

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालित तथा अबदेखि दर्ता हुने उद्योग व्यवसायको गाउँपालिकामा दर्ता गरी दर्ता दस्तुर रु.१०० लिई लगानी र प्रकारको आधारमा देहाय बमोजिमको बार्षिक व्यवसाय कर लगाइने छ :

सि.न.	व्यावसाय	प्रकार	दर
१	मदिरा पसल	वितरक	३०००।-

सि.न.	व्यावसाय	प्रकार	दर
		थोक	२५००।-
		खुद्रा	२०००।-
२	सिडी,रेडियो,क्यासेट बिक्री पसल	वितरक	१५००
		थोक	१०००
		खुद्रा	५००
३	चुरोट, बिडी सुर्ति जन्य	वितरक	२०००
		थोक	१५००
		खुद्रा	१०००
४	मोबाईल एसेसरीज	वितरक	१५००
		थोक	१०००
		खुद्रा	५००
५	पुस्तक पसल तथा स्टेशनरी	वितरक	१५००
		थोक	१०००
		खुद्रा	५००
६	तयारी लुगा	वितरक	१५००
		थोक	१०००
		खुद्रा	५००
७	हार्डवियर/मेसिनरी/स्यानीटरी/मार्वल पसल	वितरक	३०००
		थोक	२५००
		खुद्रा	२०००
८	बिजुली सामान पसल	वितरक	१५००
		थोक	१०००
		खुद्रा	५००
९	श्रृगार पसल	खुद्रा, थोक	५००
१०	रोडा बालुवा	प्रशोधन तथा बिक्रि	५०००००
११	पेट्रोलिएम पदार्थ	पेट्रोलपम्प	३०००
		पेट्रोल बिक्रि केन्द्र	१०००
		ग्याँस सिलिण्डर डिलर/सव डिलर	५००
		मट्टितेल मात्र	५००
१२	औषधी पसल (मानब उपचार सँग सम्बन्धीत)	थोक	३०००
		खुद्रा डाक्टरको परामर्श सेवा सहितको	१०००
		खुद्रा डाक्टरको परामर्श सेवा नभएको	५००
१३	एग्रो भेट (पशु पंक्षिको औषधी उपचार सँग सम्बन्धीत)	थोक	३०००

सि.न.	व्यावसाय	प्रकार	दर
		खुद्रा पशु चिकित्सकको परामर्श सेवा सहितको	१०००
		खुद्रा पशु चिकित्सकको परामर्श सेवा नभएको	५००
१४	खाद्य पसल/किराना/हल्का पेय पदार्थ	वितरक	३०००
		थोक	१०००
		खुद्रा	५००
१५	कपडा पसल (तयारी पोशाक बाहेक)	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
१६	तरकारी पसल	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
१७	फलफुल	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
१८	डेरी/दुध/दही /बेकरी	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
१९	भाँडा पसल	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
२०	गिफ्ट /खेलौना	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
२१	साईकल मर्मत/ साईकल बिक्री सो रुम	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
२२	मोटरसाईकल मर्मत / बिक्री डिलर	बिक्री डिलर (मर्मत समेत)	३०००
		मर्मत	५००
२३	सुन चाँदी पसल	थोक	१५००
		खुद्रा	५००
२४	माछा/मासु बिक्री पसल (फ्रेस हाउस)	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
२५	छपाई प्रकाशन	अफसेट प्रेस	१०००
		साधारण	५००
२६	मोटर पार्टश	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
२७	प्लाई तथा ग्लास	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
२८	स्टील आल्मुनियम पसल	थोक	१०००

सि.न.	व्यावसाय	प्रकार	दर
		खुद्रा	५००
२९	तयारी फर्निचर पसल	थोक	२०००
		खुद्रा	५००
३०	कपडा सिलाई कटाई/गार्मेन्ट पसल	थोक	१०००
		खुद्रा	५००
३१	स्नुकर तथा पुल हाउस/क्यारेम बोर्ड	व्यवासायिक	१०००
३२	माटाका भाँडा पसल	थोक	५००
		खुद्रा	२००
३३	गल्ला पसल	व्यवसाय	५००
३४	विशेषज्ञ परामर्श तथा अन्य व्यवसायिक सेवा	चिकित्सक	२०००
		कन्सल्टेन्ट सेवा (ईन्जिनीयरिङ्ग)	१०००
		कानुन व्यवसायि ल फर्म	५००
		दन्त चिकित्सक	१०००
		अनुसन्धानकर्ता परामर्शदाता	५००
		पशु चिकित्सक	१०००
		रोजगार सेवा	१०००
३५	ढुवानी तथा ट्रान्सपोर्ट	व्यवसाय	१०००
३६	पेन्टर/साईनबोर्ड लेख्ने आदि	व्यवसाय	५००
३७	जग्गा व्यवसायी	सेवा	२०००
३८	निमार्ण व्यवासायी	व्यावसाय	२०००
३९	अन्य व्यवसाय	जुनसुकै	५००
कृषिमा आधारीत व्यवसाय			
४०	रासायनिक मल बिक्रेता प्रमाणपत्र नविकरण	व्यवसायिक सहकारी	१०००
४१	कखुरापालन /भैंसी पालन/बंगुरपालन /हाँसपालन /माछापालन/माहुरीपालन व्यवसाय वा बहुउद्देश्यीय व्यवसाय आदि	५ लाख सम्मको लगानी भएको	५००
		५ लाख भन्दा माथि २० लाख सम्म लगानी भएको	१०००
		२० लाख देखि माथि ५० लाख सम्मको लगानी भएको	१५००
		५० लाख देखि माथि १ करोड सम्मको लगानी भएको	२०००
		१ करोड भन्दा माथि १० करोड सम्म	५०००
		१० करोड भन्दा माथिका सबै	७०००
४२	वनजन्य उत्पादन सँग सम्बन्धीत	५ लाख सम्मको लगानी भएको	५००

सि.न.	व्यावसाय	प्रकार	दर
	व्यवसाय (गैर काष्ठ जन्य जडिबुटी उत्पादन, काष्ठ जन्य उत्पादन निजी वन आदि)	५ लाख भन्दा माथि २० लाख सम्म लगानी भएको	१०००
		२० लाख देखि ५० लाख सम्मको लगानी भएको	१५००
		५० लाख देखि १ करोड सम्मको लगानी भएको	२०००
		१ करोड भन्दा माथि १० करोड सम्म	५०००
		१० करोड भन्दा माथिका सबै	७०००
उत्पादन मुलक उद्योग			
४३	कुटानी/पेलानी खाद्यान्न/मसला मिल	थोक, खुद्रा	१०००।-
४४	डेरी उद्योग	थोक, खुद्रा	५००।-
४५	ग्रील उद्योग		१०००
४६	जुत्ता उद्योग		५००
४७	साना घरेलु उद्योग(मैन बत्ति, टीकी, अचार तथा अन्य कुटिर)		१००
४८	कपडा तथा गार्मेन्ट उद्योग		१०००
४९	सिरक, डसना लगाएतका बिछ्याउने तथा ओडने सामान सँग सम्बन्धीत		५००
५०	उपभोग्य बस्तु उत्पादन उद्योग	कुकिज/नुडल्स	५००
		दालमोट/पाउरोटी/चाउमिन	२००
		पापड/चिप्स/फिगर	२००
५१	बनजन्य उद्योग	स मिल प्लाई उद्योग	३०००
		काठ चिरानी तथा बिक्रि डिपो	५०००
		नर्शरी (विरुवा उत्पादन)	२००
५२	क्रसर, कंक्रिट/ईटा उद्योग	उद्योग	५०००
५३	साना/मझौला उद्योग	उद्योग	२०००।-
५४	ठूला उद्योग	उद्योग	१००००।-
५५	अन्य उद्योग	उद्योग	५००।-
पर्यटन उद्योग			
५६	होटल तथा रेष्टुरेन्ट व्यावसाय	होटल/लज/गेष्ट हाउस	१०००
		भोजनालय	५००
		चिया नास्ता /मिठाई पसल	५००
		रेष्टुरेन्ट एण्ड वार	२०००
		पार्टी प्यालेस	२०००
सेवा उद्योग			
५७	**सञ्चार**	एफ.एम. प्रशारण	२०००
		केवुल च्यानल प्रशारण	२०००

सि.न.	व्यावसाय	प्रकार	दर
		पत्रपत्रिका प्रकाशन सेवा	१०००
		फाटोकपी/पि.सी.यो./साईवर तथा क्याफे	५००
		कुरियर सेवा	५००
		कलरल्याब	५००
५८	**बित्तीय**	वाणिज्य बैंक प्रति शाखा/केन्द्रीय कार्यालय	५०००
		बिकास बैंक प्रति शाखा/केन्द्रीय कार्यालय	३०००
		फाइनान्स कम्पनी शाखा कार्यालय	२०००
		वित्तीय ऋण सहकारी संस्था	१०००
		मनी ट्रान्सफर	१०००
		विमा कम्पनी	२०००
		लघु वित्त	२०००
५९	**स्वास्थ्य सेवा व्यवसाय**	निजी अस्पताल तथा नर्सिङ्ग होम	२०००
		क्लिनिक तथा ल्याव	५००
		चस्मा पसल	५००
६०	**शिक्षा सेवा व्यवसाय**	निजी क्याम्पस	२०००
		निजी माध्यमिक बिद्यालय	२०००
		निजी आधारभूत विद्यालय	१५००
		निजी छात्राबास	१०००
		निजी मन्टेश्वरी स्कूल	१०००
		टिउसन सेन्टर	१०००
		कम्प्युटर/नृत्यकला/सिकाई	१०००
		तालिम तथा अनुसन्धान केन्द्र	१०००
६१	**मर्मत सम्भार**	टायर-ट्युब मर्मत, रिसोलिङ्ग, हावा भर्ने	५००
		इन्जिन मर्मत	१०००
		डेन्टिङ्ग/पेन्टीङ्ग	५००
		टि.भि.फ्रिज, मोटर, पङ्खा, रेडियो, घडि, जेनेरेटर, कम्प्युटर, मोवाईल, (ईलेक्ट्रोनिक)	५००
		मोटरसाईकल मर्मत	५००
		अन्य सवारी साधन मर्मत (बस,जीप आदि)	१०००
		अन्य बिविध मर्मत	५००
६२	ड्राई क्लिनिङ्ग , व्युटी पार्लर तथा सैलुन	व्यवसाय	५००
६३	फूल/बिरुवा पसल	व्यवसाय	५००

सि.न.	व्यावसाय	प्रकार	दर
६४	**मनोरञ्जन व्यवसाय कर**	जादु सर्कस चटक आदि	२०००
		सिनेमा हल तथा मनोरञ्जन प्रवेश स्थलको प्रवेश शुल्क	१००
६५	अन्य जुनसुकै व्यवसाय	व्यवसाय	५००

अनुसूची-८

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)६सँग सम्बन्धित (

क्र.स.	राजस्व विवरण	दर(रु.)
1	ऊन, खोटो, जडिबुटी, बनकस, कानुनले निषेध गरे बाहेकका मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ्ग, प्वाँख, छाला जस्ता वस्तुको व्यावसायिक कारोवार गरे प्रति के.जी.	१०
2	कागज जन्य कवाडी मालबस्तुका लागि प्रतिकिलो ग्राम	१
३	फलाम जन्य कवाडी मालबस्तुका लागि प्रतिकिलो ग्राम	२
४	स्टीलजन्य कवाडी मालबस्तुका लागि प्रतिकिलो ग्राम	२
५	सिसा वा अन्य कवाडी मालबस्तुका लागि प्रतिकिलो ग्राम	२

जडिवूटी, कवाडी र जीवजन्तू कर संकलन गर्ने कार्यबिधि गाउँ कार्यपालिकाले तोके बमोजिम हुने छ ।

अनुसूची-१०

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)८सँग सम्बन्धित (

विज्ञापन कर

क्र.स.	विवरण	दर (रु)
1	फ्लेक्स वोर्डबाट तयार गरिएको विज्ञापन प्रचार सामाग्रीको प्रतिवर्ष प्रति वर्ग फुट	२००
2	डिजिटल वोर्ड, ग्लोसाइन वोर्ड, स्टिकरवाट गरिने विज्ञापन प्रचार सामाग्रीको प्रतिवर्ष	३००
3	नियोन साईन र यस्तै विज्ञापन प्रचार सामाग्रीको प्रतिवर्ष प्रति वर्ग फुट	२००
4	सवारी साधनमा स्थायी रुपमा लेखिएको वा छापिएको प्रचार सामाग्रीका लागि प्रति वर्ष प्रतिवर्गफुट	१००
5	सवारी साधनको दाँयावायाँ पट्टीको भागमा अधिकतम वीस स्क्वायर फुट सम्मको अस्थायी प्रकृतिको वोर्ड राखि गरिने विज्ञापनका लागि प्रतिदिन	५०
६	खेल मैदान, मेला, जात्रा, पर्व र अन्य यस्तै प्रकृतिका अनुमति लिएर गरिने कार्यक्रममा गरिने विज्ञापन वापत सम्वन्धीत आयोजकवाट प्रतिदिन	३००
7	वेलुन, ज्याकेट, साईकल, मोटरसाईकल प्रयोग गरि गरिने विज्ञापन वा डमी प्रचार प्रति गोटा प्रति दिन	१००
8	विज्ञापन प्रयोजनका लागि ब्राण्ड कलरका हकमा प्रति वर्गफीट प्रतिवर्ष	२००
9	अन्य विज्ञापनका हकमा प्रतिवर्ष प्रतिवर्गफीट	२००

सि नं ५,६, ७ को प्रति दिनको दर लेखिएको बढी भयो।

गाउँपालिका क्षेत्र भित्र गाउँ कार्यपालिका कार्यालय वा सम्बन्धीत वडा कार्यालयको अनुमति लिएर मात्र विज्ञापन सामाग्री राख्न पाउने पाइने छ ।

१.भवनको छत, कौशी वा पुरै झ्याल ढाक्ने गरी विज्ञापन सामाग्री राख्न पाइने छैन ।

२.बाटोको सिमाना देखि १० फिट भित्र र सँधियारको सिमाना देखि ५ फिट भित्र तथा सार्वजनिक निकायमा सार्बजनिक हितसँग सम्बन्धीत बाहेक विज्ञापन सामाग्री राख्न पाइने छैन ।

३.भवन, जमिन, व्यापारिक केन्द्र, पसल, होटल, रेष्टुरेन्ट, विद्यालय, पेट्रोल पम्प लगायत भवनको भित्रि भागमा विज्ञापन प्रयोजनको लागि राखिएको प्रचार सामाग्रीमा विज्ञापन कर छुट हुने छैन ।

४.सुर्तिजन्य, मदिरा तथा नेपाल सरकार र गाउँ कार्यपालिका कार्यालयबाट निषेध गरिएका विज्ञापन वा प्रचार सामाग्री राख्न पाइने छैन ।

अनुसूची-११

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)११सँग सम्बन्धित (

वहाल विरौटी शूल्क

क.स.	विवरЎ
१	गाउँ कार्यपालिकाले तोके बमोजीम बहाल बिटौरी कर उठाइने छ ।

अनुसुची १२

सवारी साधन पाकिङ्ग शुल्क

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)११सँग सम्बन्धित (

क.स.	**विवरण**	**दर**
१	दुई पाँग्रे सवारी साधनका लागि पहिलो एक घण्टा सम्म	१०
२	दुई पाङ्ग्रे सवारी साधनका लागि प्रति पटक	२०
३	चार पाङ्ग्रे सवारी साधनका लागि पहिलो एक घण्टासम्म	३०
४	चार पाङ्ग्रे सवारी साधनका लागि प्रति पटक	५०

दंगीशरЎ गाउँपालिकाले सवारी साधन पाकिङ्ग शुल्क स्थानका आधारमा निर्धारЎ गरी लागु गर्न समेत सक्नेЅ ।

अनुसुची ११

सेवा शुल्क, दस्तुर

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)१२सँग सम्बन्धित (

सि.नं.	विवरण	दररेट
१	विपन्न सिफरिस तथा प्रमाणित	निशुल्क
२	असहाय सिफारिस तथा प्रमाणित	निशुल्क
३	अपाङ्गता सिफारिस	निशुल्क
४	मिलापत्र निवेदन	१००
५	मिलापत्र दस्तुर १० लाख सम्म विगो खुलेको	०।१ प्रतिशत
६	मिलापत्र दस्तुर १० लाख देखि माथीको विगो खुलेकोमा विगोको	०।२ प्रतिशत
७	मिलापत्र दस्तुर विगो नखुलेकोमा	१०००
८	मुद्दा दर्ता दस्तुर	१००
९	नक्कल निवेदन	१००
१०	नागरिकता सिफरिस	१००
११	नागरिकता प्रतिलीपी सिफारिस	२००
१२	विद्युत जडान सिफारिस	५००
१३	नाम ठेगाना ससोधन सिफारिस	२००

सि.नं.	विवरण	दररेट
१४	जनजाति दलित प्रमाणित तथा सिफारिस	२००
१५	अविवाहित प्रमाणित तथा विवाहीत प्रमाणित	२००
१६	मोही लगत कट्टा सिफारिस तथा असवण्डा सिफारिस	१०००
१७	अन्य निवेदन सिफारिस	२००
१८	उद्योग दर्ता सिफारिस १० एच पी भन्दा माथी	८०००
१९	उद्योग दर्ता सिफारिस १० एच पी भन्दा कम	५०००
२०	जडिवुटी निकासी सिफारिस	१०००
२१	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्व शुल्क ३५ दिन पछी	५०
२२	संघसस्था दर्ता तथा नवीकरण	५००
२३	जग्गाधनी पुर्जामा फोटो टाँस सिफारिस	२००
२४	ईट्टा भट्टा सिफारिस	१००००
२५	नाता प्रमाणीत	३००
२६	पशु व्यवसाय फर्म सिफारिस	१०००
२७	फरक फरक नाम थर जन्म मिती एउटै हो भन्ने सिफारिस	५००
२८	व्यवसाय तथा उद्योग ठाँउसारी तथा नामसारी सिफारिस	१०००
२९	विद्यालय खोल्ने सिफारिस र अनुमति	७०००
३०	विद्यालय थप गर्न सिफारिस तथा अनुमति	५०००
३१	विद्यालय ठाँउ सारी गर्न सिफारिस	५०००
३२	आर्थीक अवस्था कमजोर प्रमाणित	निशुल्क
३३	आर्थीक अवस्था वलियो भएको प्रमाणित	२०००
३४	जीवीत अथवा मृत्यु भएको सिफारिस	२००
३५	जन्म मिती प्रमाणीत गराउने	२००
३६	जग्गा प्लटिङ्ग अनुमति	२५०००
३७	मदिरा पसल र रेष्टुरेन्ट दर्ता सिफारिस	१२००
३८	कुखुरा फर्म दर्ता सिफारिस	६००
३९	अन्य व्यवसाय दर्ता सिफारिस	२००
४०	पेट्रोल पम्प सिफारिस	१२०००
४१	घरबाटो सिफारिस क बर्गको जग्गा	१५००
४२	घरबाटो सिफारिस ख बर्गको जग्गा	१०००
४३	घरबाटो सिफारिस ग बर्गको जग्गा	८००
४४	घरबाटो सिफारिस घ बर्गको जग्गा	६००
४५	घरबाटो सिफारिस बर्गको जग्गा	५००
४६	घरबाटो सिफारिस च बर्गको जग्गा	३००
४७	घर जग्गाको मुल्याङ्कन एकलाख सम्म	१००
४८	घर जग्गाको मुल्याङ्कन एक लाख माथी तीनलाख सम्म	६००
४९	घर जग्गाको मुल्याङ्कन पाँच लाख माथी दशलाख सम्म	८००
५०	घर जग्गाको मुल्याङ्कन दश लाख माथी पन्द्रलाख सम्म	१५००
५१	घर जग्गाको मुल्याङ्कन पन्द्र लाख माथी वीसलाख सम्म	२५००
५२	घर जग्गाको मुल्याङ्कन बीस लाख माथी तीसलाख सम्म	३५००

सि.नं.	विवरण	दररेट
५३	घर जग्गाको मुल्याङ्कन तीस लाख माथी पचासलाख सम्म	४५००
५४	घर जग्गाको मुल्याङ्कन पचास लाख माथी एक करोडसम्म	६०००
५५	घर जग्गाको मुल्याङ्कन एक करोडमाथी जतिसुकै सम्म	८०००
५६	घर जग्गाको मुल्याङ्कन अग्रजीमा गर्दा नेपालीमा लाग्ने शुल्क भन्दा दोव्वर लाग्ने छ	
५७	अन्य जुनसुकै सिफारिस	२००
५८	चारकिल्ला प्रमाणित क बर्गको जग्गा	१५००
५९	चारकिल्ला प्रमाणित ख बर्गको जग्गा	१०००
६०	चारकिल्ला प्रमाणित ग बर्गको जग्गा	८००
६१	चारकिल्ला प्रमाणित घ बर्गको जग्गा	६००
६२	चारकिल्ला प्रमाणित बर्गको जग्गा	५००
६३	चारकिल्ला प्रमाणित च बर्गको जग्गा	३००
६४	अग्रेजीमा प्रमाणित गर्दा नेपालीमा लाग्ने शुल्कको दोव्वर लाग्ने छ	
६५	समुह दर्ता तथा नवीकरण सिफारिस	३००
६७	**निवेदन सिफारिस तर्फ**	
६७१.	साधारणसिफारिस	नेपाली अक्षरमा लेख्नुपर्ने २00
६७२.	टिकट वापतनिवेदन/दस्तुर	10
६७३.	आयश्रोत सिफारिसस्वदेशी	500
६७४.	पारिवारिक लगत सिफारिस	200
६७५.	नागरिकता सिफारिस	150
६७६.	नागरिकता प्रतिलिपीसिफारिस	200
६७७.	सर्जमिन सहित सिफारिस	300
६७८.	पेन्सन सिफारिसस्वदेशी	300
६७९.	पेन्सन सिफारिस भारतीय	700
६७१०.	पेन्सन सिफारिस तेस्रोमुलुक	1000
६७११.	पेन्सन नामसारीस्वदेशी	300
६७१२.	पेन्सन नामसारी भारतीय	700
६७१३.	पेन्सन नामसारी तेस्रोमुलुक	1000
६७१४.	कर क्लिरेन्स सिफारिसस्वदेशी प्रयोजन	250
६७१५.	बसाई सराई गरी आउनेलाईसेवा शुल्क वाफत	500
६८	**फाराम बिक्रि**	
६८१.	नक्सा पास फाराम	500
६८२.	पेशा व्यवसायप्रमाणपत्र	100
६८३.	सम्पत्तीकर र श्रेष्ताकायम फाराम	निशुल्क
६८४.	अन्य फाराम	७०
६९	**बकस पत्रसिफारिस (हालैको)**	
६९.१	तीन पुस्ताभित्र	1450
६९.२	तीन पुस्ता बाहिर	1600

सि.नं.	विवरण	दररेट
७०	**बकस पत्रसिफारिस (शेष पछिको)**	
७०१.	तीन पुस्ता भित्र	1600
७०२.	तीन पुस्ता बाहिर	1700
७१	**अन्य सिफारिस**	
७१.१	जग्गा नामसारी सिफारिस	250
७१.२	जग्गाधनी प्रमाणपुर्जामोठ श्रेष्तामा फोटो टाँस/	150
७१.३	जग्गाधनी प्रमाणपुर्जाको प्रतिलिपि सिफारिस	150
७१.४	नाता प्रमाणित अन्यप्रयोजन सर्जमिन सहित	450
७१.५	अस्थायी बसोबाससिफारिस	750
७१.६	स्थायी बसोबास सिफारिसस्वदेशी	500
७१.७	साविकको गाविसलाईहालको दगीशरण गापामा	निशुल्क
७१.८	फरक फरकनाम एउटै भन्ने सिफारिस	250
७१.९	आदिवासी जनजाति दलित प्रमाणित सिफारिस	250
७११.०	नाबालकनाबालिका सिफारिस	250
७११.१	खानेपानीटेलिफोन/विद्युत/नयाँ जडान सिफारिस	150
७११.२	अंगिकृत नागरिकतासिफारिस	1500
७२	**वैदेशिकप्रयोजन तर्फका सिफारिसहरु**	
७२१.	जन्ममिति प्रमाणित	1500
७२२.	विवाहितअविवाहित/प्रमाणित	1500
७२३.	ठेगानाप्रमाणित	1500
७२४.	चारित्रिकप्रमाणित	1500
७२५.	स्थायी बसोबास सिफारिस	1500
७२६.	नाम फरकवैदेशिक प्रयोजन	1500
७२८.	ठेगाना प्रमाणितविदेशी प्रयोजन	1500
७२९.	आयश्रोत सिफारिसविदेशी प्रयोजन	2500
७२१०.	कर क्लिरेन्स सिफारिसविदेशी प्रयोजन	500
७२११.	यि वाहेकका अन्यविदेशी प्रयोजन सिफारिसहरु	700
७३	**नामसारीसिफारिस तर्फ**	
७३१.	खानेपानीटेलिफोन/विद्युत/नामसारी सिफारिस	700
७३.२	घर नक्सा नामसारी	1000
७३.३	घर निर्माण इजाजतनामसारी	300
७३.४	अटोरिक्सा ईरिक्सादर्ता नामसारी	750
७३.५	पेशा व्यवसाय नामसारी	400
७३.४	उद्योग ठाउँसारी	2000
७३.५	उद्योग नामसारी	2500

सि.नं.	विवरण	दररेट
७३.६	आन्तरिक राजश्वकार्यालय वा घरेलु व्यवसाय दर्ता र लगत कट्टा सिफारिस	900
७३.७	मिलापत्र दस्तुरदुवैथरीबाट	500
७३८.	रकम असुली विगोकोप्रति सयकडा	20
७३.९	सम्पत्तीकर नगदीरसिदको प्रतिलिपि दिँदा	110
७४	**मोहि लगतकट्टा सिफारिस**	
७४१.	मोहि लगत कट्टा ५कट्ठासम्म	700
७४२.	मोहि लगत कट्टा ६कट्ठा देखि १० कट्ठासम्म	1000
७४३.	मोहि लगत कट्टा ११कट्ठा देखि १५ कट्ठासम्म	1100
७४४.	मोहि लगत कट्टा १६कट्ठा देखि १ बिगाहासम्म	1500
७४५.	मोहि लगत कट्टा १विघाहा १ कट्ठा देखि ५ बिगाहासम्म	2000
७४६.	मोहि लगत कट्टा ५विघाहा १ कट्ठा देखि १० बिगाहासम्म	2500
७५७.	मोहि लगत कट्टा १०विघाहा १ कट्ठा देखि माथि जतिसुकै भएपनि	4000
७५८.	मोही नामसारी	700
७६	**अपुतालीसिफारिस**	
७६१.	तीनपुस्ता वाहेकअपुताली सिफारिस	7000
७६.२	तीनपुस्ता भित्रअपुताली सिफारिस	5000
७७	**मदिरा डिलरसिफारिस तर्फ**	
७७१.	मदिरा डिलरको इजाजतसिफारिसमा	2500
७७२.	अन्य डिलरको इजाजतसिफारिसमा	2000
७८	**घर कायमसिफारिस**	
७८१.	पक्की घर प्रतिवर्गफिट	2.50
७८२.	पक्की घर सम्पन्नसिफारिस	700
७८३.	कच्ची घर सम्पन्नसिफारिस	300
७८४.	रुख कटान सिफारिस	700
७९	**सार्वजनिकसुविधा उपभोग सेवा शुल्क**	
७९१.	रांगा काटने र मासुबिक्रि गर्नेसँग प्रतिगोटा	50
७९२.	खसी, बोका, बाखी, भेडा काटने र मासु बिक्रि गर्नेसँग प्रतिगोटा	15

सि.नं.	विवरण	दररेट
७९३.	रांगा भैसी व्यापारगर्न ल्याउनेलाई प्रति जिउ	50
८०	**शिक्षासेवा तर्फ सिफारिस शुल्क**	
८११.	निजी क्षेत्रकाक्याम्पस	10000
८१2.	तालिम तथा अनुसन्धानकेन्द्र	3000
८१3.	टाइपिङ कम्प्युटर तथाभाषा प्रशिक्षण संस्था	3000
८१4.	अन्तराष्ट्रियगैरसरकारी संस्था	5000
८२	संघ संस्था दर्तासिफारिस	3000
८३	संघ संस्था नविकरणसिफारिस	
८४१.	५ लाखसम्मको वार्षिककारोबार भएको	500
८४२.	५ लाख भन्दा माथि २०लाखसम्मको कारोबार	1500
८४३.	२० लाख भन्दा माथिकोवार्षिक कारोबार	2000
८५	ताला खुलाउनेमा (घरधनीले व्यहोर्नु पर्ने(	700
८६	व्यवसाय करको लगतकट्टा	200
८७	चारकिल्ला सिफारिसग्रामिण क्षेत्र प्रति कित्ता	500
८८	घरजग्गा मूल्याङ्कन सिफारिस सयकडा	0.10
८९	घर बाटो प्रमाणितग्रामिण क्षेत्र	650
९०	जग्गा नापी, लोकेशनतथा साइटप्लानको सेवा शुल्क	१०००
९१	व्यवसाय फर्म दर्ताशुल्क सबै) फर्म व्यवसाय शुल्क(	२00
९२	नक्साकोकिपरिवर्तन वा छुट सिफारिसमा .नं.	500
९३	घर निर्माण सम्पन्नभएको सिफारिस	700
९४	नक्सापास प्रमाणपत्र नक्कल दिंदा (नक्सा सहित)	500
९५	इजाजत पत्रको नक्कल दिंदा	125
९६	**बाटो कटान तर्फ सेवाशुल्क**	
९६१.	पक्की सडक प्रति वर्गमि.	2200
९६२.	ग्रेभल सडक प्रति वर्गमि.	200
९७	**तरकारीमण्डीमा नआउने व्यापारी जरिवाना**	
९७1.	तरकारी व्यवसायी पहिलोपटक	600
९७२.	तरकारी व्यवसायीदोस्रो पटक	800
९७३.	तरकारी व्यवसायीतेस्रो पटक	1100
९८	**टोल विकास संस्था तर्फ**	

सि.नं.	विवरण	दररेट
९८१.	उद्यमी समूह दर्तागर्दा	700
९८२.	नविकरण	700
९८३.	प्रतिलिपि दिँदा	125
९९	**सरसफाईसेवा शुल्क**	
९९१.	सरसफाई सेवा शुल्कदैनिक सेवा दिने क्षेत्रमा प्रति वर्ग फिट घरमा वार्षिक	0.65
९९२.	सरसफाई सेवा शुल्कहप्ता सेवा दिने क्षेत्रमा प्रति वर्ग फिट घरमा वार्षिक	0.35
९९३.	सरसफाई सेवा शुल्कपाक्षिक सेवा दिने क्षेत्रमा प्रति वर्ग फिट घरमा वार्षिक	0.20
९९४.	सरसफाई सेवा शुल्कपाक्षिक सेवा दिने क्षेत्रमा प्रति वर्ग फिट घरमा वार्षिक	0.10
९९५.	धार्मिक महोत्सव रमेला सञ्चालन गरे वापत सरसफाई सेवा शुल्क प्रतिवेदन	1000
९९६.	**होटल तथा लज (मासिक)**	
९९१.६.	क वर्ग	1000
९९२.६.	ख वर्ग	800
९९३.६.	ग वर्ग	600
९९४.६.	घ वर्ग	400
९९५.६.	ङ वर्ग	300
९९६.६.	चियाकफी पसल/	200
१००	**चिकित्साजन्य फोहर (वार्षिक(**	
१००१.	१५ वेडसम्मको अस्पताल	15000
१००२.	२५ बेडसम्मको अस्पताल	25000
१००३.	५० बेडसम्मको अस्पताल	50000
१००४.	१०० बेडसम्मको अस्पताल	100000
१००५.	१०० बेड भन्दा माथिप्रति बेड थप रु १०००	100000
१००६.	डाक्टर सहितकोल्किनिकपोलिक्लिनिक/	15000
१००७.	डाक्टर रहितको ल्किनिक	12000

सि.नं.	विवरण	दररेट
१००८.	ल्याब	15000
१००९.	औषधी पसल र एग्रोभेटसेन्टर	12000
१००१०.	सर्जिकल व्यवसाय	६०००
१००११.	औषधी थोक विक्रेता	6000
१०१	**तरकारीफलफुल पसल/ (मासिक(**	
१०११.	थोक	1000
१०१२.	फुटकर	500
१०१३.	ढयाब्ली	300
१०२	**फ्रेस हाउसकुखुरा(मासिक) माछा/**	
१०२१.	सटर	500
१०२२.	ढयाब्ली	300
१०२३.	खसी, बंगुर, रांगामासु बिक्रि तर्फ प्रति सटर (मासिक)	500
१०२४.	पाउरोटी, चाउमिनउद्योग (मासिक)	500
१०२५.	सिसा (फ्रेम काटेको)वार्षिक	5000
१०२६.	सडक बत्ती महशुलवार्षिक	180
१०२७.	कपडा, फेन्सी, किराना, ढुवानी सेवा, ग्रिल उद्योग, हार्डवेयर, सैलुन, व्युटीपार्लर, टेलर, सिलाइकटाइ, जुस, डेरी, गार्मेन्ट र अन्य व्यवसाय पसलमा मासिक	150
१०२८.	कुवाको रिङ बनाउनेव्यवसाय मासिक	300
१०३	**वित्तिय संस्था, बैक, संघसंस्था एवं संस्थागत विद्यालय वार्षिक**	
१०३१.	मन्टेश्वरी	4000
१०३२.	५ कक्षासम्म	5000
१०३३.	८ कक्षासम्म	6000
१०३४.	१० कक्षासम्म	8000
१०३५.	१२ कक्षासम्म	10000
१०३६.	क्याम्पस	12000
१०३७.	वित्तिय संस्था/बैक /कम्पनीहरु	6000

सि.नं.	विवरण	दररेट
१०३८.	संघसंस्थासहकारीहरु/	3000
१०३९.	**गाडी शोरुम**	
१०३१.९.	हेभी गाडी	25000
१०३२.९.	हल्का गाडी	15000
१०३३.९.	अटो रिक्सा	8000
१०३४.९.	मोटरसाइकल स्कुटर	5000
१०३10.	**गाडी मर्मत ग्यारेज**	
१०३१.१०.	हेभी गाडी मर्मतग्यारेज	5000
१०३२.१०.	हल्का गाडी मर्मतग्यारेज	4000
१०३३.१०.	अटो, मोटरसाइकल, स्कुटर	3000
१०३४.१०.	टायर मर्मत रिसुलिङ	5000
१०३५.१०.	टायर मर्मत	4000
१०३६.१०.	गाडी धुलाई केन्द्र	5000
१०३७.१०.	वडी विल्डर्स	5000
१०३८.१०.	गाडीमा विजुली वायरिङ	3000
१०३९.१०.	गाडीमा डेकोर तथा स्टिकर	3000
१०३१.१०.	गाडीमा सिट लगाउने	3000
१०३१.१०.	गाडीमा ग्रिस	3000
१०४	**जग्गाविकास कार्यक्रम सेवा शुल्क शहरी क्षेत्र**	
३९१.	१ कट्ठादेखि ५ कट्ठासम्मको जग्गामा	6000
३९२.	६ कट्ठादेखि १० कट्ठासम्मको जग्गामा	10000
३९३.	११ कट्ठादेखि १५ कट्ठासम्मको जग्गामा	33000
३९४.	१६ कट्ठादेखि २० कट्ठासम्मको जग्गामा	40000
३९५.	२१ कट्ठादेखि २५ कट्ठासम्मको जग्गामा	50000
३९६.	२६ कट्ठादेखि ३० कट्ठासम्मको जग्गामा	60000

सि.नं.	विवरण	दररेट
३९७.	३१ कट्टादेखि ३५ कट्टासम्मको जग्गामा	65000
३९८.	३६ कट्टादेखि ४० कट्टासम्मको जग्गामा	75000
३९९.	४१ कट्टादेखि ४५ कट्टासम्मको जग्गामा	90000
३९१०.	४६ कट्टादेखि माथिको जग्गामा	100000
४०	**जग्गाविकास कार्यक्रम सेवा शुल्क ग्रामिण क्षेत्र**	
४०१.	१ कट्टादेखि ५ कट्टासम्मको जग्गामा	4000
४०२.	६ कट्टादेखि १० कट्टासम्मको जग्गामा	5000
४०३.	११ कट्टादेखि १५ कट्टासम्मको जग्गामा	15000
४०४.	१६ कट्टादेखि २० कट्टासम्मको जग्गामा	20000
४०५.	२१ कट्टादेखि २५ कट्टासम्मको जग्गामा	30000
४०६.	२६ कट्टादेखि ३० कट्टासम्मको जग्गामा	35000
४०७.	३१ कट्टादेखि ३५ कट्टासम्मको जग्गामा	40000
४०८.	३६ कट्टादेखि ४० कट्टासम्मको जग्गामा	50000
४०९.	४१ कट्टादेखि माथिको जग्गामा	60000
४१	भाडा	
४१५.	सभा हल प्रयोग गरेवापत भाडा प्रतिदिन	3000

अनुसूची-१४

जरिवानासँग सम्वन्धीत दर

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)१५सँग सम्बन्धित (

क्र.स.	विवरण	जरीमाना दर
१	राँगा/भैंसी, गाई, गोरु, बाखा, भेडा, सुंगुर, बंगुर आदि छरुवा वा छाडा छाडे नोक्सानी गरेकोमा हकवालाबाट पटकै पिच्छे प्रति पशु	**१०** र विगो भराउने
६	अनाधिकृत रुपमा ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, ग्रावेल वा अन्य यस्तै प्राकृतिक श्रोतको उत्खनन् वा ओसार-पसार गर्ने प्रति सवारी साधन	
क)	पावर टेलर (प्रथम पटक)	१०००
ख)	ट्याक्टर (प्रथम पटक)	२०००
ग)	टिप्पर, ट्रक आदि (हेभि मालबाहक साधन) प्रथम पटक	५०००
घ)	व्याकहोलोडर, डोजर आदि (हेभि इकयुपमेन्ट) प्रथम पटक	१००००
ङ)	माथि उल्लेखित सवारी साधनहरुले सोही प्रकृतिको कार्य दोहोऱ्याएको खण्डमा प्रतिसाधनलाई दोस्रो पटक देखि दोव्वर जरिमाना अशुल गरिने छ	

क्र.स.	विवरण	जरीमाना दर
७	खोलामा करेन्ट लगाई माछा मार्ने प्रति व्यक्ति प्रति पटक	३०००
८	अनुमति नलिइ सडकमा निर्माण सामाग्री थुपारेमा प्रति पटक	२०००
१०	व्यापारीक प्रयोजनका लागि घरनक्शा पास नगरि निर्माण कार्य गरेमा प्रति हकवाला	१००००
११	घर नक्शापास नगरेको	२०००
१२	बार्षिक रुपमा गाउँपालिकामा बुझाउनु पर्ने भूभीकर, सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर वा यस्तै आर्थिक ऐन अनुसारको दायित्व बमोजिमको कर बुझाउन विलम्ब गरेमा यसमा कुन रकम कहिले बुझाउने खुलाउनु पर्छ	१०%
१३	प्लटिङ्ग अनुमति लिई कार्य गरेको बाहेक खेतीयोग्य जमीनमा खेती नगरी सालभरी जग्गा बाँझो राखेमा सम्बन्धीत जग्गाधनीबाट उक्त जग्गामा लाग्ने मालपोतको जरिमाना लाग्ने प्रतिशत	२५%
१४	कसैले वनमा डढेलो लगाएमा पटकै पिच्छे लाग्ने जरीमाना (थप अन्य कुरा कानुन बमोजिमको सम्बन्धीत निकायमा हुने)	५०,०००

अनुसूचि-१५
नक्सापास दस्तुर

दगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७८ दफा)१६सँग सम्बन्धित (

सि.न.	घरको प्रकार	दर रु. (प्रति वर्ग फिट)
१	नयाँ निर्माण हुने आवासिय	४
२	नयाँ निर्माण हुने व्यापारिक	१०
३	नयाँ निर्माण हुने पक्कि ईटाको गारा र टिनको छानो	३
४	नयाँ निर्माण हुने टिन तथा टायलको छानो	२
५	नयाँ निर्माण हुने व्यावसायिक प्रयोजनका ट्रस्ट र टिनको छानो	३
६	निर्माण भई सकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण आवासिय	५
७	निर्माण भई सकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण व्यापारीक	१०
८	निर्माण भई सकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण पक्की ईट्टाको टिनको छानो	५
९	निर्माण भई सकेको घरको नक्सापास अभिलेखिकरण टिन तथा टायलको छानो	५
१०	पर्खाल निर्माण गर्दा प्रति रनिङ्ग फुट	२

१. कच्चि घरको प्रमाण पत्र दस्तुर रु. २००।- (दुई सय रुपैया मात्र)
२. घर बनाई नक्सा पास गर्न आएमा प्रति वर्गफिट
३. अमिन सेवा शुल्क रु. १०००।- (एक हजार रुपैया मात्र)
४. पुस्तक रु. ५००।- (पाँच सय रुपैया मात्र)
५. घर नक्सा पास नाम सारी रु. १५००।- (एक हजार पाँच सय रुपैया मात्र)

अनुसूचि ४: मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुति कार्यशालाका सहभागीहरुको विवरण

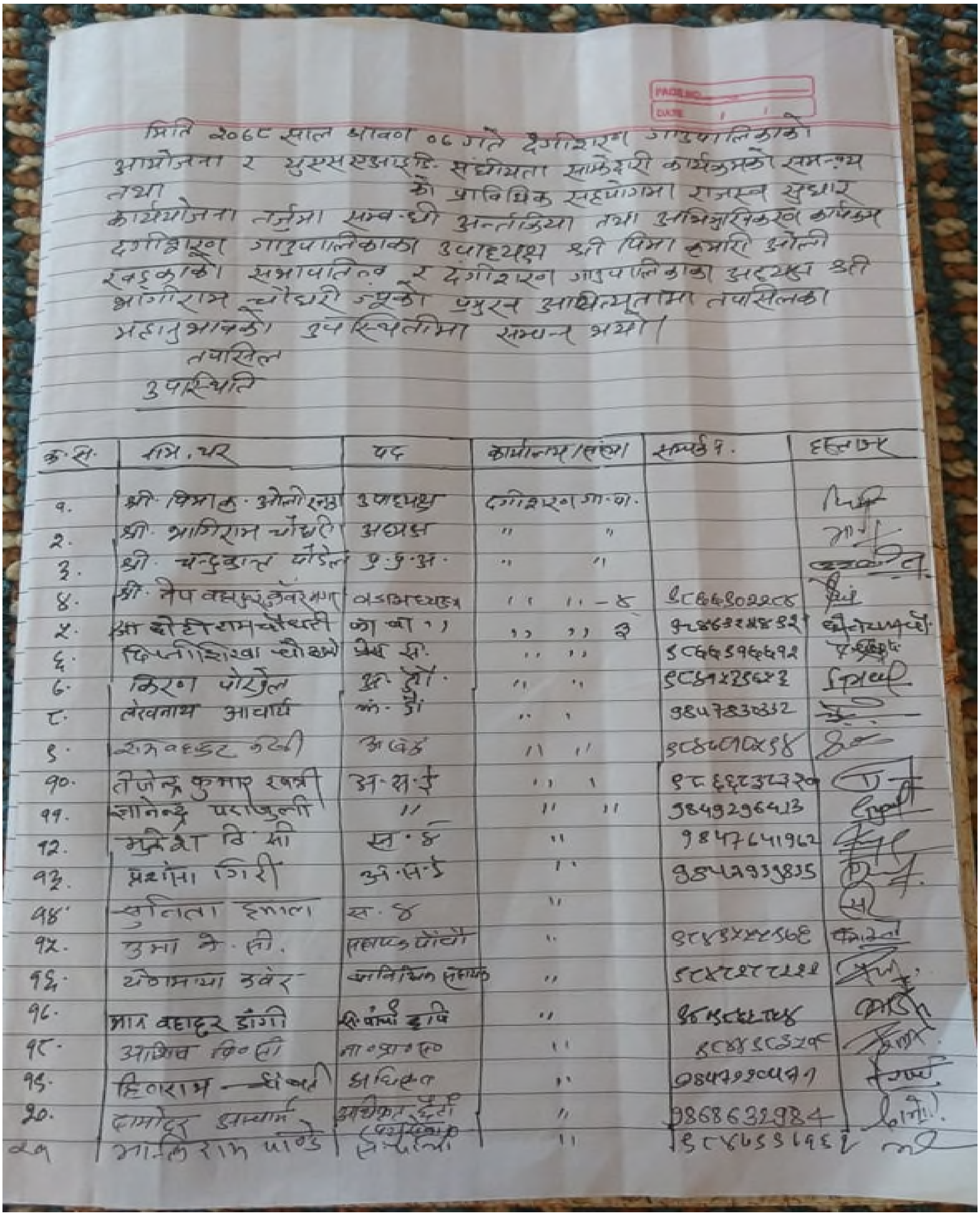

मिति २०७९ साल श्रावण ०६ गते दंगीशरण गाउँपालिकाको आयोजना र युएसएआइडि संघीयता साझेदारी कार्यक्रमको समन्वय तथा को प्राविधिक सहयोगमा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अन्तर्क्रिया तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम दंगीशरण गाउँपालिकाका उपाध्यक्ष श्री पिमा कुमारि ओली खड्काको सभापतित्व र दंगीशरण गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री भागीराम चौधरी ज्यूको प्रमुख आथित्यतामा तपसिलका महानुभावको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो।

तपसिल

उपस्थिति

क्र.सं.	नाम, थर	पद	कार्यालय/संस्था	सम्पर्क नं.	दस्तखत
१.	श्री पिमा कु. ओली खड्का	उपाध्यक्ष	दंगीशरण गा.पा.		[illegible]
२.	श्री भागीराम चौधरी	अध्यक्ष	" "		[illegible]
३.	श्री चन्द्रकान्त पौडेल	प्र.प्र.अ.	" "		[illegible]
४.	श्री नेप बहादुर कुँवर मगर	वडाध्यक्ष	" " - ४	[illegible]	[illegible]
५.	श्री [illegible] राम चौधरी	[illegible] "	" " ३	[illegible]	[illegible]
६.	[illegible]	[illegible]	" "	[illegible]	[illegible]
७.	किरण पोखरेल	[illegible]	" "	[illegible]	[illegible]
८.	लेखनाथ आचार्य	[illegible]	" "	९८४७८३०३३२	[illegible]
९.	[illegible]	[illegible]	" "	[illegible]	[illegible]
१०.	तेजेन्द्र कुमार खत्री	अ.स.ई.	" "	[illegible]	[illegible]
११.	ज्ञानेन्द्र पराजुली	"	" "	९८४९२९६४१३	[illegible]
१२.	[illegible] वि.सी.	[illegible]	"	९८४७६४१९६२	[illegible]
१३.	प्रशंसा गिरी	[illegible]	"	[illegible]	[illegible]
१४.	सुनिता [illegible]	[illegible]	"		[illegible]
१५.	[illegible]	[illegible]	"	[illegible]	[illegible]
१६.	[illegible] कवर	[illegible]	"	[illegible]	[illegible]
१७.	[illegible] बहादुर डाँगी	[illegible]	"	[illegible]	[illegible]
१८.	[illegible]	[illegible]	"	[illegible]	[illegible]
१९.	हिरालाल [illegible]	[illegible]	"	[illegible]	[illegible]
२०.	दामोदर [illegible]	[illegible]	"	९८६८६३२९८४	[illegible]
२१	[illegible] पाण्डे	[illegible]	"	[illegible]	[illegible]

PAGE NO.

DATE / /

२१	दिनेश केउवित	वडा सचिव	६ नं. वडा कार्यालय	९८६८०८०६८०	[illegible]
२२	कालुराम गौतम	स्वास्थ्य अधिकृत	दंगीशरण गाउँपालिका	९८४८०८६८२०	[illegible]
२३	प्रमोद गिरी	वडा सचिव	वडा नं. ४	९८०९६०८२७८	[illegible]
२४	देव बहादुर डाँगी	" "	" " ६	९८६९९८६८९८	[illegible]
२५	प्रेम प्रकाश चौधरी	" "	" ५	९८६६७५०७७५	[illegible]
२६	स्वाती वानिदान	वडा सचिव	वडा नं. ३	९८४८०३६८२५	[illegible]
२७	[illegible]	[illegible]	दंगीशरण गा.पा.	९८४८०८३२५१	[illegible]
२८	नवीन पौडेल	वडा सचिव	२ नं. वडा कार्यालय	९८४९६३३४४०	[illegible]
४०	समिर गौतम	आ. ले. प (फर्ची)	दंगीशरण गा.पा.	९८४३९७७६९४	[illegible]
३१	युवराज रिजाल	सू. प्र. अ	दंगीशरण गा.पा.	९८४९१४०२१८	[illegible]
३२	सोमराम डाँगी	ले. अ.	—— " ——	९८४८२५०७०८	[illegible]
३३	छोटीराम चौधरी	का.वा. अध्यक्ष	३ नं. वडा कार्यालय	९८४८३४४४४९	[illegible]
३४	पविता केसी	सहायकर्ता [illegible]	[illegible]	९८४८०३९[illegible]	[illegible]
३४	नमुना खड्का	[illegible]	[illegible]	९८४६९१२६४५	[illegible]
३५	[illegible]	[illegible]	[illegible]	९८५८९३२८५८	[illegible]
३६	अरुण [illegible] परामर्शदाता				[illegible]
३८	सन्तोष घिमिरे	"			[illegible]
३९	गणेश राज आचार्य	परामर्शदाता		९८४९८२०८४४	[illegible]
४१	[illegible]	"		९८५७७२३५०२	[illegible]
४२	[illegible] चौधरी	कर्मचारी	"	९८४६८३[illegible]	[illegible]

अनुसूची ५: सन्दर्भ सामग्रीहरू

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- नेपाल सरकारको वजेट वक्तब्य, २०७८/७९
- नेपाल सरकारको आर्थिक ऐन, २०७७
- प्रदेश आर्थिक ऐन, २०७७,
- राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय परिचय पत्र तथा पञ्जीकरण ऐन, २०७६
- सहकारी ऐन, २०७४
- वन ऐन, २०७६
- भूउपयोग ऐन, २०७६
- एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७५
- दंगीशरण गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन २०७७
- प्रदेश तथा स्थानीय कर सम्बन्धी अध्ययन तथा सुझाव प्रतिवेदन, २०७५ - नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) निर्णयबाट गठित कार्यदलले अर्थ मन्त्रालय समक्ष पेश गरेको
- दंगीशरण गाउँपालिकाको विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू
- संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका प्रगति प्रतिवेदनहरू
- गाउँ तथा गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६
- ढुंगा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन्, बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड २०७७,
- विज्ञापन (नियमन गर्ने) ऐन २०७६
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन २०७६
- औद्योगिक व्यवसाय ऐन २०७३ (संशोधन २०७६)
- RK Shah, Fiscal federalism in Nepal : Challenges and Opportunities, Research Nepal Journal of Development Studies, 2019
- Sepulveda and Vazquez, Explaining property tax collections in developing countries: the case of Latin America, 2012
- Federalism in Nepal, Local Bodies Fiscal Commission - LBFC, Nepal.